

CBS Jaarverslag 2022

29 maart 2023

Inhoudsopgave

Bestuursverslag	5
1. Inleiding	6
2. Statistisch programma	7
2.1 Wettelijke taak	7
2.2 Arbeid en inkomen	8
2.2.1 Arbeid en sociale zekerheid	8
2.2.2 Inkomen en bestedingen	10
2.3 Economie	10
2.3.1 Bedrijven	10
2.3.2 Bouwen en wonen	11
2.3.3 Financiële en zakelijke diensten	12
2.3.4 Handel en horeca	13
2.3.5 Energie	13
2.3.6 Internationale handel	13
2.3.7 Landbouw	14
2.3.8 Macro-economie	15
2.3.9 Overheid en politiek	15
2.3.10 Prijzen	16
2.4 Maatschappij	17
2.4.1 Bevolking	17
2.4.2 Gezondheid en welzijn	19
2.4.3 Natuur en milieu	21
2.4.4 Onderwijs	22
2.4.5 Veiligheid en recht	23
2.4.6 Verkeer en vervoer	23
2.4.7 Vrije tijd en cultuur	25
2.5 Dossiers en thema-overstijgende publicaties	26
2.5.1 Monitor Brede Welvaart	26
2.5.2 Milieurekeningen en natuurlijk kapitaalrekeningen	26
2.5.3 Regionale statistieken	27
2.5.4 Basis Survey Data Infrastructuur (BSDI)	27
2.5.5 Jeugd	27
2.5.6 Emancipatiemonitor	28
2.5.7 Bevorderen werken met data	28
2.5.8 Caribisch Nederland	28
2.6 Nieuwe Europese verplichtingen	29
3. Communicatie en disseminatie	32
3.1 Communicatiestrategie	32
3.2 Toegang tot CBS-gegevens voor onderzoek	33
4. Kaders voor een adequate statistische voorziening	35

4.1	Naleving regelingen Werkzaamheden derden en Taakuitoefening CBS	35
4.2	Kwaliteitszorg	37
4.3	Privacy en informatiebeveiliging	38
4.4	Versterking van de dienstverlening	39
4.5	Handhaving	42
4.6	Ethiek en integriteit	42
4.7	Openbaarheidsparagraaf	44
4.8	Afhankelijkheden	45
4.9	Peer review	45
4.10	Evaluatie CBS conform Kaderwet ZBO en Wet op het CBS	46
5.	Innoveren & verbeteren	48
5.1	Inleiding	48
5.2	Innovaties	48
5.3	Verbeteringen	50
5.3.1	Verbeteren van processen	50
5.3.2	Verbeteren van statistieken	54
6.	Strategische samenwerking	56
6.1	Algemeen	56
6.2	Diverse samenwerkingsrelaties	56
6.3	Academische samenwerking	58
6.4	Internationale samenwerking	63
7.	De stand van de uitvoering	67
7.1	Inleiding	67
7.2	Algemeen beeld	67
7.3	Mogelijkheden	67
7.4	Knelpunten en dilemma's	68
7.4.1	Toegang tot noodzakelijke private databronnen	68
7.4.2	Toegankelijkheid van microdata	68
7.4.3	Bevolkingsstatistieken	68
7.4.4	Geslachtsvermelding "X" in Basisregistratie Personen	69
8.	Bedrijfsvoering	70
8.1	Personeel	70
8.1.1	Het personeel in cijfers	70
8.1.2	Personeelsontwikkeling	73
8.2	Werkomgeving	75
8.3	Medezeggenschap	75
8.4	Maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering	76
8.5	IT-ontwikkeling	78
8.6	Prestatie-indicatoren	80
9.	Governance	83
9.1	Taken raad van advies	83

9.2	Samenstelling raad van advies	83
9.3	Raad van advies in 2022	84
9.4	Advies jaarverslag en jaarrekening	85
10.	Financiën	86
10.1	Financieel toekomstbeeld	86
10.2	Extern verantwoordingsmodel (kosten statistieken)	87
10.3	In Control verklaring	89
	Jaarrekening 2022	93
	Overige gegevens	122
	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	123
	Bijlagen 129	
	Bijlage A. Prestatie-indicatoren	130
	Bijlage B. Organisatie eind 2022	134
	Bijlage C. Gebruikersraden	135
	Bijlage D. CBS-hoogleraren en -lectoren	136
	Bijlage E. Wegwijzer	138

Bestuursverslag

1. Inleiding

De inleiding van het jaarplan 2022 ging in op de lange periode van thuiswerken waar we toen midden in zaten als gevolg van de COVID-19-pandemie. Inmiddels kunnen we gelukkig weer zonder beperkingen naar kantoor. Toch is er wel iets veranderd: het hybride werken heeft een grote vlucht genomen. Dit verhoogt de productiviteit en het draagt voor veel mensen bij aan een betere werk-privébalans. Daarnaast heeft het werken op kantoor meer dan vroeger ook een sociale component.

Terugkijkend op het jaar 2022 zijn mij een aantal dingen bijgebleven. Allereerst is er gedurende het jaar hard gewerkt aan het nieuwe meerjarenprogramma voor de periode 2024-2028. Bij het vormen van onze gedachten hebben we ons mede kunnen baseren op ideeën van vele partijen om ons heen, zoals ministeries, planbureaus en grote dataleveranciers. Na een uitgebreid traject ligt er nu een solide plan, een kompas voor de komende jaren. In het nieuwe meerjarenprogramma worden de volgende strategische doelen onderscheiden:

- Het CBS wil een statistische bijdrage leveren aan een aantal grote maatschappelijke opgaven zoals wonen, ondermijnende criminaliteit, armoede, klimaat en duurzaamheid;
- We vergroten de toegankelijkheid en daarmee het gebruik van onze data;
- Wij behouden onze hoge kwaliteit, hetgeen de basis vormt voor onze betrouwbaarheid.

De inspanningen van CBS-collega's zorgen voor een kwalitatief goede, solide basis waarop we als organisatie verder kunnen bouwen. De ervaring leert dat een organisatie flexibel moet zijn en rekening moet houden met verschillende scenario's. De afgelopen drie jaar hebben ook duidelijk gemaakt dat de flexibele en innovatieve houding en het werkethos van de CBS'ers ervoor zorgen dat we als organisatie menig storm kunnen doorstaan.

Een ander thema dat in 2022 een belangrijke rol speelde, zowel binnen als buiten het CBS, was sociale veiligheid. We vinden het erg belangrijk dat het CBS een plek is waar iedereen een prettige werkomgeving ervaart en zichzelf kan zijn. Medio 2022 heeft een extern bureau een onderzoek gedaan naar de sociale veiligheid bij het CBS. De uitkomsten hiervan zijn vervolgens besproken tijdens bijeenkomsten met management en medewerkers. Dit is onder andere gedaan om de bewustwording over het onderwerp verder te vergroten. De volgende stap is het implementeren van de verbetervoorstellen die zijn gedaan.

Tijdens de COVID-19-pandemie is de grote waarde van samenwerken nog duidelijker geworden. Waar mogelijk wordt de bestaande samenwerking met een groot aantal partners verder versterkt en worden nieuwe samenwerkingsverbanden gestart. Ik ben ervan overtuigd dat we hiermee de toegevoegde waarde van statistiek voor Nederland verder kunnen vergroten.

Den Haag/Heerlen/Bonaire, 29 maart 2023

Directeur-generaal van de statistiek

Angelique Berg

2. Statistisch programma

2.1 Wettelijke taak

De wettelijke taak van het CBS is om van overheidswege statistieken samen te stellen en te publiceren waaraan behoefte is. Dit zijn alle statistieken die meerjarig worden gefinancierd door overheden, ongeacht welke overheidspartij dat is. Daarnaast voert het CBS in beperkte mate op verzoek “losse” onderzoeken voor overheden uit, binnen de ruimte die de Beleidsregel Taakuitoefening CBS biedt (zie paragraaf 4.1). Alle statistieken zijn van algemeen belang en worden op geaggregeerd niveau voor iedereen tegelijkertijd openbaar gemaakt, ongeacht de financieringsbron.

De statistieken gaan over de volgende thema’s:

- Arbeid en inkomen
 - Arbeid en sociale zekerheid
 - Inkomen en bestedingen
- Economie
 - Bedrijven
 - Bouwen en wonen
 - Financiële en zakelijke diensten
 - Handel en horeca
 - Industrie en energie
 - Internationale handel
 - Landbouw
 - Macro-economie
 - Overheid en politiek
 - Prijzen
- Maatschappij
 - Bevolking
 - Gezondheid en welzijn
 - Natuur en milieu
 - Onderwijs
 - Veiligheid en recht
 - Verkeer en vervoer
 - Vrije tijd en cultuur
- Dossiers en overige thema-overstijgende output

In 2019 is het CBS gestart met het strategisch meerjarenprogramma voor de periode 2019-2023. Voor de totstandkoming van het meerjarenprogramma heeft het CBS een omgevingsanalyse uitgevoerd onder meer dan zestig verschillende gebruikers en andere stakeholders. In het meerjarenprogramma zijn ook wensen van gebruikers opgenomen die het CBS voornamelijk door het ontbreken van financiering niet kan honoreren.

Dagelijks verschijnen er tabellen en nieuwsberichten met de meest recente informatie. Een van de bestuurlijke prioriteiten van het CBS is het fenomeen gericht beschrijven van maatschappelijke opgaven. Statistische informatie heeft voor de gebruikers immers de meeste waarde, als zij in onderlinge samenhang wordt beschouwd. Gedetailleerde cijfers zijn al vele jaren gratis te raadplegen via de databank StatLine. Ook stelt het CBS zijn volledige databank als open data beschikbaar. Op de website is een overzicht te vinden van de statistieken die het CBS samenstelt.

In 2022 heeft het CBS een aantal wijzigingen doorgevoerd binnen het programma. Deze hangen samen met ontwikkelingen in wet- en regelgeving, met ontwikkelingen in de maatschappij of zijn het gevolg van het beschikbaar komen van nieuwe bronnen of methoden. In de volgende paragrafen staan diverse voorbeelden genoemd van resultaten die het CBS in 2022 behaald heeft.

2.2 Arbeid en inkomen

2.2.1 Arbeid en sociale zekerheid

Arbeid en lonen

De reguliere statistieken op het gebied van arbeid en lonen zijn in 2022 voortgezet. Het betreft hier de statistieken over ziekteverzuim en vacatures, regionale banen, woonwerkafstanden, cao-lonen, stakingen, minimumlonen, jaarlonen, loonkloof tussen mannen en vrouwen, werknemers geboren in het buitenland, koopkrachtpariteiten en flexibele schil. In aanvulling op de reguliere statistieken op het gebied van arbeid en lonen is in 2022 verder gewerkt aan de basisverlegging van de cao-lonenstatistiek. Deze statistiek is gebaseerd op indexcijfers, met als huidig basisjaar 2010 (index =100). Dit indexjaar wordt verlegd naar 2020 en deze verlegging wordt in 2023 afgerond. In 2022 werd het vierjaarlijkse Arbeidskostenonderzoek (Labour Cost Survey) uitgevoerd.

Werkgelegenheid en lonen

Vanaf 1 januari 2022 verviel de informatie over werkzame personen per vestiging in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel. Een aantal CBS-statistieken waar een Europese richtlijn aan ten grondslag ligt, kan echter niet zonder deze informatie. Dat zijn bijvoorbeeld regionale rekeningen naar laag regionaal niveau en statistieken op basis van de nieuwe verordening voor Europese bedrijfsstatistieken. In 2022 werkte het CBS daarom aan de uitbreiding van de regionale enquête werkgelegenheid en lonen. Op deze wijze beschikt het CBS naast de verdeling van banen over de vestigingen, ook over het kenmerk werkzame personen per (lokale) bedrijfseenheid.

Het CBS stelde ook in 2022 gegevens beschikbaar over banen en lonen op basis van de Polisadministratie, een register waarin de meeste Nederlandse inkomstegegevens worden opgeslagen. Het betreft hier met name maand- en jaartabellen. Dit geldt tevens voor de statistieken over banen en lonen over Caribisch Nederland. De Polisadministratie wordt beheerd door het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), en is onderdeel van de Loonaangifteketen: een van de grootste informatieketen van de Rijksoverheid. De eigenaren van de loonaangifteketen zijn het UWV, de Belastingdienst en het CBS. In deze keten worden gegevens één keer opgevraagd en aan verschillende afnemers beschikbaar gesteld. Het CBS levert als mede-eigenaar en afnemer van de Loonaangifteketen inhoudelijke, operationele en strategische bijdragen in de verschillende bestuurslagen van de keten.

Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden en Zelfstandigen Enquête Arbeid

De Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) en de Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA) geven een beeld van de ontwikkeling van de arbeidsomstandigheden van werknemers en zelfstandig ondernemers in Nederland. Beide enquêtes zijn producten

van de langjarige samenwerking met de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) op het terrein van arbeid. In het voorjaar van 2022 kwamen de nieuwste cijfers uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2021 beschikbaar, onder andere over de relatie tussen arbeidsomstandigheden en (herstel vanuit) COVID-19. De Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden vormt tevens de basis voor gegevens over niet-dodelijke arbeidsongevallen in het kader van de EU-statistiek over arbeidsongevallen. Medio 2022 zijn ook de uitkomsten uit de Zelfstandigen Enquête Arbeid gepubliceerd.

Barometer culturele diversiteit

Om beleid over culturele diversiteit te maken en te evalueren wil het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) organisaties de mogelijkheid bieden om inzicht te krijgen in de culturele diversiteit van hun personeelsbestand. Het CBS ontwikkelde hiervoor een statistiek met culturele diversiteit in bedrijfstakken en sectoren. Ook zijn Barometers ontwikkeld voor organisaties waarmee zij zich kunnen spiegelen aan hun sector of bedrijfstak. Vanwege de overgang naar een nieuwe classificatie naar migratieachtergrond zijn deze Barometers in de loop van 2021 tijdelijk gestopt en was de behoefte aan deze Barometers in 2022 beperkt. Op verzoek van het ministerie van SZW heeft het CBS in 2022 het dashboard met cijfers over culturele diversiteit op de arbeidsmarkt geüpdatet.

Sociale zekerheid en bijstand

De statistieken van de sociale verzekeringen over de werkloosheidswet en algemene ouderdomswet, de pensioenaansprakenstatistiek en statistieken over personen met een uitkering zijn op verzoek van het ministerie van SZW in 2022 voortgezet. De statistieken over de arbeidsongeschiktheid zijn vertraagd als gevolg van een late levering van brondata en worden begin 2023 gepubliceerd.

Ook het volledige palet aan statistieken van de bijstand (Bijstandsuitkeringen, -debiteuren en fraude alsmede re-integratie door gemeenten) is in 2022 voortgezet op verzoek van het ministerie van SZW. Daarnaast voerde het CBS een aantal aanvullende projecten uit, zoals onderzoek naar de kwaliteit van de aangeleverde data, extra uitvragen bij gemeenten naar gegevens die niet in de registratie zijn opgenomen of kwantitatieve onderzoeken. In één van de kwaliteitsonderzoeken is de programmatuur voor de nieuwe transactiemethode voor de Statistiek Re-integratie door Gemeenten ontwikkeld. Deze programmatuur wordt in 2023 afgerond en in productie genomen. In samenwerking met het ministerie van SZW heeft het CBS in 2022 de publicatie ten behoeve van de Labour Market Policy database opnieuw vormgegeven. Deze Europese monitor bevat gegevens over overheidsmaatregelen om werklozen te helpen en ondersteunen bij de overgang van werkloosheid of inactiviteit naar werk.

De in verband met COVID-19 ingevoerde Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo) liep tot 1 oktober 2021. In het vierde kwartaal van 2021 en het eerste kwartaal van 2022 was een versoepelde regeling in het kader van het Besluit Bijstandverlening voor zelfstandigen (Bbz) van kracht. Hierdoor konden ondernemers die nog steeds financiële steun nodig hadden eenvoudiger aanspraak maken op een uitkering. In 2022 publiceerde het CBS over het gebruik van de Tozo-regeling en het versoepelde Bbz op verzoek van het ministerie van SZW. Ook heeft het CBS de

terugvordering van leningen en teveel uitgekeerde bedragen voor levensonderhoud in kaart gebracht. Dit biedt informatie om te analyseren hoeveel er uiteindelijk wordt terugbetaald.

2.2.2 Inkomen en bestedingen

Materiële welvaart

In 2022 publiceerde het CBS, op verzoek van het ministerie van SZW, een nieuwe uitgave van Materiële welvaart in Nederland. Hierin presenteerde het CBS de meest actuele gegevens over de financiële situatie van huishoudens en de leden van die huishoudens.

2.3 Economie

2.3.1 Bedrijven

Herziening indeling van de economische statistieken

Binnen Europa is in 2019 een gebruikersconsultatie uitgevoerd naar de wensen voor de indeling van de economische statistieken. Het betreft de standaard bedrijfsindeling volgens de NACE (Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne), de statistische naamgeving van de economische activiteiten in de Europese Unie. Er is een taskforce met 20 landen opgericht, waar het CBS namens Nederland aan deelneemt. Deze taskforce heeft alle verzamelde voorstellen behandeld en van advies voorzien hoe deze, waar wenselijk, te integreren in de NACE-revisie. Eurostat is in 2022 de wettelijke procedure gestart om de herziene NACE officieel te kunnen doorvoeren. Deze procedure wordt naar verwachting medio 2023 afgerond. In Europees verband wordt het tijdstip van implementatie in de bedrijfseconomische en macro-economische statistieken van de lidstaten bepaald.

Staat van het midden- en kleinbedrijf

In 2022 heeft het CBS, op verzoek van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), het onderzoek naar de informatievoorziening over het midden- en kleinbedrijf (mkb) voortgezet. De focus lag in 2022 op crises en transities waar het midden- en kleinbedrijf mee te maken heeft. Specifieke aandacht ging onder andere uit naar herstel uit de coronacrisis, prijsstijgingen, spanning op de arbeidsmarkt en de verduurzaming- en digitaliseringstransities.

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)-gebruik bij bedrijven

Samen met andere Europese statistische bureaus verrichtte het CBS ook in 2022 onderzoek naar nieuwe ICT-ontwikkelingen bij bedrijven als onderdeel van het onderzoek 'ICT-gebruik bedrijven'. Hierbij was er onder andere aandacht voor de rol van Artificial Intelligence (AI) en cybersecurity. Door de internationaal gecoördineerde dataverzameling zijn de resultaten per land goed vergelijkbaar. De uitkomsten van het onderzoek publiceerde het CBS in 2022 in de webpublicatie 'ICT, Kennis en Economie 2022'.

Cybersecurity

In 2022 werkte het CBS, op verzoek van het ministerie van EZK, aan een nieuwe Cybersecuritymonitor. In deze publicatie zijn alle beschikbare resultaten over cybersecurity en cybercrime uit CBS-enquêtes gebundeld en waar mogelijk aangevuld met extra onderzoek.

Platformeconomie

Activiteiten van bedrijven die actief zijn als internetplatform hebben in potentie een grote impact, zowel economisch als sociaal. Begin 2022 publiceerde het CBS een nieuwe editie van de platformeconomie-monitor. Het onderzoek werd uitgevoerd op verzoek van het ministerie van EZK.

Beleidsaanvullende statistieken Bedrijfsleven en Innovatie (BAS-B&I)

Op verzoek van het ministerie van EZK heeft het CBS beleidsaanvullende statistieken vanuit het zogenoemde BAS-B&I-programma gepubliceerd. In dit kader heeft het CBS statistieken gemaakt over de thema's ICT, Research en Development (R&D) en innovatie, toerisme, bedrijven en bedrijvendemografie, en regionalisering.

2.3.2 Bouwen en wonen

Woningmarktstatistieken

Het bestaande convenant met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is in 2022 vernieuwd. Het convenant omvat jaarlijks terugkerende onderzoeken die het CBS op verzoek van het ministerie van BZK uitvoert, zoals over transformaties, eigendom types, woningproductie en tijdelijke woningen. In het convenant is ruimte ingeruimd voor aanvullende (eenmalige) onderzoeken.

Vastgoedprijzen

De informatie over vastgoedprijzen is op verzoek van het ministerie van BZK en Eurostat in 2022 verder aangevuld en verbeterd door middel van meerdere projecten. Het gaat daarbij onder meer om huurprijzen van commercieel vastgoed, spanningsindicatoren op de koopwoningmarkt en het verder onderscheid maken binnen huizenprijsindices naar regio en woningtype.

In 2022 is een nieuwe Europese wet (implementing act) aangenomen voor de geharmoniseerde samenstelling van huizenprijsindices (HPI) en zogeheten 'Owner Occupied Housing Price Indices' (OOHPI). De nieuwe wet beoogt de kwaliteit van de bestaande huizenprijsindices en 'Owner Occupied Housing Price Indices' verder te harmoniseren en te verbeteren. De komende jaren vindt er in dat verband verder onderzoek plaats en worden verbeteringen doorgevoerd in de Nederlandse huizenprijsindices en 'Owner Occupied Housing Price Indices'.

Monitor nationale omgevingsvisie (NOVI)

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) brengt iedere twee jaar de Monitor Nationale Omgevingsvisie (NOVI) uit. Deze monitor brengt de ontwikkelingen ten aanzien van de nationale belangen en prioriteiten in beeld. Dat gebeurt in samenwerking met het CBS, het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (KiM), de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Aan een deel van de indicatoren draagt het CBS bij met tijdreeksen van het aantal inwoners en woningen voor gebiedsindelingen waar de indicatoren betrekking op hebben. In 2022 verscheen de tweede Monitor Nationale Omgevingsvisie.

Standard Business Reporting (SBR) Wonen

In een gegevensdelingsovereenkomst met de Autoriteit Woningcorporaties is vastgelegd dat het CBS data over (en aangeleverd door) woningcorporaties ontvangt voor het maken van statistieken. Op deze wijze droeg het CBS ook in 2022 bij aan de gewenste verlaging van de regeldruk voor de corporatiesector. Met SBR Wonen, de Autoriteit Woningcorporaties en de afdelingen Kennis en Corporatiebeleid van het ministerie van BZK is in 2022 gesproken over de rol en wensen van het CBS. Doel van het gesprek was tot nieuwe afspraken te komen over zowel de continuering van de dataleveringen, als het betrekken van het CBS bij eventuele voorgenomen wijzigingen in de uitvraag aan de woningcorporaties.

Woningbehoefte Onderzoek

In 2020 en 2021 vond de dataverzameling voor het Woningbehoefte onderzoek (WoON) plaats. Uitkomsten zijn in juni 2022 gepubliceerd. Het CBS voert dit onderzoek op verzoek van het ministerie van BZK éénmaal in de drie jaar uit.

Statistiek op basis van de waardering onroerende zaken (WOZ)

In 2022 verwerkte het CBS de databron Landelijke Voorziening WOZ op een nieuwe manier. Dat maakt deze bron voor diverse CBS-teams beter toegankelijk. Daarnaast zorgt dit voor meer eenduidige statistiekuitskomsten van onder meer statistieken met daarin de WOZ-waarde. Voor de statistiek ten behoeve van de belastingcapaciteit van gemeenten is in zowel 2022 als 2023 sprake van een overgangsfase. De nieuwe manier van verwerking leidt tevens tot meer flexibiliteit, efficiency en eenduidigheid in processen.

2.3.3 Financiële en zakelijke diensten

Net als in voorgaande jaren publiceerde het CBS ook in 2022 over de bedrijfsopbrengsten en –lasten en de omzetontwikkeling van bedrijven in de financiële en zakelijke dienstverlening.

2.3.4 Handel en horeca

Het CBS heeft in 2022 de reguliere publicaties over de omzetontwikkelingen en de bedrijfsopbrengsten en –lasten in de branches handel en horeca uitgebracht.

2.3.5 Energie

Verbetering Informatievoorziening Energietransitie (VIVET)

In 2022 heeft de publieke samenwerking Verbetering Informatievoorziening Energietransitie (VIVET) van PBL, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), Kadaster, Rijkswaterstaat (RWS) en het CBS een vervolg gekregen. Op basis van de ervaringen van de periode 2019-2021 is de besturing aangepast. Doel is activiteiten af te stemmen op concrete vragen van de regionale overheden en tevens om de regie vanuit de ministeries te versterken. Vanuit het programma 2021/22 werkte het CBS mee aan onder andere een pilot om voor bedrijventerreinen te verkennen aan welke energie gerelateerde informatie behoefte is en om deze zo mogelijk in kaart te brengen, het energieverbruik van maatschappelijk vastgoed, de locatie en het verbruik van oplaadpunten voor elektrisch vervoer, kentallen voor gerealiseerd energieverbruik op adresniveau en de koppeling van energieaansluitingen voor elektriciteit en gas (EAN-codes) en de Basisregistratie adressen en gebouwen (BAG).

Vanwege de grote urgentie om de energietransitie uit te voeren, te monitoren en te versnellen, is informatie noodzakelijk op maandbasis. Op dit moment kan het CBS alleen op jaarbasis over bepaalde data beschikken, waardoor het CBS veel statistieken alleen op jaarbasis kan publiceren. Hierdoor kunnen overheden en andere partijen bijvoorbeeld niet adequaat op actuele veranderingen reageren. In 2022 vroegen diverse overheden herhaaldelijk aan het CBS om de voor hen minimaal noodzakelijke maandelijkse statistieken over de energietransitie te maken. De datahouders zijn echter terughoudend met het beschikbaar stellen van maandelijkse gegevens voor statistisch onderzoek. Het is daardoor voor het CBS vooralsnog niet mogelijk maandelijkse statistieken samen te stellen en te publiceren die voor de maatschappij noodzakelijk zijn.

2.3.6 Internationale handel

Ontwikkelprogramma Globalisering

In 2022 zijn er in het kader van het ontwikkelprogramma Globalisering op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) allerhande nieuwe inzichten over globalisering gepubliceerd. De resultaten van dit programma zijn vastgelegd in de reguliere edities van de Internationaliseringsmonitor en een aantal onderzoeksnotities en –papers. In 2022 verschenen drie edities van de Internationaliseringsmonitor. De thema's van die monitors waren de Eurozone, belemmeringen bij de dienstenhandel, en productiviteit.

De kern van het ontwikkelprogramma is onderzoek naar de samenhang van internationale economische activiteiten van ondernemingen en hun impact op de nationale economie in termen van economische groei en werkgelegenheid, zowel sectoraal als regionaal. De aanpak bestaat veelal uit het integreren van uiteenlopende bestaande en nieuwe bronnen waarmee inmiddels een succesvolle portfolio van gekoppelde databases is ontwikkeld. In combinatie met de toepassing van

geavanceerde methodes en innovatieve technieken voor datakoppeling is hiermee een basis gelegd voor verder onderzoek naar de structuur, ontwikkeling en effecten van economische globalisering.

In 2022 omvatte het programma globalisering naast de drie onderwerpen die in de internationaliseringsmonitors behandeld zijn twee andere thema's. Het CBS heeft een project uitgevoerd dat resulteerde in een verbetering en versnelling van de huidige indicator over het midden- en kleinbedrijf. Daarmee is onderzoek naar het zelfstandig midden- en kleinbedrijf actueler en preciezer geworden. Daarnaast heeft het CBS onderzocht in hoeverre groei van de Nederlandse export naar een land ook gepaard gaat met groei van het Nederlandse marktaandeel in dat land. Dit onderzoek resulteerde in een scherper beeld van de Nederlandse concurrentiekracht. De resultaten van dit project zijn onder andere in de publicatie *Nederland Handelsland 2022* aan bod gekomen.

Nederland Handelsland

Nederland Handelsland is een publicatie met kerngegevens en indicatoren op het vlak van internationalisering van de Nederlandse economie en het bedrijfsleven. De publicatie en de bijbehorende tabellensets bevatten vele tijdreeksen, hoofdzakelijk op een hoog macro- of mesoniveau, met enkele onderwerpen specifiek gericht op prioriteiten uit de handelsagenda van het kabinet. Het CBS heeft deze jaarlijkse publicatie op verzoek van het ministerie van BZ in 2022 voor de vierde keer gepubliceerd. In deze editie was er speciale aandacht voor de bestemming van de Nederlandse invoer, en voor actuele ontwikkelingen zoals de Brexit, de oorlog in Oekraïne en de prijsstijgingen, en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse handel.

2.3.7 Landbouw

Oogstraming akkerbouw

Om de regeldruk verder te verminderen, is het CBS gestart met het ontwikkelen van een applicatie om oogstgegevens van akkerbouwgewassen te verzamelen op basis van data die landbouwmachines tijdens de oogst verzamelen. In 2022 is de pilot met één fabrikant van landbouwmachines gestart. In 2023 wordt de applicatie in de praktijk getest door enkele akkerbouwers die machines van de betreffende fabrikant gebruiken.

De Nederlandse agrarische sector in internationaal verband

In 2022 publiceerde het CBS voor de zesde maal samen met Wageningen Economic Research over de Nederlandse handel in landbouwgoederen en andere aspecten van internationalisering op landbouwgebied. Deze publicatie is samengesteld op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Traditioneel presenteert de minister van LNV in januari de eerste jaarcijfers over de landbouwexport tijdens de Grüne Woche, de grootste landbouwbeurs in Europa.

2.3.8 Macro-economie

Revisie nationale rekeningen en overheidsfinanciën

Conform het Europese geharmoniseerde revisiebeleid vindt er periodiek een revisie plaats van de nationale rekeningen en de hiermee samenhangende statistieken met betrekking tot de overheidsfinanciën. Bij een revisie worden nieuwe bronnen, methoden en concepten doorgevoerd in de nationale rekeningen. Zo sluit het beeld van de Nederlandse economie weer optimaal aan bij alle onderliggende statistieken, bronnen en de internationale richtlijnen voor het samenstellen van de nationale rekeningen. De vorige revisie werd in 2018 gepubliceerd en ging over het verslagjaar 2015. De volgende revisiepublicatie staat conform Europese afspraak gepland voor 2024 en heeft betrekking op het verslagjaar 2021. De revisie van 2024 is zoals het er nu naar uit ziet voornamelijk een bronnenrevisie waarbij wordt aangesloten op nieuw beschikbaar gekomen bronnen en inzichten, onder andere door de nieuwe Europese kaderverordening voor bedrijfsstatistieken (Framework regulation for integrating business statistics (FRIBS)). Ook de eventuele voorbehouden die voortkomen uit de Europese verificatie van het Bruto Nationaal Inkomen worden meegenomen in deze revisie. De voorbereidingen voor de revisie zijn in 2019 gestart en ook in 2022 verder uitgevoerd. In de tweede helft van 2023 wordt de daadwerkelijke revisie voor het benchmarkjaar 2021 uitgevoerd. De publicatie, inclusief een nieuwe tijdreeks van de nationale rekeningen, staat voor halverwege 2024 gepland.

Sub-sectoren niet-financiële vennootschappen in nationale rekeningen

Bij de (macro) economische statistieken worden instellingen en bedrijven onderverdeeld in sectoren. Eén van die sectoren is die van de niet-financiële vennootschappen. Dit zijn ondernemingen met als hoofdactiviteit het produceren van goederen en niet-financiële diensten. Deze sector kent een grote diversiteit in samenstelling. Naast multinationals en het midden- en kleinbedrijf vallen hier ook ziekenhuizen, woningcorporaties en overheidsbedrijven onder. Beleidsmakers en andere (inter)nationale gebruikers hebben behoefte aan een verdere uitsplitsing van deze sector. Het doel is meer inzicht te krijgen in hoe geldstromen door Nederland lopen en een beter inzicht te krijgen in het hoge overschot op de Nederlandse lopende rekening. Dat laatste is een belangrijke indicator voor macro-economische disbalans in Europa. Het CBS heeft onderzocht hoe grote multinationals in Nederlandse of buitenlandse handen hieraan bijdragen. In 2021 publiceerde het CBS een rapport met de eerste resultaten van de uitsplitsing over de jaren 2015, 2016 en 2017. Deze opsplitsing naar subsectoren is in 2022 ook voor de oudere tijdreeksen en voor de jaren vanaf 2018 in de nationale rekeningen gemaakt en gepubliceerd. Dit geeft waardevolle nieuwe inzichten, bijvoorbeeld in het structurele overschot op de lopende rekeningen van Nederland. In 2023 volgt een verdere uitsplitsing en analyse van de resultaten en wordt ook naar het midden- en kleinbedrijf gekeken.

2.3.9 Overheid en politiek

Informatie voor Derden (Iv3)-informatie

Informatie voor Derden (Iv3) is informatie die door decentrale overheden dient te worden verstrekt aan het ministerie van BZK en het CBS. Deze financiële informatie wordt door het CBS enerzijds onbewerkt gedeeld in de vorm van open data en

anderzijds bewerkt tot macro-economische output. In 2022 is een nieuw aanleverproces ingericht waarbij decentrale overheden Iv3-informatie kunnen aanleveren middels het zogeheten JSON-formaat. Dit nieuwe formaat levert zowel voor de decentrale overheden als voor het CBS kwaliteitsvoordelen op. Circa tien procent van de decentrale overheden is in 2022 naar dit nieuwe formaat overgestapt. De komende jaren wordt deze transitie vervolgd.

Financiële verhoudingswet

In het kader van de Financiële verhoudingswet keert het ministerie van BZK jaarlijks geld uit aan gemeenten. Met ingang van januari 2023 vindt er een herijking van de maatstaven van de Algemene Uitkeringen, Participatiewet en Jeugdwet plaats. In 2022 ontwikkelde het CBS hiervoor een nieuwe StatLinetabel die onder meer gegevens bevat over demografie, woningen, sociale zekerheid, inkomen, fysieke omgeving, en onderwijs.

2.3.10 Prijzen

Bij de consumentprijsindex (CPI) spelen vier ontwikkelingen: het mogelijk op termijn opnemen van de kosten van het wonen in de eigen woning in de Harmonised Index of Consumer Prices (HICP), het aanpassen van de standaard classificatie voor de CPI/HICP, een onderzoek naar de waarneming van energieprijzen, en de publicatie van een snelle inflatieraming.

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft een paar jaar geleden de resultaten van haar 'monetary policy strategy review' gepresenteerd. Hieruit kwam de wens naar voren om de HICP uit te breiden met de kosten van het wonen in de eigen woning. Het CBS heeft in 2022 deelgenomen aan een task force waarin met Eurostat en andere lidstaten is gesproken over de wijze waarop deze kosten in de HICP meegenomen kunnen worden. Definitieve besluitvorming over het vervolg vindt in 2023 plaats.

Vanuit de Verenigde Naties is een nieuwe classificatie opgezet voor de consumentenprijsindex: Coicop2018 (Classification of Individual Consumption by Purpose). Eurostat heeft in overleg met de lidstaten bepaald dat per 2025 de huidige Ecoicop-classificatie (European Classification of Individual Consumption by Purpose) vervangen wordt door de nieuwe Coicop2018-classificatie. Het veranderen van de classificatie is ingrijpend omdat de classificatie als rode draad door het productieproces van de statistiek heen loopt. Voorbereidende werkzaamheden voor de aanpassing van de classificatie zijn gestart: het CBS heeft een eerste verkenning van de gevolgen uitgevoerd en een plan voor het vervolg opgesteld.

In 2022 is het CBS een onderzoek gestart naar de wijze waarop de energieprijzen worden samengesteld. In de huidige methodiek wordt alleen gekeken naar de prijzen van nieuwe contracten, waardoor doorlopende contracten hier buiten vallen. In 2022 waren de ontwikkelingen op de energiemarkt dermate turbulent dat het CBS de noodzaak zag om de methodiek te verfijnen. Over het onderzoek is in 2022 meerdere keren gepubliceerd. In 2023 wordt het onderzoek afgerond en wordt een nieuwe methodiek geïmplementeerd.

Het CBS publiceerde in de afgelopen jaren een snelle eerste HICP-raming en enkele werkdagen daarna een raming van de CPI. Daar zitten inhoudelijk – en daarmee ook

qua uitkomsten – verschillen tussen, waardoor er veel toelichtende communicatie noodzakelijk was. In 2022 zijn voorbereidingen afgerond om ten tijde van de eerste HICP-raming ook een snelle inflatieraming te kunnen publiceren. De eerste publicatie van een snelle CPI-raming vond op 6 januari 2023 plaats.

2.4 Maatschappij

2.4.1 Bevolking

Demografische gegevens

Ook in 2022 publiceerde het CBS maandelijks op Statline diverse actuele demografische gegevens, zoals geboorten, sterfte, immigratie, emigratie, de bevolking naar demografische kenmerken en huishoudens naar type en omvang. In een deel van 2020, 2021 en 2022 publiceerde het CBS vanwege de coronapandemie de sterftcijfers wekelijks. Na de inval van Rusland op 24 februari 2022 is de instroom van Oekraïners in Nederlandse gemeenten in de bevolkingsberichtgeving opgenomen.

In de driejaarlijkse cyclus Bevolkingsprognose, Huishoudensprognose en Regionale bevolkings- en huishoudensprognose bracht het CBS in de zomer van 2022 in samenwerking met het PBL de Regionale bevolkings- en huishoudensprognose uit. In december volgde de Kernprognose, een actualisering van de Bevolkingsprognose op basis van actuele inzichten. Ter onderbouwing van de hypothesen van deze prognoses heeft het CBS analyses uitgevoerd naar leeftijd, geslacht en migratieachtergrond. Hierbij was speciale aandacht voor het hoge aantal immigranten in 2022, waarvan een kwart afkomstig was uit Oekraïne.

Ruimtelijke indelingen Eurostat

De stedelijkheidsmaat zoals door Eurostat gehanteerd, de zogeheten DEGREE of URBANISATION (DEGURBA), wordt afgeleid voor gemeenten uit een clustering van dichtbevolkte afzonderlijke vierkante kilometers. De vierkantindeling is beschreven in Europese richtlijnen (Infrastructure for Spatial Information in the European Community, INSPIRE). Het startpunt voor ontwikkeling van een jaarlijkse afleiding van DEGURBA is de Europese Volkstelling 2021. De Functional Urban Areas, die het gebied omvatten van de grote gemeenten met de aanliggende forensengemeenten, zijn in 2022 opnieuw vastgesteld.

Eurostat verzamelt van alle EU-landen het aantal inwoners per 1 januari 2021 per afzonderlijke vierkante kilometer en leidt daarvan de stedelijke clusters af als groepen van aaneengesloten afzonderlijke vierkante kilometers. Eurostat deelt deze kaart vervolgens met de lidstaten die daaruit de stedelijkheidsmaat per gemeente kunnen afleiden. Door vertraging bij de levering van deze kaart door Eurostat kon het CBS de stedelijkheidsmaat in 2022 niet op basis van deze nieuwe gegevens publiceren.

Bevolkingskernen

De in het kader van de Volkstelling 2021 vastgestelde gebiedsindelingen van bevolkingskernen zijn in 2022 van statistieken voorzien en gepubliceerd. De gebiedsbegrenzing bevolkingskernen is de Nederlandse invulling van “population

clusters” zoals die voor de Europese Volkstellingen wordt gehanteerd en bestaat uit aaneengesloten bebouwd gebied met woongebied als kern.

Migratie en integratie

Er kunnen inhoudelijke en/of methodologische bezwaren zijn tegen het uitvoeren van een onderzoek waarin naar migratieachtergrond wordt uitgesplitst. Hiervoor heeft het CBS in 2021 een afwegingskader migratie- en integratiestatistieken opgesteld. Een interne expertgroep beoordeelt het gebruik van migratiekenmerken aan de hand van de uitgangspunten uit dit afwegingskader. In 2022 heeft het CBS een evaluatie uitgevoerd naar het afwegingskader, gericht op inhoud en proces.

In 2021 is de vraag ‘op welke manier moet migratieachtergrond worden ingedeeld?’ opgepakt, aangezien de bestaande indeling naar westers/niet-westers niet meer actueel was. In die indeling werden Japan en Indonesië bijvoorbeeld als westers geclassificeerd. Daarnaast ervaart een deel van de samenleving deze indeling als stigmatiserend. Begin 2022 is na uitgebreide interne en externe consultaties een nieuwe standaardindeling vastgesteld. In 2022 is vervolgens de implementatie van deze nieuwe standaardindeling in nieuwsberichten en StatLine gestart.

Eens per twee jaar stelt het CBS op verzoek van het ministerie van SZW het Jaarrapport integratie op. In 2022 verscheen de nieuwe editie van dit rapport, onder de nieuwe naam Rapportage Integratie en Samenleven. Het rapport bestaat uit een monitordeel met recente gegevens over kernindicatoren en een aantal verdiepende hoofdstukken. Tevens is de nieuwe indeling naar migratieachtergrond toegepast.

In 2022 heeft het CBS op verzoek van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) de statistiek Migratiemotieven gepubliceerd. Deze statistiek geeft informatie over de immigratie van niet-Nederlanders met een uitsplitsing naar de reden waarom zij zich in Nederland vestigen. Hierbij maakt het CBS onderscheid naar onder andere asiel-, arbeids-, gezins- en studiemigranten.

Het CBS heeft op verzoek van het ministerie van SZW een dashboard ontwikkeld met cijfers op gebied van arbeidsmigratie van personen met een nationaliteit van landen buiten de Europese Unie (EU) en de Europese Vrijhandelsassociatie. Dit dashboard laat cijfers zien over reguliere (niet-asiel) migratie van personen met een nationaliteit van landen buiten de EU/EFTA, die tussen 1999 en 2020 naar Nederland zijn gekomen. De gepresenteerde cijfers gaan over jaarlijkse instroom, naturalisatie en vertrek, sociaaleconomische positie en arbeidsmarktpositie.

In het najaar is op verzoek van het ministerie van SZW onderzoek gedaan naar de arbeidsmarktpositie en emigratie van Oekraïense vluchtelingen die naar Nederland zijn gekomen.

Binnen het nieuwe inburgeringsstelsel, dat op 1 januari 2022 in werking is getreden, is een belangrijke rol weggelegd voor monitoring en evaluatie. Het gaat hierbij om het verkrijgen van inzicht in de doeltreffendheid, het doelbereik, en de werking van het nieuwe beleid. In 2022 is het CBS gestart met het verzamelen en verwerken van de data over inburgering van gemeenten, Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) en Nuffic/ Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Medio 2023 worden de eerste uitkomsten over 2022 gepubliceerd in de jaarlijkse monitor inburgering.

2.4.2 Gezondheid en welzijn

Niet-financiële zorgstatistieken

In 2022 heeft het CBS cijfers over het gebruik van medisch specialistische zorg, geestelijke gezondheidszorg en huisartsenzorg gepubliceerd. Deze cijfers zijn uitgesplitst naar diagnose, inclusief COVID-19, en verschillende persoons- en zorgkenmerken. Daarnaast werkte het CBS samen met het RIVM, het Zorginstituut en het Trimbos-instituut aan het inrichten van een strategie voor het verzamelen van data om de continuïteit van diagnosegegevens in de geestelijke gezondheidszorg te borgen.

Financiële zorgstatistieken

Het CBS publiceerde in 2022 onder meer voorlopige cijfers over financiën en personeel en financiële kengetallen van zorginstellingen over het verslagjaar 2021 en definitieve cijfers over het verslagjaar 2020. Ook verrichtte het CBS op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden om kwaliteitscorrecties toe te passen bij het vaststellen van de zorgvolume-ontwikkeling.

Doodsoorzakenstatistieken

Sinds 1901 publiceert het CBS gegevens over de doodsoorzaken van alle overleden inwoners van Nederland. Hierbij wordt voortdurend aandacht besteed aan internationale vergelijkbaarheid, onder andere door afstemming met de World Health Organization (WHO), door reproduceerbaarheid en door het op peil houden en vergroten van kennis over deze statistiek bij artsen en artsen in opleiding. In 2020 is deze statistiek uitgebreid met COVID-19-gerelateerde gegevens. In 2022 zijn deze gegevens, net als in 2021, gebruikt voor onderzoek naar diverse facetten van de coronapandemie, waaronder het ziektebeloop. Daarnaast trad op 1 januari 2022 de nieuwe Wet op de Lijkbezorging in werking. Die wet geeft artsen de mogelijkheid gegevens ook digitaal aan te leveren aan het CBS. In 2021 is het CBS gestart om administratieve systemen van artsen gereed te maken voor deze transitie. In 2022 is dit voortgezet.

Belevingen

Belevingen is een jaarlijks onderzoek over actuele onderwerpen die in de samenleving spelen. In 2022 stond het onderzoek Belevingen, na overleg met het ministerie van VWS, in het teken van leefstijl. Publicatie volgt uiterlijk in het eerste kwartaal van 2023.

Arbeidsmarkt zorg en welzijn (AZW)

Het brede onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt zorg en welzijn (AZW) van het ministerie van VWS en sociale partners draagt bij aan een optimaal functionerende arbeidsmarkt in de sector zorg en welzijn (inclusief kinderopvang). Het CBS beheert en ontwikkelt hiervoor sinds 2019 een datawarehouse (AZW-StatLine) en een dashboard met kernindicatoren over Arbeidsmarkt zorg en welzijn, zowel landelijk als regionaal.

In 2022 werkte het CBS naast deze basis data-infrastructuur aan innovatieve projecten binnen het Arbeidsmarkt zorg en welzijn-programma, waarbij actuele vraagstukken in de sector zorg en welzijn zijn behandeld, zoals vacatures naar zorg- en welzijnsbranche. Ook heeft het CBS informatie gepubliceerd die via panels van werkgevers en van werknemers verzameld werd. De werkzaamheden die het CBS uitvoert in het kader van het AZW-programma zijn op verzoek van het ministerie van VWS.

Monitor langdurige zorg (MLZ)

Sinds 2013 geeft het CBS in de Monitor langdurige zorg (MLZ) inzicht in de indicatie, het gebruik en de kosten van de langdurige zorg. De actuele kerncijfers, metadata en maatwerktabellen van de monitor worden gepubliceerd op www.monitorlangdurigezorg.nl. Meer uitsplitsingen van deze cijfers zijn beschikbaar in de bijbehorende MLZ-StatLine omgeving. Het ministerie van VWS heeft het CBS verzocht de samenstelling en het beheer van de Monitor langdurige zorg ook in 2023 uit te voeren.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Om de stapeling van de kosten van zorg en ondersteuning voor zorggebruikers te beperken, is in 2019 voor de Wet maatschappelijke ondersteuning een abonnementstarief voor de eigen bijdrage ingevoerd. Het CBS levert een kwantitatieve bijdrage aan de monitoring van de effecten van deze maatregel. Op verzoek van het ministerie van VWS heeft het CBS in 2022 informatie samengesteld over het Wmo-gebruik, de samenhangende kosten en opbrengsten en de instroom van zorggebruik in de Wet langdurige zorg (Wlz). De informatie werd tijdens de duur van de monitor (2019-2022) jaarlijks geactualiseerd.

Hospital standardized mortality ratio (HSMR)

Het CBS levert jaarlijks een berekeningsmodel voor het bepalen van gestandaardiseerde sterfte ratio's in ziekenhuizen, de zogenaamde hospital standardized mortality ratio (HSMR). In overleg met Dutch Hospital Data (DHD), de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) is in 2022 onderzocht op welke wijze de berekening van de Hospital standardized mortality ratio over 2021 aangepast moet worden in verband met de ziekenhuisopnamen van coronapatiënten. Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van Dutch Hospital Data.

Onderzoek oversterfte / test- en vaccinatiedata

Naar aanleiding van een motie van Tweede Kamerlid Omtzigt heeft het CBS op verzoek van het ministerie van VWS samen met het RIVM een onderzoek naar de oorzaken en redenen van oversterfte uitgevoerd. Het onderzoek werd in de eerste helft van 2022 verricht. De uitkomsten van het onderzoek leverden onder meer inzichten op over de bijdrage van COVID-19 aan de oversterfte en vaccineffectiviteit. Ook werd in 2022 een vervolg gegeven aan het uitvoeren en faciliteren van statistisch en wetenschappelijk onderzoek ter ondersteuning van de bestrijding van de coronapandemie en de gevolgen daarvan voor de samenleving.

2.4.3 Natuur en milieu

Natuurstatistieken: netwerk ecologische monitoring (NEM)

De natuurstatistieken vonden ook in 2022 hun basis in het kader van het Netwerk ecologische monitoring (NEM). De natuurstatistieken worden gemaakt op verzoek van de overheid, voor het merendeel op verzoek van het ministerie van LNV. Daarnaast voerde in 2022 het CBS op beperkte schaal opnieuw werkzaamheden uit voor de provincies (via BIJ12, onderdeel van de vereniging Interprovinciaal overleg IPO), waaronder flora-monitoring, evenals voor Rijkswaterstaat en het Informatiehuis Marien: monitoring van Noordzee, Waddenzee en delta.

Het CBS leverde in 2022 met de natuurstatistiek een bijdrage aan de ontwikkeling van nieuwe monitoring, die voortvloeit uit de in 2021 vastgestelde nieuwe NEM-meetdoelen. Inhoudelijk ging het daarbij voornamelijk over het beter inbedden van de monitoring van zoet- en zoutwater in het NEM-programma, het benutten van kansen voor uitbreiding van monitoring van insecten en ontwikkelen van de monitoring van Habitattypen ten behoeve van de beoordeling van de 'Staat van Instandhouding'. Deze beoordeling is een vereiste van de Europese Habitatrichtlijn, die aangeeft welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats beschermd moeten worden. Voor de ontwikkeling van nieuwe monitoring in verband met deze meetdoelen werkt het CBS onder meer samen met de unit Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) Natuur & Milieu van Wageningen University & Research.

Daarnaast heeft het CBS bestaande monitoring en trendberekening verder ontwikkeld om deze aan te passen aan recente (wetenschappelijke) ontwikkelingen.

Meststatistieken en mineralenbalansen

In 2022 heeft het CBS op verzoek van het ministerie van LNV meststatistieken en mineralenbalansen samengesteld. Deze statistieken zijn een bron voor de Emissieregistratie. Op deze manier wordt op nationaal niveau voldaan aan een groot aantal nationale en internationale verplichtingen en richtlijnen. De meststatistieken geven informatie over de mestproductie in volume en in hoeveelheid stikstof en fosfaat, plus gasvormige stikstofverliezen uit stal, opslag en tijdens beweiding. Het betreft uitsplitsingen naar regio en naar diercategorie. De mineralenbalansen bevatten gegevens over overschotten van de mineralen stikstof, fosfor en kalium op landbouwgrond.

Waterstatistieken

Het CBS heeft in 2022 de zogenaamde waterstatistieken samengesteld op verzoek van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en het ministerie van EZK. Dit is een onderdeel van de Emissieregistratie, een samenwerkingsverband van organisaties dat jaarlijks de uitstoot van broeikasgassen en (verontreinigde) stoffen naar lucht, water en bodem vaststelt, zodat op nationaal niveau voldaan kan worden aan een groot aantal nationale en internationale verplichtingen en richtlijnen. De statistieken betreffen onder meer zuivering afvalwater (bijvoorbeeld naar regio, installatie of zuiveringsinstallatie), emissies naar water (bijvoorbeeld lozingen van milieuverontreinigende stoffen naar oppervlaktewater en riool) en bijdragen ten behoeve van de Sustainable Development Goals (SDG's).

Transitie: verduurzaming en circulaire economie

In 2022 gaf het CBS verder invulling aan een aantal onderwerpen op het snijvlak van milieu en economie. Het CBS heeft bijgedragen aan het ontwikkelen en verbeteren van informatie over de kosten van de energietransitie, actuele cijfers over broeikasgassen volgens Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)-definities en over de waterproblematiek.

Ook is het CBS in 2022 op verzoek van het ministerie van EZK gestart met de ontwikkeling van een monitor verduurzaming industrie (MVI). De MVI wordt geproduceerd op basis van een data-infrastructuur waarin bedrijven worden gekoppeld aan bestanden met microdata over aspecten van economische- en milieuprestaties. Dit betreft bijvoorbeeld emissies, investeringen, productiekosten en energieverbruik. In 2023 volgt een studie naar de haalbaarheid van de meerjarige productie van deze monitor.

In 2022 heeft het CBS in nauwe samenwerking met andere kennisinstellingen bijgedragen aan het monitoren van de transitie naar een circulaire economie via de Integrale Circulaire Economie Rapportage (ICER) van het PBL. In januari 2023 is de nieuwste ICER verschenen. De CBS-bijdrage betrof onder andere onderzoek naar een verbeterde wijze van dataverzameling van de inzet van secundaire grondstoffen en materialen bij bedrijven, een update van een inventarisatie van bedrijven op het terrein van circulaire economie en de materialenmonitor.

Daarnaast werkten het CBS en PBL samen om de komende jaren complete en samenhangende statistieken over milieu-voetafdrukken te ontwikkelen. In 2022 is na een vooronderzoek een plan van aanpak afgesproken dat de komende twee jaren wordt uitgevoerd.

2.4.4 Onderwijs

Bedrijfsopleidingen

In 2022 publiceerde het CBS de resultaten van het onderzoek Bedrijfsopleidingen. Dit onderzoek vindt één keer in de vijf jaar plaats en verschaft inzicht in de opleidingsactiviteiten van bedrijven. Dit betreft onder andere de participatie aan, de intensiteit van en uitgaven aan cursussen. Daarnaast bevraagt het CBS in dit onderzoek bedrijven naar het opleidingsbeleid en de kwaliteitsborging van gegeven cursussen.

Onderwijsachterstanden

Het CBS berekende ook in 2022 risico-indicatoren op onderwijsachterstanden die informatie geven over de verwachte onderwijsachterstand op basisscholen en in gemeenten. Dit onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Het ministerie van OCW wil de berekening regelmatig evalueren, zodat deze indicatoren een actueel beeld blijven geven. Het CBS zocht in 2022, samen met het ministerie van OCW, naar de beste manier om de indicatoren actueel te houden. Daarnaast ontwikkelde het CBS, eveneens op verzoek van het ministerie van OCW, twee indicatoren over de verwachte onderwijsachterstand in het voortgezet onderwijs.

2.4.5 Veiligheid en recht

Politiestatistiek

Het CBS publiceerde in 2022 tabellen over de geregistreerde criminaliteit en geregistreerde verdachten gebruikmakend van Basisvoorziening Handhaving van de Politie. Er is een onderzoek gestart naar zogeheten criminogene factoren, kenmerken en omstandigheden van mensen en hun omgeving die bijdragen aan het plegen en mogelijk maken van delicten. In dit onderzoek worden kenmerken in samenhang met elkaar bekeken. Op die manier kan worden gezien welke kenmerken van invloed zijn en waar effecten wegvallen doordat deze worden verklaard door andere kenmerken. Dit vormt input voor het aanpassen/uitbreiding van de persoonskenmerken van verdachten die in de StatLinetabellen worden getoond. Dit krijgt in 2023 verder gestalte. De data vormen een basis voor publicaties als het Jaarrapport Integratie, de Jeugdmonitor en het coronadossier.

Veiligheidsmonitor

Na een innovatietraject in 2020 werd de vragenlijst en het ontwerp van de Veiligheidsmonitor herzien om beter aan te sluiten bij de veranderde informatiebehoefte van de gebruikers. In het najaar van 2021 werd de dataverzameling voor de Veiligheidsmonitor volgens deze nieuwe opzet uitgevoerd. De publicatie van de resultaten vond in het voorjaar van 2022 plaats. De Veiligheidsmonitor wordt in de oneven jaren uitgevoerd.

Digitale veiligheid

Na een pilot in 2019 heeft in 2022 het onderzoek Monitor Online Criminaliteit plaatsgevonden. De resultaten van dit onderzoek worden gepubliceerd in het voorjaar van 2023. Dit onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van het ministerie van JenV. De ambitie is om hier een tweejaarlijks onderzoek van te maken en het te laten plaatsvinden in de jaren dat er geen Veiligheidsmonitor wordt uitgevoerd.

Prevalentiemonitor huiselijk en seksueel geweld

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) gaf, op verzoek van het ministerie van JenV, aan in 2022 het onderzoek naar huiselijk en seksueel geweld van 2020 met een aantal kleine aanpassingen te willen herhalen. Het CBS voerde in 2022 de dataverzameling en analyse van de resultaten uit. Begin 2023 vindt publicatie van de resultaten plaats.

2.4.6 Verkeer en vervoer

Statistieken motorvoertuigenpark en verkeersprestaties

In 2022 is het CBS gestart met een volledige herziening van de statistiek verkeersprestaties. Deze statistiek beschrijft de afgelegde voertuigkilometers (de zogenaamde verkeersprestatie) van personenauto's, bestelauto's, vrachtauto's, trekkers voor oplegger, speciale voertuigen en bussen. De noodzaak voor het herontwerp ontstond mede omdat de emissies rechtstreeks uit de verkeersprestaties

worden afgeleid. Ten behoeve van het herontwerp voerde het CBS ook een aantal vooronderzoeken uit. Omdat de gegevens van het motorvoertuigenpark de basis vormen voor de statistiek verkeersprestaties en daardoor medebepalend zijn voor de kwaliteit van de statistiek verkeersprestaties, heeft het CBS besloten ook de statistiek motorvoertuigenpark te herontwerpen.

Containerstatistiek

Na een succesvolle pilot in 2020 en 2021 heeft het CBS, op verzoek van Rijkswaterstaat, in 2022 het project Containervervoer in de keten beter in beeld gebracht. Het CBS koppelt de containerdata van schepen die de haven van Rotterdam bezoeken, de zogeheten mainportdata, aan data uit andere logistieke bronnen uit het achterland, de gebieden waar de goederenstromen vanuit de haven van Rotterdam via rail, weg, binnenvaart en pijpleiding naar toe gaan. Dit project loopt de komende jaren door. Het doel van dit project is om overheden en het bedrijfsleven van data te voorzien, waarop zij beleid kunnen baseren, onderzoek kunnen uitvoeren en beslissingen kunnen nemen. Met de data kunnen de ontwikkelingen in de gehele logistieke keten beter gemonitord worden. Deze data zijn daarmee ook van belang om beleidsbeslissingen over aanleg en gebruik van de multimodale infrastructuur (waaronder de infrastructuur van de zeehavens) beter te kunnen onderbouwen.

Vehicle Emission Shipment Data Interface (VESDI)

Met het project Vehicle Emission Shipment Data Interface (VESDI) heeft het CBS in 2022 in samenwerking met Stichting Uniform Transport Code (SUTC) een infrastructuur gerealiseerd om elektronisch de basisgegevens van transport te verzamelen en te leveren aan het CBS. Bedrijven kunnen op die manier makkelijker gedetailleerde, statistische data aanleveren. Daardoor wordt de kwaliteit van de statistische data voor gebruikers van CBS-data veel hoger. Voor beleidsontwikkeling is dat van groot belang. De voordelen zijn meervoudig: van betere data voor statistiek en beleid tot het verbeteren van data delen in logistiek door inzet van open IT-standaarden, in dit geval het Open Trip Model (OTM). Ondernemers hoeven in het geval van datalevering via het Open Trip Model geen CBS-enquête meer in te vullen, wat een verlaging van de administratieve regeldruk bij ondernemers betekent. Het draagt ook bij aan een versnelling van digitalisering in het bedrijfsleven. Het project werd geïnitieerd door de Topsector Logistiek en uitgevoerd op verzoek van het ministerie van IenW. In deze samenwerking zijn verder ook partijen zoals SUTC, Transport en Logistiek Nederland, Evofenedex, Dalti en Ishare betrokken. Het project past de principes van de Basis Data Infrastructuur toe die het ministerie van IenW ontwikkelt ter uitvoering van de Digitale Elektronische interface.

Vervoersstromen en circulaire economie

Inzicht in de regionale vervoersstromen is van cruciaal belang voor het in kaart brengen van de transitie naar een circulaire economie. Op basis van het convenant tussen het CBS en de gemeente Amsterdam en in samenwerking met de provincies Noord-Holland en Utrecht heeft het CBS in 2022 informatie gepubliceerd over de goederenstroom van, naar en binnen de regio Groot-Amsterdam en de gebieden binnen de genoemde twee provincies. Hierbij zijn de stromen van vijftig goederengroepen ingedeeld

in doorvoer, import, export, distributie of geproduceerd en gebruikt binnen de regio. Het gaat hierbij om zowel het gewicht als de waarde van de goederenstroom. Het beschikbaar krijgen van deze data is niet alleen relevant voor Amsterdam, maar sluit aan bij het nationaal werkprogramma Monitoring en sturing circulaire economie geleid door het PBL waar het CBS aan bijdraagt. De ontwikkelde methodologie wordt inmiddels ook voor andere regio's en steden toegepast.

Basisdata goederenvervoer voor de ontwikkeling van strategische verkeers- en vervoersmodellen

Voor de verdere ontwikkeling van strategische verkeers- en vervoersmodellen en voor de beleidsmonitoring en -evaluatie heeft het CBS het verzoek van Rijkswaterstaat gehonoreerd om de komende jaren informatie samen te stellen over de economie, handel, transport en logistiek. Daarnaast vond in 2022 specifieke innovatieve kennisoverdracht plaats. Het CBS en Rijkswaterstaat tekenden hiervoor een vierjarige samenwerkingsovereenkomst. Op jaarbasis stemmen beide partijen, op basis van de behoefte, af hoe de informatieaanvraag er voor het komende jaar uitziet.

Onderweg in Nederland

Het CBS voert het onderzoek Onderweg in Nederland uit op verzoek van het ministerie van IenW. Het betreft een continu onderzoek naar de mobiliteit van de Nederlandse bevolking. Ook in 2022 heeft het CBS dagelijks gegevens over verplaatsingen van personen verzameld. De steekproefomvang van het basisonderzoek in een regio kan, op verzoek van een publiekrechtelijke instelling, worden uitgebreid in aanvulling op de regionale basisinformatievoorziening. Bij aanvullend onderzoek, bij een grotere steekproef, enquêteert het CBS een groter aantal personen in de betreffende regio.

2.4.7 Vrije tijd en cultuur

Sportstatistieken

Het CBS doet elke drie jaar onderzoek bij sportorganisaties, sportverenigingen en sportaccommodaties, waaronder ook fitnesscentra. In verband met COVID-19 is ook in 2021 een onderzoek uitgevoerd om de impact van de coronapandemie op de sportverenigingen en sportaccommodaties inzichtelijk te maken. Begin 2022 heeft het CBS de cijfers gepubliceerd. In 2022 voerde het CBS het onderzoek weer regulier uit.

Bibliotheken

Het CBS heeft op verzoek van de Koninklijke Bibliotheek in 2021 – in aanvulling op de statistiek bibliotheken – voor het eerst onderzoek gedaan naar achtergrondkenmerken van bibliotheekleden. Het CBS heeft de cijfers begin 2022 gepubliceerd.

Het CBS heeft in 2022 de nabijheid van bibliotheken vergeleken met eerdere jaren om de ontwikkeling in de afstand van burgers tot de bibliotheekvoorziening vast te stellen.

Vakantieonderzoek

Vanaf 2021 verzamelt het CBS jaarlijks data voor het Vakantieonderzoek, een Europees verplichte statistiek. Het CBS heeft de eerste resultaten van het nieuwe vakantieonderzoek in 2022 gepubliceerd. Provincies is de mogelijkheid geboden om in te schrijven voor extra enquêtes. Het CBS heeft in 2022 cijfers gepubliceerd van een aantal indicatoren op het niveau van geheel Nederland én - voor zover de responsomvang van het aantal gemeten vakanties dat toeliet - uitgesplitst naar bestemmingsprovincie. Deze extra rapportage was op verzoek van alle twaalf provincies.

2.5 Dossiers en thema-overstijgende publicaties

2.5.1 Monitor Brede Welvaart

In 2022 verscheen de vijfde editie van de Monitor Brede Welvaart. Deze bevat cijfers over de voortgang en de Europese positie van Nederland met betrekking tot de Sustainable Development Goals (SDG's). De monitor is besproken tijdens het Verantwoordingsdebat in de Tweede Kamer. In de editie van 2022 is de samenhang met indicatoren over natuurlijk kapitaal, ruimtedruk en circulaire economie versterkt. Een voorbeeld is dat per relevant SDG-doel is onderzocht hoe de circulaire economie bijdraagt aan het behalen van het SDG-doel, maar ook wat een Sustainable Development Goal kan zeggen over de transitie naar een circulaire economie in Nederland. Op verzoek van het ministerie van BZ scherpt het CBS de wijze waarop de monitoring van de SDG's plaatsvindt aan. Dit moet leiden tot een beter proces van dataverzameling en extra indicatoren. Hiermee kan Nederland beter voldoen aan de VN-standaard. Het CBS is daarnaast betrokken bij initiatieven om het concept van brede welvaart (beter) te verankeren in de beleids- en begrotingscycli. In 2022 is het CBS, in nauwe samenwerking met departementen, gestart met het maken van factsheets die de verbinding leggen tussen brede welvaart en de begrotingen van departementen. Deze factsheets worden gepubliceerd op Prinsjesdag 2023.

Vanaf het begin hebben politici, gemeenten en provincies uitgesproken dat regionalisering van de Monitor Brede Welvaart zeer wenselijk is. Er is een groeiende vraag naar informatie over de brede welvaart waarmee beleidsontwikkeling en besluitvorming op gemeentelijk en provinciaal niveau – dichtbij de leefomgeving van burgers – kan worden ondersteund. In 2020 verscheen de eerste editie van de regionale Monitor Brede Welvaart op verzoek van het ministerie van LNV. Deze kan in een aantal stappen worden doorontwikkeld. Met ingang van de editie 2022 verschijnt de regionale monitor jaarlijks, in december.

2.5.2 Milieurekeningen en natuurlijk kapitaalrekeningen

De milieurekeningen kwantificeren de relatie tussen economie en milieu. Om tot een consistente statistische beschrijving te komen van deze relatie, sluiten de milieurekeningen aan op de classificaties en definities van de nationale rekeningen. Voor bijvoorbeeld afval-, water-, energie- en luchtmissies worden op deze wijze rekeningen opgesteld. Het CBS droeg met zijn expertise in 2022 bij aan de verdere ontwikkeling van (inter)nationale standaarden op dit terrein zoals het System of

Environmental-Economic Accounting: Ecosystem Accounting (SEEA EA) van de Verenigde Naties.

In de afgelopen jaren hebben het CBS en Wageningen universiteit de Natuurlijk Kapitaal Rekeningen voor Nederland ontwikkeld. Deze zijn samengesteld op basis van System of Environmental-Economic Accounting: Ecosystem Accounting. In 2021 zijn de Natuurlijk Kapitaal Rekeningen officieel gepubliceerd. In 2022 werkte het CBS op verzoek van het ministerie van LNV, in overleg met de overheid, het bedrijfsleven en diverse belangengroepen zoals agrarische natuurorganisaties, aan concrete beleidstoepassingen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, ruimtelijke inrichting, waterbeheer, landbouw en natuur. In 2022 is een start gemaakt door middel van een aantal workshops met deze gebruikers. Dit wordt in 2023 voortgezet.

2.5.3 Regionale statistieken

In 2022 is het mogelijk geworden voor de grote steden om stadsdeelgebieden te introduceren in de CBS-codering. Deze tussenlaag maakt het grote aantal wijken voor de gemeentes meer hanteerbaar voor hun beleidsvormings- en uitvoeringsonderdelen.

Het CBS heeft in 2022 de in 2021 ontwikkelde fietspaden- en openbaar vervoersnetwerken ingezet bij onder meer regionale nabijheidsstatistieken.

2.5.4 Basis Survey Data Infrastructuur (BSDI)

In 2021 startte de dataverzameling voor de Basis Survey Data Infrastructuur (BSDI) die wordt uitgevoerd op verzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Deze survey vervangt diverse onderzoeken die voor het SCP werden uitgevoerd, zoals het onderzoek Culturele Veranderingen / SCP Leefsituatie Index. De survey bestaat uit twee delen: een subjectief deel (normen, waarden, opvattingen, ervaringen van burgers) en een objectief deel (leefsituatie, gedrag van burgers). De dataverzameling is eind 2021 gestart en loopt vier jaar door. In 2022 leverde het CBS kwartaalbestanden en een jaarbestand op.

2.5.5 Jeugd

In 2022 heeft het CBS ieder halfjaar actuele informatie gepubliceerd over het aantal personen met Jeugdzorg. Deze informatie is regionaal beschikbaar (jeugdregio/gemeente/wijk) gekomen in een aantal StatLinetabellen en ook in een aantal interactieve regionale dashboards. In 2022 is daarin voor het eerst ook informatie over de machtiging uithuisplaatsing opgenomen. Tevens zijn elk halfjaar cijfers gepubliceerd over kindermishandeling en huiselijk geweld, gezien vanuit de regio's die de Veilig Thuis organisaties daarin uitvoeren. Het onderzoek wordt uitgevoerd op verzoek van het ministerie van VWS.

Op verzoek van het ministerie van VWS beheert het CBS van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2025 de Landelijke Jeugdmonitor. Hierbij gaat het om het verzamelen van data uit bestaande databronnen en het publiceren over deze data.

2.5.6 Emancipatiemonitor

In 2022 publiceerde het CBS de Emancipatiemonitor. Dit gebeurde op verzoek van het ministerie van OCW. Het SCP heeft zich teruggetrokken uit het samenwerkingsverband voor deze monitor. Een aantal werkzaamheden dat het SCP in het verleden uitvoerde, pakt het CBS op verzoek van het ministerie van OCW op. De resultaten zijn begin december 2022 gepubliceerd.

2.5.7 Bevorderen werken met data

Het CBS is betrokken bij diverse projecten die gericht zijn op het bevorderen van werken met data binnen overheidsorganisaties. Het doel hiervan is om het toepassen en het gebruik van data voor beleidsonderzoek en -vorming laagdrempeliger te maken. Zo heeft het CBS langlopende samenwerkingen met meerdere gemeenten, waarbij gemeenten worden bijgestaan om beleidsvragen te onderbouwen met kwantitatief onderzoek. De informatieproducten die het resultaat zijn van deze samenwerkingen, komen vaak alle gemeenten in Nederland ten goede. In 2022 zijn zowel projecten rond energiararmoede als het verhuizingendashboard van één gemeente vertaald naar landelijk dekkende informatieproducten.

Ook gebeurt het steeds meer dat overheden samen met medewerkers van het CBS gezamenlijk statistisch onderzoek doen, waarbij veel kennis wordt uitgewisseld tussen de organisaties. Een voorbeeld is de Data Alliantie Strafrechtketen waarin de ketenpartners binnen de strafrechtketen samenwerken om tot geharmoniseerde cijfers te komen. Daarnaast is het CBS nauw betrokken bij een aantal nationale initiatieven op het gebied van optimalisatie van de beschikbaarheid van data voor overheden, onder andere via de interbestuurlijke datastrategie, het stelsel van chief data officers en de programmeringstafel Generieke Digitale Infrastructuur (zie ook 5.3.1). In het najaar van 2022 bezochten de chief data officers van bijna alle overheidsorganisaties het CBS voor een bijeenkomst over datamanagement en privacybescherming.

2.5.8 Caribisch Nederland

Door de bijzondere status van en het specifieke beleid op de Caribische eilanden, Bonaire, Saba en Sint-Eustatius, is de informatiebehoefte buiten het reguliere statistische programma voor Caribisch Nederland relatief groot. Naast het reguliere werkprogramma over Caribisch Nederland voerde het CBS in 2022 aanvullende onderzoeken uit. Deze onderzoeken hadden betrekking op het bruto binnenlands product (bbp) als indicator voor het economisch welzijn en in het kader van het woonlandbeginsel (het afstemmen van de hoogte van de uitkeringen op het kostenniveau van het land waar de ontvanger van de uitkering woont), op het aantal banen in verschillende loonklassen als werkgelegenheidsindicator, en op de inkomenspositie van personen en huishoudens op de eilanden. Onder dat laatste onderwerp valt ook informatie over de koopkrachtontwikkeling op Caribisch Nederland en over het aantal huishoudens met een inkomen rond het ijkpunt voor het sociaal minimum, zoals vastgesteld door het ministerie van SZW. Monitoring van de huishoudens met een inkomen onder of rond het sociaal minimum wordt vanwege beleid hierover gevolgd en informatie hierover gebruikt door verschillende ministeries. Hierover wordt regelmatig in de Tweede Kamer gerapporteerd.

In 2022 vond ook een update plaats van de bevolkingsprognose en van cijfers over de jeugd op Caribisch Nederland.

Het CBS heeft in 2022 de eerste jaarlijkse Monitor Brede Welvaart en Sustainable Development Goals Caribisch Nederland gepubliceerd. Doel van de Monitor Brede Welvaart is om naast de economische aspecten, ook de ecologische en sociaal-maatschappelijke aspecten van de welvaart in brede, samenhangende zin te beschrijven.

In 2022 vond ook een nieuwe editie van het Arbeidskrachtenonderzoek (AKO) plaats. Het Arbeidskrachtenonderzoek is een tweejaarlijks onderzoek naar de arbeidsmarktsituatie van de bewoners van Bonaire, Saba en Sint-Eustatius.

Tevens heeft het CBS in 2022 de uitkomsten van de in 2021 uitgevoerde Omnibusenquête Caribisch Nederland gepubliceerd. In dit onderzoek verzamelt het CBS informatie over de leefsituatie, met name over gezondheid, veiligheid, communicatie, wonen, transport, vakantie en vrije tijd.

In samenwerking met het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) verschaft het CBS onder meer versneld informatie over de toerismestatistiek, informatie over inkomen naar buurt, inkomen naar grensbedrag naar huishoudenstype en uitgebreide buurtcijfers.

De Pilot Exit Survey geeft informatie over het gedrag en uitgaven van toeristen gedurende en ter voorbereiding van hun bezoek aan het eiland. Deze survey is op Sint Eustatius gestart toen het toerisme weer op gang kwam en zou in 2022 afgerond worden. In overleg met het ministerie van EZK en het toerismebureau van Sint Eustatius is de survey gestopt. De dataverzameling uitgevoerd door het lokale toerismebureau heeft door de reisbeperkingen door COVID-19 een tijd stil gelegen en kwam nadat de beperkingen waren opgeheven niet goed op gang. Hierdoor was het niet mogelijk om een betrouwbare toerismestatistiek te maken.

2.6 Nieuwe Europese verplichtingen

Europese statistieken hebben als doel om de ontwikkeling, monitoring en evaluatie van het beleid van de Europese Unie te ondersteunen met betrouwbare, objectieve, vergelijkbare en logisch samenhangende informatie. In 2022 gelden de volgende nieuwe Europese verplichtingen.

Enquête beroepsbevolking

Per 1 januari 2021 ging de nieuwe Europese verordening voor de Enquête beroepsbevolking in. Hiervoor is de vragenlijst aangepast en wordt gebruik gemaakt van een personensteekproef in plaats van een adressensteekproef. Vanwege het feit dat er in 2021 geruime tijd geen interviews aan huis mogelijk waren vanwege COVID-19-maatregelen is besloten om langer op basis van het oude design te blijven publiceren. Vanaf januari 2022 publiceerde het CBS de resultaten van de vernieuwde Enquête beroepsbevolking: de maand- en kwartaalcijfers werklozen en werkzame beroepsbevolking.

Volkstelling

In alle EU-landen was 2021 weer een Volkstellingsjaar. Ook Nederland hield een Volkstelling 2021, waarbij de samenstelling van de bevolking en de woningen in Nederland op 1 januari 2021 in kaart werden gebracht. De Volkstelling wordt in Nederland samengesteld op basis van gegevens uit registers en de Enquête Beroepsbevolking en is daarmee virtueel. De Volkstelling van 2021 is verplicht gesteld op basis van de in 2008 aangenomen Europese Volkstellingswet en vier daarop gebaseerde zogenaamde implementatieverordeningen.

In de periode 2019-2021 werden door het CBS vier projecten uitgevoerd ter voorbereiding op de Volkstelling 2021. Daarin werden de bronnen in kaart gebracht, werd de schattingsmethode ontwikkeld, is gekeken hoe de data statistisch beveiligd moesten worden en werd getest hoe de uitgebreide tabellenset kon worden gepubliceerd conform INSPIRE-richtlijnen via een server (de Census Hub). Het doel van de INSPIRE-richtlijnen is dat geo-informatie van goede kwaliteit beschikbaar, vindbaar en bruikbaar is en dat de inhoud ervan, binnen de Europese lidstaten, op elkaar is afgestemd. In 2021 werd bovendien begonnen met het proefdraaien. Als peilmoment werd gekozen voor 1 januari 2017. Op die manier kon de programmatuur getest worden en gereed staan wanneer de werkzaamheden op basis van de data met peilmoment 1 januari 2021 in 2022 van start gingen. Eind 2022 waren de tabellen met als eenheid de vierkanten van 1km × 1km gereed. In het eerste kwartaal van 2024 worden de overige tabellen met de bekende geografische eenheden (bijvoorbeeld provincies en gemeenten) opgeleverd.

Asiel en verblijfsvergunningen

De omvang van de data omtrent het thema asiel en verblijfsvergunningen die het CBS ten behoeve van Europese verplichtingen moet verzamelen, werd in 2021 sterk uitgebreid. De gewijzigde verordening verplicht de lidstaten om nieuwe en/of meer gedetailleerde maand-, kwartaal- en jaarstatistieken te publiceren vanaf 31 maart 2021. Vanaf 2022 brengt het CBS op jaarbasis verplichte publicaties uit met gegevens over derdelanders (personen met een andere nationaliteit dan die van één van de lidstaten van de EU, Noorwegen, IJsland, Liechtenstein of Zwitserland, en staatlozen) die een lange-termijn verblijfsvergunning ontvangen en asielzoekers die opvangvoorzieningen ontvangen. Bovendien publiceerde het CBS in 2022 voor het eerst op vrijwillige basis tabellen over derdelanders die verplicht moeten vertrekken, en die daadwerkelijk terugkeren, alsmede over verblijfsvergunningen ten behoeve van gezinshereniging. Het CBS heeft ook in 2022 samengewerkt met ketenpartners als het ministerie van JenV en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Zowel bij ketenpartners als bij het CBS zijn processen aangepast, nieuw opgezet en geautomatiseerd.

Europese bedrijfsstatistieken

Na ontwikkelwerkzaamheden in voorgaande jaren publiceerde het CBS ook in 2022 statistieken conform de vereisten van de nieuwe verordening voor Europese bedrijfsstatistieken (EBS). Hierbij heeft het CBS nieuwe onderdelen in productie genomen. Dit betreft onder andere een uitbreiding van de financiële jaarstatistieken met gegevens over de zorg, onderwijs, cultuur, sport en recreatie, wat in 2023 tot een

publicatie leidt. Ook heeft het CBS uitbreidingen doorgevoerd bij statistieken die het belang van Nederlandse bedrijven in het buitenland beschrijven, maar ook het buitenlands belang in het Nederlandse bedrijfsleven. Tevens is er extra informatie beschikbaar gekomen over Research & Development, innovatie, ICT en de industriële productie. Er werden reeds voor grote delen van de gezondheidszorg en welzijn jaarlijks statistieken samengesteld op basis van register- en enquêtedata, maar niet voor alle branches binnen zorg en welzijn waren financieel-economische statistieken beschikbaar. Deze witte vlekken worden nu door de verordening gedekt. Sinds 2022 wisselt het CBS voor de statistiek Internationale Handel in Goederen microdata over de export met de desbetreffende Europese lidstaten uit.

Door het inzetten van nieuwe methoden en reeds voor handen zijnde bronnen houdt het CBS de gevolgen van al deze statistiekuitbreidingen voor de regeldruk en de interne productiekosten zo beperkt mogelijk. Er is een Eurostat toelage (grant) toegekend om de statistieken over zorg- en welzijnsaanbieders voor het verslagjaar 2020 te produceren. Deze zijn in 2022 gepubliceerd.

Energiestatistieken

Met ingang van 2022 is het programma gebaseerd op de verordening voor de energiestatistiek aangepast. Dit is ingegeven door veranderingen in het energiesysteem, die voortkomen uit de ambities en doelen voor energietransitie en de Europese Green Deal. Specifiek betreft het nieuwe of meer gedetailleerde cijfers over hernieuwbare energie, energieverbruik in het vervoer en de dienstverlening, nieuwe energiedragers (waterstof) en elektriciteitsproductie en -opslag. Tevens is er een behoefte om snellere ramingen te doen voor kernindicatoren en om de jaarcijfers vroeger te publiceren, wat is ingegeven door aanbevelingen van het European Court of Auditors.

3. Communicatie en disseminatie

3.1 Communicatiestrategie

Openbare statistieken

Het CBS heeft de wettelijke taak om de geproduceerde officiële overheidsstatistiek openbaar te maken en te verspreiden (dissemineren) onder alle doelgroepen in de samenleving, van wetenschap en onderwijs, beleid en politiek tot het algemene publiek. Deze taak wordt ingevuld door het ter beschikking stellen van de statistiek als open data. Deze zijn voor iedereen direct toegankelijk via bijvoorbeeld Statline. Daarnaast worden de nieuwe publicaties van datasets en indicatoren onder de aandacht gebracht en nader toegelicht. Hiervoor wordt een scala aan communicatiemiddelen ingezet, zoals nieuwsberichten, onderzoeksrapporten, multimediale producten, social media en evenementen. In nauwe samenwerking met de Nederlandse nieuwsmedia wordt het algemene publiek ook bereikt via de pers.

Sneller het juiste antwoord

Het CBS heeft zichzelf tot doel gesteld sneller het juiste antwoord te geven op vragen van gebruikers naar CBS-data. De realisatie van dit doel is in 2022 op verschillende wijzen vormgegeven.

- De gebruiker heeft de beschikking over nieuwe en vernieuwde dashboards die in één oogopslag de ontwikkelingen en de meest actuele cijfers over verschillende onderwerpen tonen. Na de lancering van het dashboard *Bevolking in 2021*, publiceerde het CBS in 2022 het [dashboard Bevolking Junior](#). Dit dashboard is gericht op leerlingen van de hoogste klassen van het basisonderwijs. Tevens verscheen het [dashboard Economie](#).
- Het aantal rapportages dat gebruikers naar eigen wensen kunnen aanpassen, zoals naar regio of doelgroep, is uitgebreid.
- Complexe statistische data zijn via infographics (informatieve illustraties) eenvoudiger te interpreteren. De in 2022 uitgebrachte edities van [Nederland in cijfers](#) en [Caribisch Nederland in cijfers](#) zijn daarvan aansprekende voorbeelden.

Toegankelijkheid van open data

De toegang tot de open data wordt voor de meeste eindgebruikers aangeboden via een drietal kanalen:

- rechtstreekse download van tabellen via handmatige selectie op het CBS-dataportaal;
- geautomatiseerde opvragingen voor professionele gebruikers die hoogfrequent en actueel datasets willen binnenhalen (via de CBS API waarop men kan programmeren);
- voor het algemene publiek de online interface of viewer, Statline. Daar kan men via zoekopdrachten of thema-onderwerpselectie een relevante tabel opvragen.

Deze kanalen en de achterliggende technologie zijn door het CBS zelf ontwikkeld, maar zijn inmiddels aan vernieuwing toe. Het applicatielandschap is versnipperd en op delen

niet meer goed te onderhouden. Het huidige open data- en opslagformat sluit niet meer aan op de laatste wensen van de gebruikers. In 2022 is het CBS een onderzoek gestart naar de manier waarop dit landschap het beste vernieuwd kan worden. Dit onderzoek richt zich op de internationale data- en metadata standaard SDMX voor uitwisseling van geaggregeerde gegevens, zoals die door Eurostat wordt voorgeschreven. In de loop van 2023 wordt het resultaat van het onderzoek verwacht.

In 2022 zijn alle Statline tabellen die nog geüpdatet worden ook beschikbaar gekomen in het nieuwere open dataformaat (Odata4) en deze kunnen geheel geautomatiseerd opgevraagd worden. Daarnaast zijn bijna alle StatLine tabellen ook als CSV-bestand te downloaden. Hiermee heeft het CBS in 2022 de toegankelijkheid van CBS-informatie in de vorm van open data verder vergroot.

Information Dialogue

Het CBS werkt voortdurend aan verbetering van de online-omgeving waarop de open data en informatie daaromheen wordt aangeboden. Interactie met de eindgebruiker – het luisteren naar de informatievraag, eventueel in (geautomatiseerde) dialoog en daarmee een beter antwoord kunnen genereren – staat daarbij voorop. In het programma ‘Information Dialogue’ ontwikkelt het CBS het online platform. Dit programma omvat diverse methoden om sneller het juiste antwoord te geven aan de gebruiker.

In het voorjaar van 2022 is de eerste versie van de nieuwe zoekmachine beschikbaar gekomen op de website van het CBS, zowel in het Nederlands als het Engels. Met deze versie is de relevantie van de zoekresultaten sterk verbeterd. In december 2022 is ook een nieuwe zoekresultatenpagina op de website geïmplementeerd, met meer en betere filter- en selectiemogelijkheden. Voor een betere navigatie op de website heeft het CBS een gebruikersonderzoek uitgevoerd. Dit gebruikersonderzoek vormt onder andere de basis voor verbetering van de menustructuur van de website.

3.2 Toegang tot CBS-gegevens voor onderzoek

Het CBS biedt gemachtigde instellingen, zoals Nederlandse universiteiten, wetenschappelijke organisaties, planbureaus, statistische instanties in een EU-land, onder strikte voorwaarden de mogelijkheid om op een veilige manier statistische analyses en wetenschappelijk onderzoek te doen met microdata, koppelbare data op persoons-, bedrijfs- en adresniveau. Daarvoor heeft het CBS de remote access voorziening ontwikkeld. Over 2022 gelden de volgende resultaten als het gaat om het actief gebruik van microdata:

- Aantal projecten: 793
- Aantal unieke onderzoekers: 1542
- Aantal instellingen: 213

In 2020 heeft een onderzoekscommissie onder leiding van prof dr. Bibi van den Berg in opdracht van het CBS privacy – en security risico's onderzocht rondom het aanbieden van toegang tot microdata door het CBS. Deze commissie concludeerde dat de remote access-faciliteit van het CBS een hoge maatschappelijke en economische relevantie heeft. Mede naar aanleiding van het advies van deze commissie heeft het CBS in 2021 het beleid voor het faciliteren van statistisch en wetenschappelijk onderzoek tegen het

licht gehouden. Daarbij zijn in eerste instantie de beleidskaders geactualiseerd. Het toegangsbeleid is herijkt en beleidsregels zijn opgesteld. Daarnaast is de controle van de onderzoeksresultaten op herleidbaarheid verbeterd. En dat geldt ook voor dataminimalisatie, waarbij alleen persoonsgegevens worden verwerkt die nodig zijn voor het beoogde doel in de statistiek.

In 2022 werd op basis van reacties uit het klanttevredenheidsonderzoek, reacties uit de gebruikersraad Microdata en vooruitlopend op het CBS meerjarenprogramma 2024-2028, een stappenplan opgesteld voor de doorontwikkeling van de dienstverlening rondom microdata. Dit is enerzijds gericht op het structureel verbeteren van de rekenkracht, de analysefunctionaliteit en de borging van de privacy. Er zijn stappen gezet om de dienstverlening naar de gebruikers te vergroten en een self service loket in te richten waar gebruikers van microdata terecht kunnen met hun aanvragen. Introductie van dit loket vindt plaats in 2023.

Samen met ODISSEI ontwikkelde het CBS een metadata portaal prototype waarin onderzoekers kunnen zien welke datasets beschikbaar zijn voor onderzoek. Dit prototype is in 2022 in gebruik genomen en wordt in 2023 uitgebreid. Eveneens werd in 2022 toegang tot de nieuwe, snellere supercomputer Snellius gerealiseerd in samenwerking met ODISSEI en SURF, een vereniging van Nederlandse onderwijs- en onderzoeksinstituten op het gebied van informatie- en communicatietechnologie.

Technieken zoals synthetische data en privacy preserving techniques zijn in 2022 onderzocht op toepasbaarheid en worden verder onderzocht in 2023 (zie paragraaf 5.2).

4. Kaders voor een adequate statistische voorziening

4.1 Naleving regelingen Werkzaamheden derden en Taakuitoefening CBS

Op 1 juli 2020 zijn de Regeling werkzaamheden derden CBS (hierna: Regeling) en de Beleidsregel Taakuitoefening CBS (hierna: Beleidsregel) van kracht geworden. De Regeling regelt wat het CBS mag doen voor derden. De Beleidsregel legt vast binnen welke procedurele randvoorwaarden de in de CBS-wet omschreven taak uitgevoerd moet worden. Met de regelgeving is beoogd duidelijkheid te verschaffen over de taakverdeling tussen het CBS en marktpartijen met betrekking tot aanvullend statistisch onderzoek. Specifiek gaat het daarbij om onderzoek dat niet bekostigd wordt uit de algemene bijdrage van het ministerie van EZK. Voor deze dienstverlening hanteert het CBS de integrale kostprijs. De competitive neutrality officer ziet toe op de naleving van de Regeling en Beleidsregel en rapporteert hierover aan de directeur-generaal en de minister van EZK. De raad van advies van het CBS heeft het onderwerp in 2022 in elke vergadering besproken en het CBS van advies voorzien.

De Regeling en Beleidsregel zijn volledig geïmplementeerd binnen het CBS. De aanbevelingen die de accountant in 2021 heeft gedaan, zijn in 2022 volledig opgevolgd.

Verzoeken tot aanvullende statistische diensten

Deze paragraaf biedt cijfermatig inzicht in de verzoeken tot aanvullende statistische dienstverlening (ASD) die het CBS in de periode 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 heeft ontvangen en beoordeeld.

Tabel 4.1 toont de door het CBS ontvangen verzoeken voor aanvullende statistische diensten die zijn afgehandeld in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022. De tabel geeft een uitsplitsing van verzoeken die zijn overeengekomen en niet overeengekomen. Een verzoek kan door de indiener worden teruggetrokken, bijvoorbeeld in verband met de kosten of de looptijd van het onderzoek, of door het CBS worden afgewezen vanwege ethische, methodologische of juridische bezwaren. De bedragen die gemoeid zijn met deze verzoeken betreffen een inschatting van de verwachte kosten voor het hele project, dat dus ook de jaargrens kan overschrijden. In de jaarrekening zijn de daadwerkelijke realisatiekosten opgenomen.

Afgehandelde ASD verzoeken tussen 1-1-2022 en 31-12-2022	Aantallen	Bedrag
Totaal afgehandelde verzoeken	555	€ 38.133.552
<i>Waaronder</i>		
<i>Overeengekomen</i>	509	€ 37.612.443
<i>Niet overeengekomen</i>	46	€ 521.109
Derden	125	€ 772.799
<i>Waaronder</i>		
<i>Overeengekomen</i>	112	€ 703.825
<i>Niet overeengekomen</i>	13	€ 68.974
Overheid	420	€ 36.263.428

Afgehandelde ASD verzoeken tussen 1-1-2022 en 31-12-2022	Aantallen	Bedrag
<i>Waaronder</i>		
<i>Overeengekomen</i>	387	€ 35.811.293
<i>Niet overeengekomen</i>	33	€ 452.135
Eurostat, Europese Commissie en overige EU instellingen		
	10	€ 1.097.325
<i>Waaronder</i>		
<i>Overeengekomen</i>	10	€ 1.097.325
<i>Niet overeengekomen</i>	0	€ 0

Bron: Bedrijfsadministratiesysteem Casper

Tabel 4.1 ASD-verzoeken in 2022

In 2022 heeft het CBS de reeds ingezette praktijk om verzoeken tot aanvullende statistische dienstverlening te toetsen in het casuïstiekoverleg voortgezet. Dit overleg vindt tweemaal per week plaats. Net zoals in 2021 worden alle verzoeken die vallen onder de Regeling (verzoeken van derden) van een oordeel voorzien en tevens is het streven, hoewel niet verplicht, om alle verzoeken van overheidspartijen vanaf €33.000 te beoordelen. Tabel 4.2 geeft hier een overzicht van.

Beoordeelde verzoeken casuïstiekoverleg	Aan- tallen	Waarde- inschatting	Aantallen in %	Waarde in %
Regeling werkzaamheden derden	131	€ 763.665		
<i>Akkoord</i>	128	€ 700.665	97,7	91,8
<i>Niet akkoord</i>	3	€ 63.000	2,3	8,2
Beleidsregel	130	€ 29.518.481		
<i>Akkoord</i>	130	€ 29.463.681	100	100
<i>Niet akkoord</i>	0	0		

Bron: Overzichten casuïstiekoverleg

Tabel 4.2 Beoordeelde verzoeken casuïstiekoverleg in 2022

In 2022 zijn in totaal 261 verzoeken behandeld, waarvan 131 verzoeken van derden. Dit zijn er meer dan in tabel 4.1 staan. De verschillen hebben betrekking op zaken die voor 2022 overeengekomen maar alsnog beoordeeld zijn en zaken die op 31 december 2022 al door de competitive neutrality officer beoordeeld maar nog niet afgerond waren. De beoordeling door het casuïstiekoverleg vindt vroeg in het proces plaats, op basis van een inschatting van de verwachte kosten van het project. Een verzoek kan op enig moment daarna worden teruggetrokken door de indiener (bijvoorbeeld in verband met de kosten of de looptijd van het onderzoek) of door het CBS alsnog worden afgewezen vanwege ethische, methodologische of juridische bezwaren.

Daarnaast is er doorlopend aandacht voor de bewustwording in de organisatie en zijn diverse interne controlemaatregelen ingevoerd. Deze maatregelen worden periodiek

getoetst op haalbaarheid en geschiktheid. Het CBS spande zich tevens in om zoveel mogelijk data in de remote access-faciliteit beschikbaar te stellen. Daarmee heeft het CBS de mogelijkheden van andere aanbieders van statistische diensten om ook deze diensten aan te kunnen bieden met de data waarover het CBS beschikt, vergroot. Tenslotte is, net als in voorgaande jaren, gedurende 2022 een klachtenregeling van kracht geweest waarop partijen een beroep konden doen indien zij menen dat het CBS zich niet houdt aan de regels. Klachten worden behandeld door een externe commissie.

In 2022 heeft de competitive neutrality officer een klacht ontvangen van twee marktonderzoeksbureaus over het voorgestelde publicatiebeleid voor onderzoeken die door externe onderzoekers worden uitgevoerd, gebruikmakend van de microdata van het CBS. De competitive neutrality officer heeft de klachten als gegrond beschouwd en de directeur-generaal geadviseerd het voorgestelde publicatiebeleid gehoord de bezwaren aan te passen. Het CBS heeft dit advies opgevolgd en daarmee is volledig aan de bezwaren van de klagers tegemoetgekomen.

De competitive neutrality officer en de klachtencommissie hebben in 2022 verder geen klachten ontvangen over het door het CBS uitvoeren van aanvullende statistische diensten in strijd met de Regeling of Beleidsregel.

4.2 Kwaliteitszorg

Om de aansturing van verschillende taken op het gebied van kwaliteit, informatiebeveiliging en privacy te waarborgen, maakt het CBS gebruik van het zogeheten Three Lines-model, een governance model voor het monitoren van risico's. In 2022 heeft het CBS dit model verder verstevigd door de functie van Chief Quality Officer te introduceren in de tweede lijn. Daarmee is de tweede lijn voor de gebieden kwaliteit met de Chief Quality Officer, informatiebeveiliging met de Chief Information Security Officer, en privacy met de Chief Privacy Officer gerealiseerd.

De Chief Quality Officer adviseert over organisatiebrede beleidskaders op het terrein van kwaliteitsmanagement. Dit gebeurt in samenwerking met de interne auditdienst en de kwaliteits- en procescoördinatoren in de verschillende directies. Door de aanstelling van de Chief Quality Officer wil het CBS een meer centrale aansturing van het kwaliteitsmanagementsysteem realiseren.

Het CBS heeft de ambitie om een lerende organisatie te zijn, die continu verbetert op alle niveaus in de organisatie. Hierbij maakt het CBS gebruik van het PDCA-model, oftewel Plan, Do, Check, Act. Het kwaliteitsmanagementsysteem van het CBS voldoet aan de internationale managementstandaard ISO 9001. Jaarlijks wordt het kwaliteitsmanagementsysteem van het CBS door een externe certificerende instelling geaudit. In 2022 heeft het CBS de bevindingen uit de externe ISO 9001 audit van 2021 opgevolgd en afgesloten. Uit de externe ISO 9001 audit van 2022 bleek dat het kwaliteitsmanagementsysteem wederom voldoet aan eerdergenoemde standaard. Het CBS pakt de geconstateerde bevindingen op, zodanig dat dit intern leidt tot verbetering. Eind 2022 is het CBS gestart met het versterken van verbetermanagement op centraal niveau door het centrale verbeterregister auditbevindingen te introduceren, waarmee het CBS op centraal niveau de monitoring borgt op de voortgang van het oppakken van openstaande auditbevindingen. Het CBS doorloopt aantoonbaar de Plan Do Check Act-cyclus en laat zien dat het continu verbetert.

Een cruciaal onderdeel van een goedwerkend (kwaliteit)managementsysteem betreft het uitvoeren van interne audits. De interne auditdienst is onafhankelijk gepositioneerd en voert (integrale) audits uit op het terrein van kwaliteit, informatiebeveiliging en privacy. In 2022 heeft de interne auditdienst circa 30 audits uitgevoerd, conform de auditplanning. Ook de bevindingen uit de interne audits worden in het centrale verbeterregister opgenomen. De (hoofd)directies hebben deze bevindingen opgevolgd of zullen dat in 2023 doen.

4.3 Privacy en informatiebeveiliging

Implementatie privacy governance en informatiebeveiliging

Het CBS beschikt over een grote hoeveelheid gegevens over personen, huishoudens en ondernemingen. Informatiebeveiliging en privacybescherming staan daarom bij het CBS hoog op de agenda. Het is voor het CBS van zeer groot belang dat vragen en advies over privacy en informatiebeveiliging snel en integraal opgepakt kunnen worden. Om die reden heeft het CBS de afgelopen jaren geïnvesteerd in de governance en awareness rondom privacy en informatiebeveiliging.

De privacy governance die het CBS in 2021 heeft opgezet, is in 2022 verder geïmplementeerd. Er is binnen het CBS een duidelijke rolverdeling gekomen tussen de Functionaris Gegevensbescherming, de Chief Privacy Officer, de privacycoördinatoren bij de directies en de privacyjuristen. Alle functionarissen zijn goed op elkaar ingespeeld als het gaat om coördinatie en advies bij privacyvraagstukken, bij het opstellen van Data Protection Impact Assessments (DPIA's) en bij de externe privacyaudits. De aansluiting en samenwerking met de functionarissen op het gebied van informatiebeveiliging is geïntensiveerd.

Ook de governance bij informatiebeveiliging is aangescherpt. Zo zijn er gescheiden rollen gekomen voor de Chief Information Security Officer (CISO) en het hoofd van het Security Service Centrum. Daarnaast zijn er in 2022 informatiebeveiligingscoördinatoren aangesteld bij alle hoofddirecties.

Communicatie en awareness

Na de awareness-sessies voor managers in 2021, heeft het CBS in 2022 awareness-sessies gehouden voor medewerkers. Dit gebeurde op verschillende manieren, zowel door middel van webinars waaraan een gehele directie in één keer kon deelnemen, als door specifieke informatiebijeenkomsten per team of sector.

Het CBS heeft de vindbaarheid van informatie en beleid voor medewerkers over privacy, kwaliteit en informatiebeveiliging verbeterd en inzichtelijk gemaakt. Ook zijn er spreekuren met de functionaris gegevensbescherming georganiseerd.

In 2022 heeft het CBS de procedure voor het melden van datalekken vereenvoudigd. Ook is het loggingsbeleid vernieuwd en is er een duidelijke regeling geschreven voor de medewerkers hoe ze om dienen te gaan met de digitale werkomgeving van het CBS. CBS medewerkers worden bijvoorbeeld geadviseerd om een privacy scherm aan te vragen voor hun laptop wanneer ze onderweg werken.

Tenslotte heeft het CBS een toezichtgesprek gehad met de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) in juli 2022. Het CBS heeft inzicht gegeven in de wijze waarop

het toezicht op privacy is geborgd in de organisatie. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft in dit gesprek ook gevraagd welke aanvullende privacymaatregelen het CBS heeft genomen sinds de publicatie van het artikel in het NRC van 11 maart 2021 over mobiele telefoniegegevens en Kamervragen, die naar aanleiding van dit artikel zijn gesteld. Deze aanvullende privacymaatregelen heeft het CBS uiteengezet in een brief aan de AP. Deze brief is gepubliceerd op de website van het CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2022/42/cbs-in-gesprek-met-autoriteit-persoonsgegevens-over-privacybeleid>.

Certificering

Op het gebied van privacybescherming en informatiebeveiliging wil het CBS in control zijn om (externe) bedreigingen snel en adequaat het hoofd te bieden. Het CBS toetst zijn capaciteit om dat te kunnen door audits te laten uitvoeren door externe auditors.

Door blijvend aantoonbaar te voldoen aan ISO 27001 laat het CBS zien op het terrein van informatiebeveiliging in control te zijn. Het CBS is ook in 2022 weer ge-audit met betrekking tot de ISO 27001. Het definitieve resultaat van deze audit zal begin april 2023 beschikbaar zijn.

Met het oog op de internationale samenwerking tussen Europese statistiekbureaus moet de informatiebeveiliging van het CBS voorts voldoen aan de eisen van het Europese ESS IT Security Framework. De periodieke audit daarvoor, door een door Eurostat aangewezen externe auditor, heeft het CBS het afgelopen jaar met positief resultaat ondergaan.

Ook wil het CBS blijvend aantoonbaar geheel privacy proof zijn. Daarmee waarborgt het CBS dat het blijft voldoen aan de hoogste eisen op het gebied van privacybescherming. De normen op dit terrein zijn ook in 2022 door een externe partij positief getoetst in de jaarlijkse privacy-audits.

4.4 Versterking van de dienstverlening

Werk aan uitvoering (WaU)

In 2022 ontving het CBS 1,7 miljoen euro vanuit het Rijksbrede programma werk aan uitvoering om te investeren in de versterking van de dienstverlening. Het CBS maakt hierbij onderscheid tussen dienstverlening bij het aanleveren van gegevens en dienstverlening bij gebruik van de informatie van het CBS. Deze middelen zijn geïnvesteerd in het business portal (bedrijvenportaal) (1 miljoen euro), het referentiegrootboekschema (0,2 miljoen euro) en Information Dialogue (0,5 miljoen euro).

Zowel het business portal als het referentiegrootboekschema dragen bij aan de versterking van de dienstverlening bij het aanleveren van gegevens door bedrijven. In de volgende paragraaf over regeldruk worden deze en andere maatregelen toegelicht die genomen zijn om de regeldruk voor bedrijven te verlichten.

De Information Dialogue draagt bij aan de versterking van de dienstverlening bij gebruik van de informatie van het CBS (zie ook 3.1). Het faciliteert de interactie met de gebruiker om deze te helpen bij het snel vinden van het juiste antwoord op een statistische of CBS-gerelateerde vraag. In 2022 werkte het CBS onder andere aan het

vindbaar maken van CBS content waar publieke zoekmachines niet goed bij kunnen en het vergroten van de doorzoekbaarheid van datasets.

Regeldruk

Een belangrijke doelstelling van het CBS is de vermindering van de regeldrukkosten die worden veroorzaakt door de dataverzameling bij het bedrijfsleven. Uitvraag bij het bedrijfsleven vindt alleen plaats als er geen alternatieve databronnen beschikbaar zijn. Hierdoor houdt het CBS de regeldruk zo laag mogelijk. Zo maakt het CBS bijvoorbeeld gebruik van data die al door andere overheidsorganisaties zijn vergaard of van innovatieve methoden om de data te verzamelen, zoals webscraping (zie hoofdstuk 5.3.1). Indien het CBS de benodigde data niet tot zijn beschikking heeft, onderzoekt het CBS of andere databronnen, al dan niet via innovatieve technieken, op een veilige manier zijn te gebruiken. De afgelopen jaren hebben deze inspanningen ertoe geleid dat de regeldrukkosten ondanks een toename van het aantal Europese verplichtingen min of meer gelijk zijn gebleven.

Jaarlijks rapporteert het CBS de regeldrukkosten aan het ministerie van EZK, zoals beschreven in het Handboek Meting Regeldrukkosten (ATR, 2018). Bij regeldruk gaat het naast het verminderen van het aantal vragenlijsten en het verkorten van de vragenlijstduur ook over de beleefde regeldruk, de hele ervaring van de bedrijven met het CBS. Vooral op het gebied van de beleefde regeldruk is nog de nodige winst te behalen.

De regeldrukkosten over 2022 zijn nog niet bekend. In het referentiejaar 2017 bedroegen de bruto regeldrukkosten € 22,6 miljoen. Sinds 2017 zijn de regeldrukkosten vrijwel gelijk gebleven en schommelen ze tussen de €22 en €23 miljoen. Zo ook in 2021, waarin de regeldrukkosten €22,4 miljoen bedroegen. Om blijvend de regeldruk op een zo laag mogelijk niveau te houden is in 2022 aandacht besteed aan een diverse onderwerpen, die hieronder aan bod komen. De resultaten zijn besproken in de Strategische Commissie Betere Regelgeving en in de Berichtgeversraad, die het CBS adviseert over de ambities op het gebied van regeldrukverlaging.

- **Herijking van de visie op dataverzameling**, met het doel de uitvraag zoveel mogelijk aan te sluiten op de werkwijze van bedrijven. In 2021 is de visie voor de primaire dataverzameling van bedrijfsstatistieken herijkt. Kern van de nieuwe visie is dat administratieve processen en systemen van de bedrijven centraal staan, in plaats van – zoals voorheen – de afzonderlijke statistische processen van het CBS. In 2022 is een traject gestart om de visie stapsgewijs te implementeren. Zo zijn er voorbereidingen getroffen om een bedrijvenpanel op te starten en bij bedrijven te inventariseren welke data ze tot hun beschikking hebben.
- **Enquêtespreiding**, om te voorkomen dat individuele bedrijven meer dan proportioneel aan het CBS moeten rapporteren. Uit analyses is gebleken dat er bedrijven zijn die onevenredig veel enquêtes ontvangen. Het CBS heeft gekozen voor een snelle en pragmatische pilot waarbij een bedrijf tot 10 medewerkers niet meer dan drie enquêtes per jaar en een bedrijf tot 20 medewerkers niet meer dan vier enquêtes per jaar ontvangt. In 2022 is uit de analyse van de resultaten gebleken dat door deze methodiek het aantal bedrijven tot 10 respectievelijk 20 medewerkers dat meer dan 3 of 4 enquêtes krijgt, is gehalveerd. Het CBS is een

onderzoek gestart naar geavanceerde alternatieve steekproeftrekkingen om te voorkomen dat andere bedrijven dan onevenredig veel enquêtes ontvangen. Dit leidt tot een nog betere spreiding van de regeldruk over bedrijven.

- **Referentie GrootboekSchema (RGS)** om tijd te besparen bij het rapporteren aan het CBS. Om de regeldruk te verlagen heeft het CBS de afgelopen jaren de mogelijkheid geïntroduceerd om de vragenlijst voor de productiestatistiek grotendeels automatisch in te vullen door gebruik te maken van het RGS. Gegevens kunnen nu rechtstreeks in de productiestatistiekvragenlijst worden ingelezen vanuit een bedrijfsadministratie die gebruik maakt van RGS. Deze vragenlijst is een van de enquêtes die bedrijven veel regeldruk oplevert. Na een succesvolle introductie in 2021, lag het accent in 2022 op het verbeteren van de gebruikerservaring van de RGS-functionaliteiten en op een uitbreiding naar de branches bouw en groothandel. Voor de sectoren horeca, detailhandel en accountancy wordt de RGS-methodiek gecontinueerd. Ook worden de mogelijkheden verkend om de RGS-aanpak in de toekomst verder uit te breiden naar grotere bedrijven. Dit onderzoek loopt nog.
- **Bouw van een business portal**, zodat bedrijven veilig kunnen inloggen, overzicht hebben wanneer ze welke informatie moeten rapporteren, en toegang krijgen tot een dashboard met informatie voor bedrijven. Door het inbouwen van autorisatiestappen krijgen grote ondernemingen de optie om zelf te regelen wie welk onderdeel van het portal mag inzien of invullen. In 2022 heeft het CBS een versie van het portal ontwikkeld dat getest kan worden.
- Implementatie van de intensivering van het **handhavingsbeleid**, zie paragraaf 4.5;
- Implementatie van **wijzigingen in Europese regelgeving**, met minimale regeldrukverhoging. De nieuwe verordening voor Europese bedrijfsstatistiek (EBS) (zie ook paragraaf 2.6) voor harmonisatie, vereenvoudiging en flexibiliteit van de statistiek binnen de Europese Unie. Het CBS heeft getracht de statistiek volgens de nieuwe verordening samen te stellen met zo laag mogelijke effecten op de regeldruk. Om bijvoorbeeld de frequentie van de korte termijn omzetstatistiek van kwartaal naar maand te verhogen, gaat het CBS gebruik maken van geavanceerde statistische technieken en een beperkte steekproef. Vanaf 2024 past het CBS deze methode toe. Begin 2022 is de dataverzameling voor de statistiek Internationale Handel in Goederen (IHG) aangepast. Enerzijds is de ondergrens om te rapporteren over de invoer verhoogd tot 5 miljoen handelswaarde per jaar, wat een flinke lastendrukverlichting oplevert. Daartegenover staat dat voor de uitvoer twee extra variabelen worden uitgevraagd en bedrijven met minder dan 5 miljoen handelswaarde elke maand opgave moeten doen in plaats van eens per jaar.
- Versteving van de **samenwerking met branches en bedrijven**. Het CBS heeft voorbereidingen getroffen voor een pilot onderzoek naar het meten van de ervaren regeldruk. Het CBS blijft er naar streven om de Berichtgeversraad zo vroeg mogelijk te raadplegen bij voorgenomen vernieuwingen van de dataverzameling. Eén van deze vernieuwingen is de komst van het dashboard voor bedrijven. Op verzoek van het bedrijfsleven zijn aan dit dashboard het afgelopen jaar een aantal extra functionaliteiten toegevoegd.

4.5 Handhaving

Bedrijven zijn wettelijk verplicht om bepaalde gegevens aan te leveren bij het CBS. Deze gegevens zijn nodig om bijvoorbeeld de economische groei, prijsontwikkelingen, investeringen, omzetten en de werkgelegenheid in beeld te brengen. Die informatie is van belang voor de overheid om beleid te kunnen maken. Ook voor bedrijven zelf leveren deze gegevens een schat aan informatie op. Het geeft bijvoorbeeld inzicht in de economische ontwikkeling in een bepaalde branche.

Als bedrijven de gevraagde gegevens niet, niet goed en/of niet op tijd aanleveren, is het CBS bevoegd om handhavend op te treden. Het CBS kan bedrijven dan een last onder dwangsom, en bij herhaalde overtreding een boete opleggen. Deze bevoegdheid is vastgelegd in de CBS-wet.

Tot op heden was het CBS terughoudend met het inzetten van het handhavingsinstrumentarium. Dat komt omdat het CBS handhaving als uiterste middel beschouwt. Handhaving wordt pas ingezet nadat er inspanningen zijn verricht om bedrijven ertoe te bewegen aan hun verplichtingen te voldoen. Het CBS tracht handhaving te voorkomen door goed te communiceren over het belang en de verplichting om gegevens aan te leveren en door het aanleveren van gegevens voor bedrijven zo makkelijk mogelijk te maken. Op deze vlakken heeft het CBS de afgelopen jaren vorderingen geboekt. Hoewel handhaving het uiterste middel blijft, acht het CBS gezien het belang van een zo hoog mogelijke respons een minder terughoudende inzet en tegelijkertijd een rechtvaardiger inzet van het handhavingsinstrumentarium richting de toekomst op zijn plaats.

In 2019 is besloten om handhaving te intensiveren zodat bedrijven die in overtreding zijn een grotere kans lopen om gehandhaafd te worden. De intensivering van de handhaving heeft een meerledig doel, namelijk verhoging van de respons waardoor de kwaliteit van de statistieken verbetert en, zoals voorgaand beschreven, vermindering van de regeldruk. Intensivering van de handhaving is bovendien rechtvaardig richting de bedrijven die zich wel inspannen om hun gegevens op tijd aan te leveren. Aanvankelijk was de intensivering van handhaving voorzien per 2020, maar vanwege de coronacrisis is dit uitgesteld. In 2022 is de intensivering in gang gezet en zijn ruim 10.000 dossiers behandeld.

Het grootste deel van de bezwaren die het CBS ontving, had betrekking op de uitoefening van de wettelijke handhavingsbevoegdheden van het CBS. In 2022 werden 23 bezwaren ongegrond verklaard, drie bezwaren gegrond verklaard en één bezwaar niet-ontvankelijk verklaard. Vijf bezwaren hiervan waren in 2021 ingediend en 22 bezwaren in 2022. Er werd geen beroep ingesteld naar aanleiding van de in 2022 genomen besluiten op bezwaar. Twintig bezwaren zijn ingetrokken door de belanghebbenden en vijf door het CBS. Zes bezwaren worden in 2023 afgehandeld.

4.6 Ethiek en integriteit

In de CBS-gedragscode is uitgewerkt hoe de beginselen onpartijdigheid, betrouwbaarheid, relevantie, efficiency, statistische geheimhouding en transparantie van belang zijn voor de maatschappij als geheel, voor de gebruikers van statistieken, voor de partijen die informatie aan het CBS verstrekken die de basis van de statistieken is en voor de CBS-medewerkers zelf. Deze gedragscode vormt een praktische leidraad waarmee het CBS zijn werk op een goede manier kan uitvoeren.

Bij de verzoeken die het CBS krijgt voor statistisch onderzoek spelen soms ethische vraagstukken die niet in eenvoudige vuistregels te vatten zijn. Het gaat hier bijvoorbeeld om kwesties waarbij de vraagstelling in combinatie met de datasets onthullend of stigmatiserend kan zijn. Een afweging hierbij is of de maatschappelijke baten van een onderzoek opwegen tegen de (emotionele) belasting voor betrokkenen. Het CBS heeft een ethische commissie die op verzoek van het lijnmanagement om advies gevraagd wordt. In 2022 vond een eerste bijeenkomst met een aantal externe deskundigen plaats. De huidige werkwijze van de ethische commissie is besproken en er is gereflecteerd op een casus van het afgelopen jaar.

Integriteit is ook een centraal thema in het werkgeverschap van het CBS. Het CBS heeft conform het bestuursreglement het beleid inzake integriteit vastgelegd in een gedragscode. Daartoe heeft het CBS de Gedragscode Rijk, die met ingang van 1 januari 2020 als gevolg van de wet normalisering arbeidsvoorwaarden rijksambtenaren is herijkt, integraal overgenomen. De Gedragscode Integriteit biedt kaders voor het integer gedrag van werkgever en werknemer zoals nevenwerkzaamheden, omgang met koersgevoelige informatie, het aannemen van geschenken en het publicatiebeleid. De Gedragscode bevat daarnaast de handvatten om melding te doen van ongewenste omgangsvormen en/of schending van gedragscodes. Het CBS moedigt medewerkers aan te rapporteren over vermeende onregelmatigheid of schending van gedragscodes en wet- en regelgeving en wil daarvoor een veilige omgeving bieden. Het CBS heeft hiervoor vertrouwenspersonen, ombudsfunctionarissen en bedrijfsmaatschappelijk werkers. Ook beschikt het CBS over een interne klachtenregeling voor ongewenste omgangsvormen. In 2022 heeft het CBS door middel van een gerichte vragenlijst en diverse bijeenkomsten extra aandacht besteed aan integriteit en sociale veiligheid, met als doel de bewustwording over het onderwerp te vergroten.

Integriteit is ook een thema in de omgang met de buitenwereld. Het CBS vraagt veel bedrijven en ook burgers om gegevens bij het CBS aan te leveren. In het geval dat deze bedrijven en/of burgers daarbij menen onheus bejegend te zijn, kent het CBS een externe klachtenregeling.

Gebruik van verschillende regelingen in cijfers

In 2022 ontving het CBS 93 externe klachten. Iedere klacht werd naar tevredenheid van de klager opgelost en geen van de klachten leidde tot een vervolklacht bij de Nationale Ombudsman.

Het CBS ontving één interne klacht in 2022. Deze klacht is informeel en naar tevredenheid opgelost.

Als gevolg van de invoering van de Wet normalisering arbeidsvoorwaarden rijksambtenaren heeft het CBS in 2022 geen bezwaren van personeelsleden afgehandeld. Eén in 2019 ingediend bezwaar heeft geleid tot een hoger beroepsprocedure bij de Centrale Raad van Beroep. Deze hoger beroepsprocedure is in 2022 afgerond, het CBS is op alle punten in het gelijk gesteld. Hiermee is de procedure definitief beëindigd.

In 2022 hebben twee medewerkers een procedure aanhangig gemaakt bij de geschillencommissie Rijk. Het CBS is in één geschil in het gelijk gesteld en in één geschil heeft de medewerker gelijk gekregen.

Er is één dagvaardingsprocedure bij de rechtbank gevoerd: een medewerker heeft een loonvordering tegen het CBS ingesteld. Het CBS is in het gelijk gesteld, de vordering is afgewezen.

In 2017 heeft het CBS als aanvulling op het publicatiebeleid een procedure opgesteld voor het indienen van klachten over het CBS-publicatiebeleid. In 2022 werd er geen gebruik gemaakt van deze klachtenprocedure.

4.7 Openbaarheidsparagraaf

Transparantie in informatie

In lijn met het programma Transparantie in Informatie werkte het CBS in 2022 aan het verbeteren van zijn bestuurlijke informatiehuishouding. In 2022 stelde het CBS beleid omtrent bestuurlijke informatiehuishouding vast. Ook heeft het CBS een begin gemaakt met het proactief openbaar maken van informatie, wat sinds de inwerkingtreding van de Wet open overheid (Woo) verplicht is.

Implementatie Wet open overheid

Op 1 mei 2022 trad de Wet open overheid in werking. Deze wet vervangt de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). De Wet open overheid is bedoeld om de overheid transparanter te maken en zo het belang van openbaarheid van publieke informatie voor de democratische rechtstaat, de burger, het bestuur en de economische ontwikkeling beter te dienen. Alle bestuursorganen, waaronder het CBS, zijn verplicht om overheidsinformatie openbaar te maken, zowel uit eigen beweging (actieve openbaarmaking) als op verzoek (passieve openbaarmaking).

Actieve openbaarmaking

Onder actieve openbaarmaking worden activiteiten verstaan die vanuit het CBS worden ondernomen om zelf informatie openbaar te maken. De Wet open overheid verplicht het CBS bepaalde informatiecategorieën actief openbaar te maken. Deze verplichte informatiecategorieën zijn beschreven in artikel 3.3 van de Wet open overheid. Het CBS voert de openbaarmaking van deze categorieën gefaseerd in.

In 2022 lag de focus van het CBS op de informatie die reeds openbaar was, maar waarvan de vindbaarheid soms te verbeteren was. In 2022 zijn onder andere de volgende informatiecategorieën actief openbaar gemaakt: bereikbaarheidsgegevens van het CBS, inzicht in organisatie en werkwijze, en informatieverzoeken (de zogeheten WOB- en Woo-verzoeken).

Passieve openbaarmaking

Onder passieve openbaarmaking wordt verstaan het openbaar maken van informatie naar aanleiding van een verzoek uit de samenleving, zoals de WOB- en Woo-verzoeken.

In 2022 werden veertien WOB/Woo-verzoeken ingediend, waarbij de behandeling van twee verzoeken doorliep in 2023. Door vertragende omstandigheden, zoals de omvang van het verzoek en de betrokkenheid van derde belanghebbenden, werden niet alle

verzoeken binnen de daarvoor gestelde termijn beantwoord. Uitstel vond veelal plaats met goedkeuring van de verzoeker. Om de doorlooptijd te verkorten, is het CBS in 2022 begonnen met het optimaliseren van het interne Woo-proces. Daarnaast heeft het CBS ter ondersteuning van het Woo-proces software aangeschaft voor het anonimiseren van stukken. Ook dit draagt bij aan het verkorten van de doorlooptijd van een Woo-verzoek.

4.8 Afhankelijkheden

Het CBS is afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens voor het maken van statistieken.

Voor de wettelijke taak van het CBS is de beschikbaarheid van hoogkwalitatieve data en bronhouders die bereid en capabel zijn deze data aan het CBS te leveren essentieel. Het CBS mag overheidsinstanties die registraties beheren verplichten de benodigde gegevens aan te leveren. Om de kwaliteit en continuïteit te waarborgen maakt het CBS afspraken met deze organisaties over de levering van gegevens.

Inwoners van Nederland zijn niet verplicht om deel te nemen aan CBS-enquêtes. Om betrouwbare statistieken te maken met enquêtedata is het belangrijk dat de deelnemers aan enquêtes een afspiegeling zijn van de gehele populatie en dat elke groep voldoende respondeert. Voor groepen die traditioneel moeilijker deelnemen aan enquêtes zoals ouderen, jongeren en personen die de Nederlandse taal minder machtig zijn, heeft het CBS extra aandacht. In 2022 bleef het CBS de responsbereidheid onder deelnemers volgen. Tevens verkende het CBS de mogelijkheden om de respons te verbeteren door de implementatie van nieuwe of aangepaste dataverzamelingmethoden.

Private data zijn registraties die niet beheerd worden door een overheidspartij maar door een private partij. Deze data zijn een veelal onontgonnen bron van maatschappelijk relevante gegevens die toepasbaar zijn in het statistisch proces. Voorbeelden van private databronnen zijn de ov-chipkaart, slimme energiemeters, en draagbare en vaste sensoren, zoals activity trackers en indoor climate systemen. Private data hebben de potentie om op plaatsen de lacunes in het statistische beeld van Nederland in te vullen of om de enquêtedruk te verminderen. Voor de toegang tot deze bronnen is het CBS afhankelijk van de bereidheid van private databronhouders om gegevens aan te leveren. In 2022 besteedde het CBS expliciet aandacht aan de bronhouders van private databronnen en voerde gesprekken met verschillende bronhouders en belanghebbenden over de mogelijkheden tot gebruik van de private databron binnen het kader van de CBS-wet.

4.9 Peer review

De Praktijkcode voor de Europese Statistieken is een zelfregulerend instrument voor kwaliteitsborging en van toepassing op de productie van officiële statistieken binnen het Europees Statistisch Systeem. De Praktijkcode heeft tot doel bij het publiek vertrouwen in de statistische autoriteiten en de Europese statistieken te waarborgen. De Praktijkcode beschrijft hoe Europese statistieken in overeenstemming met de beginselen van professionele onafhankelijkheid, onpartijdigheid, objectiviteit,

betrouwbaarheid, statistische geheimhouding, kosteneffectiviteit en de statistische praktijk moeten worden ontwikkeld, geproduceerd en verspreid.

Bewaking van de naleving van de Code geschiedt door een systeem van collegiale toetsing, bestaande uit een self-assessment, peer reviews en jaarlijkse voortgangsrapportages. De peer reviews worden eens in de vijf jaar uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van het Europees Statistisch Systeem door teams van senior experts uit de wetenschappelijke en/of statistische wereld.

In 2022 was het CBS voor de derde keer onderwerp van een peer review vanuit het Europees Statistisch Systeem. Aan de hand van interviews onderzocht het peer review team, onder leiding van de voormalig directeur-generaal van het Kroatische statistiekbureau hoe Nederland de principes van de praktijkcode in de praktijk brengt. Het peer review team sloot de week af met de constatering dat er bij het CBS een lange lijst met 'best practices' is geïdentificeerd.

Naar goed gebruik heeft het peer review team een set van aanbevelingen geformuleerd om Nederland te helpen het werk nog beter te doen. Deze richten zich onder andere op het publicatiebeleid, geheimhouding en privacy, de beschikbaarheid van private databronnen, metadata en de CBS Academy. De volledige aanbevelingen en observaties van het peer review team zijn beschikbaar in het gepubliceerde rapport op de website van Eurostat. Het CBS heeft alle aanbevelingen geaccepteerd en zal zorg dragen deze op te volgen met verbeteracties waarover jaarlijks gerapporteerd wordt aan Eurostat.

4.10 Evaluatie CBS conform Kaderwet ZBO en Wet op het CBS

In overeenstemming met de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen en de Wet op het CBS heeft onderzoeksbureau KWINK in opdracht van het ministerie van EZK een evaluatie uitgevoerd naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en onafhankelijkheid van het CBS. KWINK heeft het eindrapport, getiteld Centraal Bureau voor de Statistiek Evaluatie 2016 – 2020¹, op 25 februari 2022 opgeleverd. De minister van EZK heeft het rapport voorzien van een kabinetsbrief en de bestuurlijke reactie van het CBS aangeboden aan de Kamers.

Het rapport bevat herkenbare conclusies en bruikbare aanbevelingen die opvolging verdienen. KWINK concludeert dat het CBS doeltreffend is, dat de doelmatigheid zich positief heeft ontwikkeld en dat de interne governance van het CBS goed functioneert en voldoende waarborgen kent. Het rapport bevat ook enkele aanbevelingen voor verdere verbeteringen. Zo adviseert KWINK de transparantie van het werkprogramma te vergroten, en te verhelderen dat de statistieken die worden verricht als aanvullende statistische dienstverlening óók maatschappelijk relevant en niet minder belangrijk zijn. Daarnaast deed KWINK aanbevelingen op het terrein van de ontwikkeling van het

¹ <https://www.cbs.nl/-/media/cbs/over-ons/organisatie/bedrijfsvoering/kwink-groep-eindrapport-evaluatie-cbs.pdf>

kennismanagement, IT-investeringen, en versterking van de driehoek² eigenaar – opdrachtgever – CBS. Ook was er een aanbeveling over de vrije ruimte die nodig is om op eigen initiatief nieuwe statistieken te produceren, te innoveren én om statistieken te maken waarvoor niet een voor de hand liggende financier is of waarvoor publieke vragers onvoldoende koopkrachtig zijn.

Het CBS neemt de aanbevelingen van de evaluatie ter harte en heeft reeds acties ondernomen om daar invulling aan te geven.

² In het governance-model voor zelfstandige bestuursorganen, de zogeheten driehoek, worden in de relatie tussen het ministerie en het zelfstandig bestuursorgaan (zbo) de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de minister met betrekking tot het zbo toebedeeld aan een eigenaar en een opdrachtgever. De rol van eigenaar betreft vraagstukken van het zbo als organisatie. De rol van opdrachtgever betreft de taken van het zbo en de wetgeving waarin de taken bij het zbo zijn belegd.

5. Innoveren & verbeteren

5.1 Inleiding

Het CBS ontwikkelt doorlopend nieuwe methoden en technieken om op basis van nieuwe en bestaande databronnen statistieken te verbeteren, efficiënter te produceren of maatschappelijke fenomenen op nieuwe manieren inzichtelijk te maken. Dit kan zowel door grootschalige innovatie-trajecten als incrementele verbeteringen van bestaande statistische processen. Bovendien vinden verbeteringen en innovatie plaats door het hele statistische proces heen, zowel bij de dataverzameling, de statistiekproductie als de output.

Alle inspanningen zijn gericht op de ontwikkeling van het CBS als het statistisch bureau van Nederland en de bijbehorende betrouwbare statistieken. Ze worden gefinancierd uit de algemene bijdrage van het ministerie van EZK of via specifieke onderzoekssubsidies van bijvoorbeeld Eurostat, het statistische bureau van de Europese Commissie. Uitkomsten van innovatie-inspanningen zijn onder andere te vinden op <https://www.cbs.nl/innovatie>.

De volgende paragrafen gaan in op enkele innovaties en verbeteringen in 2022.

5.2 Innovaties

Gebruik van apps en sensoren

Het CBS maakt voor de benodigde data zo veel mogelijk gebruik van registers, maar soms worden ook nog enquêtes gebruikt. Om mensen en bedrijven niet te veel te belasten, enquêteert het CBS zo min mogelijk. Daarom kijkt het CBS voortdurend of op dat terrein innovatie mogelijk is. In 2022 heeft de nadruk gelegen op zogenaamde smart surveys die gebruik maken van apps op de telefoon en sensormetingen. Daarmee kunnen respondenten, nadat ze zelf toestemming hebben gegeven, automatisch data aan het CBS leveren die ze normaal in een enquête hadden moeten invullen.

In 2022 heeft het CBS gewerkt aan het ontwikkelen van apps om in te zetten als onderdeel van de dataverzamelingsstrategie. Een app om het verplaatsingsgedrag te meten is opgeleverd en wordt sinds eind 2022 in het veld getest. Eerste inzichten zijn vergaard over hoe deze apps bestaande vragenlijsten op termijn kunnen aanvullen of vervangen en over hoe deze apps praktisch gebruikt kunnen worden door de respondent.

Om het potentieel van betrouwbare smart surveys te benutten, moeten zowel de methodologie als de architectuur van statistische processen worden aangepast en uitgebreid. Met het ESSnet Smart Survey project, dat door de EU is gefinancierd, is het CBS samen met elf nationale bureaus voor de statistiek in 2020 een onderzoeksproject gestart gericht op de mogelijkheden om enquêtes "slimmer" te maken. Dit project is in 2022 afgerond. Er zijn vier proefstudies met experimentele varianten uitgevoerd. De twee grotere proefstudies hadden betrekking op de tijdsbestedingsenquête en de huishoudbudgetonderzoeken. Deze twee enquêtes zijn als uitgangspunt gekozen omdat zij beide als zeer belastend voor de deelnemers worden beschouwd en gevoelig zijn voor bepaalde meetfouten. Daarnaast zijn twee kleinere proefstudies uitgevoerd op het gebied van gezondheid en woonomstandigheden. Deze studies hebben

geresulteerd in aanbevelingen op het gebied van juridische aspecten, methodologie, architectuur en logistiek. Dit project krijgt een vervolg in 2023.

Datadonatie

In 2022 startte het CBS met het verkennen van de mogelijkheden van datadonatie. Hierbij worden respondenten gevraagd of ze bereid zijn om persoonlijke gegevens te delen en/of op te vragen bij derde partijen en deze informatie met het CBS te delen. Een voorbeeld hiervan zijn banktransactiedata om uitgavenpatronen van huishoudens beter vast te kunnen stellen in het kader van het Budgetonderzoek. In 2023 wordt dit onderzoek gecontinueerd. Een exploratief innovatieproject dat in 2022 is afgerond in samenwerking met een marktpartij is de inzet van beweegmeters (activity trackers) en het inzetten van datadonatie via smartwatches van respondenten zelf. Dit project krijgt in 2023 een vervolg. Verder is het CBS gestart met het inventariseren of het mogelijk is een pilot op te zetten voor gedoneerde data van smartmeters op het gebied van energie. Het CBS onderzoekt of via marktpartijen energiestanden kunnen worden uitgelezen.

Textmining

In 2022 werkte het CBS verder aan methoden om gegevens uit tekst te verwerken, ook wel textmining genoemd. Een voorbeeld hiervan is het analyseren van informatie van bedrijfswebsites voor het identificeren van specifieke bedrijfsactiviteiten. Deze aanpak wordt toegepast voor het bepalen van het aantal kleine innovatieve bedrijven of om te bepalen welke bedrijven werkzaam zijn in de platformeconomie. Voor het laatstgenoemde project. Hierbij worden onder andere gegevens van een marktpartij gebruikt om vast te stellen welke website bij welk bedrijf hoort.

Een ander project was het in kaart brengen van de omvang van de drone-industrie door middel van textmining. Dit project werd in Europees verband uitgevoerd, op verzoek van Eurostat. Om die reden werd er vooralsnog geen marktpartij betrokken. Dit project is in 2022 afgerond.

Ook bij de ontwikkeling van een nieuwe statistiek voor de ontwikkeling van gevraagde vaardigheden op de arbeidsmarkt wordt textmining gebruikt. Deze statistiek is een verdieping van de reeds bestaande vacaturestatistiek en wordt ontwikkeld in een consortium met onder meer UWV, TNO en de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Voor deze innovatie werd voor de ontwikkeling zelf bewust géén samenwerking met de markt gezocht omdat de resultaten als open source producten werden opgeleverd. Daarmee zijn ze voor iedereen bruikbaar. Wel werd samen met het consortium voortdurend afstemming met de markt gezocht om goed aan te sluiten bij de behoeften in de markt. In het najaar van 2022 is een marktverkenning uitgevoerd onder potentiële gebruikers van statistieken over vaardigheden, zoals de ministeries van SZW en OCW, en zijn eerste stappen gezet in het ontwikkelen van het proces waarmee de ontologie – het onderzoeken en beschrijven van eigenschappen - wordt verrijkt.

Privacy preserving techniques

Privacy preserving techniques (soms ook wel: privacy enhancing techniques genoemd) is een verzameling technieken die het mogelijk maakt analyses op gevoelige gegevens uit te voeren zonder inzage te kunnen krijgen in de onderliggende (micro)data. Deze technieken zorgen ervoor dat de privacy bij de analyse van gevoelige data geautomatiseerd wordt gewaarborgd, ook als deze gevoelige gegevens over verschillende locaties verspreid zijn. Deze technieken zorgen voor een (meer) veilige situatie bij de analyse en verwerking van de data ('data in gebruik'). Aanvullend zal het noodzakelijk blijven om te zorgen voor veilige opslag van data ('data in rust'), het verplaatsen van data ('data in transport') en controle en beveiliging van de uitkomst van de analyse (tabelbeveiliging).

In de afgelopen jaren is de data-uitwisseling tussen de verschillende onderdelen van de overheid en tussen overheidspartijen en private partijen fors gegroeid. Het komt echter ook voor dat deze data-uitwisseling niet kan of mag plaats vinden vanwege wettelijke beperkingen of privacyvraagstukken. Privacy-preserving-technologieën maken het mogelijk dat in deze gevallen data-uitwisseling op een veilige manier plaatsvindt.

Het CBS heeft de afgelopen jaren ervaring opgedaan met verschillende van deze technieken in verschillende samenwerkingsprojecten. Van deze projecten werd veel geleerd, zodat deze technieken ingezet kunnen worden bij de uitvoering van gezamenlijk onderzoek. In 2022 zijn twee nieuwe projecten gestart, gebruikmakend van technologie die door marktpartijen wordt geleverd. Het betreft projecten met onder andere de Universiteit Maastricht waarbij CBS-data gebruikt worden voor het schatten van een model aan de hand waarvan risico's op coronaire hartziekten vroegtijdig gedetecteerd kunnen worden en het RIVM waarbij data tussen beide instellingen gecombineerd kunnen worden door middel van Secure Multiparty Computation, een techniek waarbij meerdere partijen gezamenlijk data kunnen analyseren alsof ze een gedeelde database hebben. Door de cryptografische bescherming kunnen de partijen elkaars data echter nooit inzien. Het CBS wil via deze projecten toe werken naar samenwerkingsverbanden met een structurele infrastructuur, zowel technisch, organisatorisch als juridisch, zodat vervolgpiloten steeds laagdrempeliger (en goedkoper) kunnen worden opgestart en uitgevoerd. De verkenning of financiering voor een dergelijke onderliggende datastructuur mogelijk is, heeft tot op heden nog niets opgeleverd.

5.3 Verbeteringen

5.3.1 Verbeteren van processen

Statistische processen

Het CBS heeft in 2023 een aantal projecten uitgevoerd ter verdere verbetering van bestaande statistische processen. Bij deze procesverbetering is altijd het uitgangspunt of hergebruik van CBS-materiaal mogelijk is. Daarna wordt er gekeken of er op de markt een open source of volledige marktoplossing beschikbaar is. Als het oordeel negatief is, gaat het CBS over tot eigen ontwikkeling. Ook wanneer er sprake is van gevoelige data, waar alleen het CBS toegang toe heeft of omdat het CBS specifiek hiervoor is gevraagd, gaat het CBS over tot eigen ontwikkeling. Dat laatste geldt

bijvoorbeeld voor Eurostat-projecten. Voorbeelden van verbeteringen in 2022 staan hieronder genoemd.

Verwerking van registers

Enige jaren geleden is het CBS met een programma gestart om te komen tot een efficiëntere verwerking van registers en het sneller beschikbaar krijgen van de informatie uit registers voor het samenstellen van statistische output. Dit wordt gerealiseerd door de processen en methoden te standaardiseren en meer IT-componenten te hergebruiken. In 2022 zijn bij meerdere processen belangrijke stappen gezet in deze standaardisatie. Registers waar inmiddels (meer) gestandaardiseerd aan wordt gewerkt zijn onder meer het Donorregister, en de uitkeringsadministratie van de Algemene nabestaandenwet (Anw). Daarnaast is een aantal generieke IT-en methodologiecomponenten beschikbaar gekomen. Deze worden in steeds meer processen geïmplementeerd. Hiermee maakt het CBS de processen efficiënter, wat onder meer tot uitdrukking komt in een kortere productietijd.

Toegang tot nieuwe databronnen

Behoefte aan nieuwe databronnen

Traditionele databronnen zijn niet altijd volledig en actueel. Dat heeft gevolgen voor de kwaliteit van statistieken in een wereld die gedomineerd wordt door interneteconomie, digitale gegevensstromen en de behoefte aan werken met data. Nieuwe Europese verplichtingen en de vraag naar een vollediger en actueler beeld van maatschappelijke ontwikkelingen vragen om aanvullende informatie, waaraan nieuwe (big) databronnen een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Om dit voor elkaar te krijgen streeft het CBS ernaar de kennis over het verkrijgen van nieuwe bronnen te vergroten.

Samenwerking met private partijen

Veel bronnen zijn in handen van private partijen die (vaak) niet wettelijk verplicht zijn deze gegevens aan het CBS te leveren. Het CBS kan daardoor niet altijd beschikken over deze informatie en is dan ook afhankelijk van vrijwillige medewerking.

Door de toegang wettelijk te regelen, kan het CBS formeel de beschikking krijgen over deze private databronnen en kan de continuïteit van de datavoorziening worden gegarandeerd. Het gaat daarbij alleen over die data die noodzakelijk zijn voor het maken van statistieken, het zogenaamde proportionaliteitsbeginsel. In 2022 is daarom in samenwerking met het ministerie van EZK de verkenning voortgezet naar mogelijke wettelijke toegang tot specifieke nieuwe soorten databronnen.

Nieuwe bronnen in 2022

In 2022 kwamen diverse nieuwe bronnen beschikbaar voor het CBS. Een actueel overzicht van de beschikbare bronnen, inclusief de nieuwe bronnen, is te vinden in de

CBS bronnencatalogus op de CBS website: <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/organisatie/statistisch-proces>.

Het CBS heeft in 2022 onder andere samengewerkt met Rijkswaterstaat voor toegang tot geografische informatie over de vaarwegen in Nederland met als doel het berekenen van de lengte van de vaarwegen. Dit op verzoek van het Ministerie BZK. Daarnaast heeft het CBS met diverse private en publieke partijen samengewerkt om toegang te krijgen tot gegevens over commercieel vastgoed zoals huurprijzen voor het maken van prijsindexcijfers voor deze sector.

In overleg met de spoorvervoerders heeft het CBS in 2022 gewerkt aan het verzamelen en ontsluiten van informatie over reizigers in het openbaar vervoer op basis van ov-chipkaartdata. De vervoerders stellen begin 2023 de benodigde data beschikbaar voor het samenstellen van Europese statistieken over het goederenvervoer per spoor, geharmoniseerde indexcijfers van de consumptieprijzen (HICP) en indexcijfers van dienstenprijzen (DPI).

Het zorgvuldige proces dat het CBS doorlopen heeft om toegang te verkrijgen tot OV-data heeft meer doorlooptijd gevraagd dan vooraf voorzien. De daadwerkelijk toegang tot de OV-data én de inrichting van het nieuwe het productieproces van de spoorstatistiek zijn daarmee verschoven naar 2023.

Webscraping

Webscraping – geautomatiseerd zoeken naar informatie op websites – is al vele jaren een onderwerp van onderzoek voor het CBS. Het CBS gebruikt webscraping om (aanvullende) gegevens te verkrijgen die bestaande statistieken versterken, en nieuwe statistieken mogelijk maken zonder daarbij extra regeldruk voor het bedrijfsleven te veroorzaken. Het CBS startte met webscraping op zoek naar prijsinformatie van producten om de prijsindexcijfers te verbeteren. Inmiddels gebruikt het CBS de informatie van websites ook voor het selecteren, aanvullen en valideren van informatie over bedrijven.

In 2022 heeft het CBS geïnvesteerd in het realiseren van een proces waarmee voor alle bedrijven in het bedrijvenregister van het CBS de meest waarschijnlijke bijbehorende website wordt bepaald. Op basis hiervan kan dan aanvullende informatie over deze bedrijven op de bijbehorende website worden gezocht zonder daarbij extra regeldruk voor het bedrijfsleven te veroorzaken. De informatie in webteksten wordt zo jaarlijks gebruikt om de subpopulatie van online platform bedrijven, die een enquête zullen ontvangen, te selecteren. Een statistiek Internetplatforms is op basis hiervan opgezet.

In het kader van de ontwikkeling van een Virtueel Bedrijven Dossier startte het CBS een onderzoek naar het gebruik van informatie uit digitale nieuwsmedia om herstructureringen bij bedrijven zoals overnames, fusies en opsplitsingen te kunnen detecteren. Door deze nieuwsberichten automatisch aan bedrijven te koppelen kan het CBS sneller reageren op gebeurtenissen die mogelijk veel impact zullen hebben op de statistieken.

Verder startte het CBS in 2022 een onderzoeksproject waarbij webscraping wordt gecombineerd met beeldverwerking om meer informatie van websites te halen. Tevens is er een artikel in de internationaliseringsmonitor gebaseerd op gewebscrapete data uit het project “Innovatieve bedrijven”.

Met behulp van webscraping/textmining is in 2022 gekeken of de toegekende classificatie van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI), die aangeeft wat de activiteit van een bedrijf is, bij een bedrijf juist of onjuist is. Indien deze onjuist lijkt, wordt gekeken of de classificatie kan worden voorspeld met een machine learning model, dat werkt op basis van de woorden die gevonden kunnen worden op de website van het desbetreffende bedrijf. Zo kunnen in de toekomst fouten in de classificatie opgespoord worden en kan de meest waarschijnlijke correcte code achterhaald worden.

Nog steeds wordt voor het samenstellen van de consumentenprijsindex (CPI) prijsinformatie van websites van internetwinkels gebruikt. Deze internetdata worden ook gebruikt om onderzoek te doen, bijvoorbeeld naar de mate waarin consumenten duurzame producten kopen.

Herontwerp proces inkomensstatistiek

De software die wordt gebruikt voor het proces van de inkomensstatistiek voldoet niet meer aan de functionele eisen en past niet meer in de IT-architectuur van het CBS. Uit vooronderzoek is een oplossingsrichting gekomen voor een nieuw productieproces voor de Integrale Inkomens- en Vermogensstatistiek (IIVS). In 2022 werd een planning gemaakt, werden de acceptatiecriteria opgesteld en specificieerde het CBS de functionele wensen verder. Dit vormt de basis om in 2023 te starten met de bouw van een nieuw systeem. Het verwerkingsproces van de inkomensstatistiek wordt in 2023 stap voor stap omgezet naar dit nieuwe systeem.

Datastrategie

De groeiende hoeveelheid beschikbare data en technologische ontwikkelingen hebben geleid tot een beweging die de samenleving geleidelijk transformeert tot een informatiesamenleving. De potentie van het gebruik van data om bij te dragen aan maatschappelijke opgaven wordt ook door de overheid steeds meer erkend. Hierdoor is een trend in gang gezet die resulteerde in meerdere bestuurlijke initiatieven, rapporten en agenda's met betrekking tot data en datagedreven werken. Het doel is om gezamenlijk maatschappelijke opgaven aan te pakken door op een verantwoorde manier gebruik te maken van data. Door samen op te trekken worden kennis en ervaringen gebundeld en kunnen gedeelde belemmeringen sneller worden overkomen.

De totstandkoming van de interbestuurlijke datastrategie (IBDS) is hier een onderdeel van. De interbestuurlijke datastrategie is een initiatief van de rijksoverheid die ook provincies, gemeenten en waterschappen raakt. In 2022 is onder auspiciën van het ministerie van BZK begonnen met een uitvoeringsprogramma. Het CBS neemt op verzoek van het ministerie van BZK actief deel aan de vormgeving van dit programma. Een onderdeel van de IBDS is het opbouwen van een zogenaamd federatief datastelsel. Dit afsprakenstelsel moet voorkomen dat elke organisatie zelf generieke systemen gaat bouwen om datagedreven te werken.

In september 2023 dient de Data Governance Act (DGA) in Nederland ingevoerd te zijn (zie ook hoofdstuk 7). De DGA vereist dat er een overheidspartij is die optreedt als 'bevoegd gezag' om overheidsdata op een veilige manier te ontsluiten voor hergebruik. Het gaat daarbij expliciet om microdata en niet om open data. Het ministerie van BZK heeft het CBS gevraagd deze rol voor zijn rekening te nemen. In 2022 is gestart met het onderzoeken van de mogelijkheden daartoe.

In 2022 hebben steeds meer overheden de functie van een chief data officer (CDO) ingericht. Voor ministeries is een dergelijke functionaris verplicht, voor overige overheidsorganisaties is dit facultatief. Onder leiding van het ministerie van BZK is in 2022 gewerkt aan een generieke omschrijving van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van een chief data officer. In het verlengde daarvan is het ministerie van BZK bezig een CDO-stelsel in te richten. Het CBS is nadrukkelijk gevraagd zijn kennis en ervaring op het gebied van datamanagement in de meest brede zin van het woord te delen via het CDO-stelsel. Om in dit stelsel mee te draaien overweegt het CBS een chief data officer aan te stellen.

Op 10 januari 2022 is Alexandra van Huffelen (D66) beëdigd als staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Digitalisering. In deze rol coördineert zij de digitale ambities van het nieuwe kabinet. Zij wordt daarbij ondersteund door de programmeringsraad Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) die zich weer laat voeden door vier interdepartementale 'programmeringstafels'. Het CBS neemt het voorzitterschap van de programmeringstafel gegevensuitwisseling voor zijn rekening.

Eenvoudig data delen

Het CBS is voortdurend bezig om veilig en eenvoudiger data te delen binnen de eigen organisatie. Dit komt het maken van statistiek ten goede. In 2022 is een nieuw classificatiebeheersysteem gereedgekomen. Met de implementatie van dit systeem, het vullen met en het gebruiken van beheerde classificaties en codelijsten, is een start gemaakt.

Als onderdeel van de datastrategie heeft het CBS verschillende High Performance Computing diensten gerealiseerd. Hierdoor kunnen processen die veel rekenkracht en capaciteit nodig hebben beter en sneller worden uitgevoerd.

5.3.2 Verbeteren van statistieken

Cybercrime en cybersecurity

Het CBS verkende in 2022 de mogelijkheden om meer statistieken te maken over de thema's cybercrime en cybersecurity. In de politiestatistieken en in de cybersecuritymonitor zijn voor deze twee thema's al cijfers beschikbaar. Gezien de maatschappelijke ontwikkelingen en de bestuurlijke prioriteit van deze thema's binnen het domein justitie en veiligheid inventariseerde het CBS in 2022 met onder andere de Politie en het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) in een verkenningsonderzoek de beschikbaarheid van data bij Nederlandse organisaties over aanvallen met ransomware en mogelijkheden voor het samenbrengen van de data. Die mogelijkheden bleken niet aanwezig te zijn. Wel publiceerde het CBS in 2022 voor het eerst in het onderzoek 'ICT-gebruik bij bedrijven' over aantallen ransomware aanvallen bij bedrijven en de door bedrijven geleden schade daarbij.

Bedrijvennetwerk

In 2022 is het CBS gestart om in samenwerking met universiteiten en andere externe partijen analyses te ontwikkelen en uit te voeren op de datasets over het bedrijvennetwerk van Nederland. Deze datasets heeft het CBS eind 2021 in de remote

access-omgeving beschikbaar gesteld. Er werd onder andere onderzoek gedaan naar de weerbaarheid van de economie, de doorwerking van schokken (onder andere in het kader van de coronacrisis) en het detecteren van relevante ketens en clusters van bedrijven. Ook heeft het CBS in 2022 verder gewerkt aan de ontwikkeling van deze netwerkdatasets (verbreding en verdieping van het netwerk, verbetering van de kwaliteit) en het ontwikkelen van afgeleide publicaties in samenwerking met externe partijen.

Adequaaf meten van de economie

Het CBS wil toonaangevend zijn als het gaat om het signaleren, meten en beschrijven van (nieuwe) economische fenomenen. Dit realiseert het CBS door de Nederlandse economie adequaat in kaart te brengen en te beschrijven. De gegevens die het CBS hiervoor maakt, worden actief beschikbaar gesteld aan de samenleving voor maatschappelijk debat, onderzoek, beleidsontwikkeling en besluitvorming. Op basis van bestaande en/of nieuwe data wil het CBS aanvullende inzichten verschaffen over (nieuwe) ontwikkelingen in de Nederlandse economie. In 2022 zijn daarom voor de drie thema's Klimaat en duurzaamheid, Digitalisering, kennis en economie, en Globalisering en waardeketens sectorbrede themagroepen gestart en deelonderzoeken uitgevoerd. In 2023 publiceert het CBS de eerste resultaten.

Fenomeengerichte thema-overstijgende analyses

Ook in 2022 richtte het CBS zich op nieuwe verdiepende fenomeengerichte-thema-overstijgende analyses. Deze analyses, vaak met sterk wetenschappelijke insteek, worden vaak in (nieuwe) samenwerkingsverbanden met universiteiten en andere (wetenschappelijke) instellingen (onder andere het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI)) opgepakt door, al dan niet in een consortium, in te schrijven voor onderzoeksprojecten (calls). Zo is in 2021 een project voor het opzetten van een nieuwe historische data-infrastructuur (HISDAT) gestart. Er is een koppeling gemaakt tussen de (klein)kinderen van de onderzoekspersonen uit de Historische Steekproef Nederland (0,5% steekproef uit de bevolkingsregisters van alle kinderen geboren 1850-1922). Het koppelrapport is in 2022 op de site van de Stichting Historische Steekproef Nederlandse Bevolking (HSN) geplaatst. Het koppelen en beschikbaar stellen van de data voor externe onderzoekers via de remote access-faciliteit van het CBS kostte meer tijd dan van tevoren ingeschat was. Hierdoor konden de gegevens nog niet in 2022 beschikbaar gesteld worden. De verwachting is dat het CBS dit in 2023 realiseert, onder voorbehoud van financiering en beschikbaarheid van inhoudelijke experts vanuit het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschap (IISG/KNAW).

6. Strategische samenwerking

6.1 Algemeen

Samenwerking met overheden en wetenschap is cruciaal voor het CBS om zijn wettelijke taken zo adequaat mogelijk uit te kunnen voeren. Het CBS werkt echter niet alleen samen met veel partners om een zo hoog mogelijke kwaliteit van de bestaande statistische dienstverlening te creëren maar ook om kennis en kunde met kennispartners uit te wisselen en op een hoger niveau te brengen of om te werken aan innovatieve methoden van dataverzameling en –verwerking. Daarbij dient deze samenwerking altijd het doel om stappen te zetten op het gebied van toekomstbestendige, relevante en onafhankelijke statistiek. Samenwerking is voor het CBS dus geen doel maar een middel. Grofweg onderscheidt het CBS samenwerking met leveranciers van data, zoals beheerders van overheidsregisters of bedrijven, samenwerking met academische en kennisinstellingen, thematische samenwerking rond innovatieve methoden en internationale samenwerking. Bij de samenwerking wordt de Beleidsregel taakuitoefening CBS vanzelfsprekend geëerbiedigd.

In dit hoofdstuk worden enkele voorbeelden genoemd van samenwerkingsverbanden in 2021. Meer samenwerkingsprojecten zijn elders in dit jaarverslag te vinden, bijvoorbeeld in hoofdstuk 2.

6.2 Diverse samenwerkingsrelaties

Kennisinstellingen

In 2022 werd de samenwerking van het CBS met het SCP, PBL, Centraal Planbureau (CPB), TNO, Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) en het RIVM voortgezet. De samenwerking met deze partijen vond onder meer plaats bij (methodologisch) onderzoek, analyse en publicaties, bij steekproeftrekking en bij enquêtering. Dit leidde in 2022 tot een aantal nieuwe en herhaalde onderzoeken. Hiermee bewerkstelligden de samenwerkingspartners een doelmatige inzet van publieke middelen. De onderzoeksterreinen van het CBS, SCP, PBL, CPB, RIVM, NIDI en TNO overlappen immers deels. Daarnaast bestaan er lacunes in de informatievoorziening die met de samenwerking kunnen worden voorkomen. Verder kan de samenwerking de eenduidigheid van cijfers bevorderen.

De samenwerking met het SCP gaat over het sociaal en cultureel terrein. Het SCP en het CBS streven door middel van deze samenwerking naar innovatie en verbetering van de informatieverzameling en –voorziening op de wederzijdse werkterreinen.

Met het CPB werd samengewerkt op diverse thema's, waaronder macro-economie, globalisering, inkomens en werkgelegenheid. In 2022 zijn bijeenkomsten tussen CPB en CBS georganiseerd waarin de werkprogramma's en onderzoeklijnen van CPB en CBS op enkele thema's voor de komende jaren werden besproken. In het licht van de ongewoon grote prijsontwikkelingen van energie is er in 2022 intensief contact geweest over het effect van die ontwikkelingen op de berekening van de consumentenprijsindex.

De samenwerking met het PBL op het brede domein leefomgeving betrof diverse thema's, zoals natuur, energie, klimaat, circulaire economie en emissies. Daarnaast

werkte het CBS ook in 2022 bij het thema bevolking intensief met het PBL en het NIDI samen, vooral op het gebied van (regionale) bevolkingsprognoses.

In 2022 is het vijfde convenant CBS-TNO ondertekend. Dit vormt de basis voor de samenwerking tussen TNO en het CBS. Inmiddels zijn er tussen het CBS en TNO al meer dan twintig lopende samenwerkingen of initiatieven. Het CBS en TNO werkten in 2022 intensief samen rondom het thema arbeid. Daarnaast werd ingezet op samenwerking op andere thema's zoals gezondheid, mobiliteit, duurzaamheid en veiligheid. Samenwerking op het gebied van Artificial Intelligence (AI), waar het CBS en TNO in 2019 gezamenlijk het CBS-TNO partnership Trusted AI hebben opgezet, werd in 2022 voortgezet. Daarnaast werd in 2022, in samenwerking met UWV en CPB, gewerkt aan onderzoek en ontwikkeling van een zogeheten dynamische skills-ontologie - een uitbreiding van de taxonomie van Nederlandse beroepen - om werkzoekenden beter aan banen te matchen, op basis van hun vaardigheden.

Om de vele samenwerkingen tussen het CBS en het RIVM efficiënter te laten verlopen, hebben beide partijen een raamovereenkomst opgesteld die eind 2021 in werking is getreden. Met het RIVM keek het CBS in 2022 naar onder andere gezondheid en leefstijlonderzoek. De samenwerking met RIVM is in 2022 verder verbreed en verdiept, met name op het gebied van (het samenstellen van) informatie over COVID-19. Wat betreft dit laatste lag de focus in 2022 op de gezamenlijke uitvoering van het oversterfteonderzoek naar aanleiding van de motie van Tweede Kamerlid Omtzigt (Omtzigt) en voorbereidingen om statistisch en wetenschappelijk onderzoek op en met vaccinatiedata te kunnen uitvoeren. Op het gebied van milieu is samen met andere partners gewerkt aan een meerjarenstrategie voor de Emissieregistratie en is de samenwerkingsovereenkomst daarvoor afgerond.

Kadaster

Het CBS en het Kadaster hebben hun samenwerking in een strategische alliantie vormgegeven. Dit heeft geresulteerd in een aantal samen ontwikkelde nieuwe producten, zoals een nieuwe landelijke monitor leegstand, en informatie over transacties en prijsontwikkelingen van nieuwbouw en commercieel vastgoed. In 2022 is de toegevoegde waarde die de alliantie het maatschappelijk debat oplevert, verder vergroot. Dit gebeurde onder andere in het Verbetering van de Informatievoorziening voor de Energie Transitie (VIVET) programma. In dit traject rond de energietransitie, treden het Kadaster en het CBS samen met andere partners op. Er is in 2022 een concrete routekaart gemaakt voor samenwerkingsprojecten op het gebied van data en innovatieve technieken.

De Nederlandsche Bank

De afgelopen jaren is de samenwerking tussen het CBS en De Nederlandsche Bank (DNB) verder geïntensiveerd. Het CBS en DNB produceren nu gezamenlijk de cijfers van de Sectorrekeningen en de Betalingsbalans. Hierdoor sluiten de macro-economische statistieken over de relatie van Nederland met het buitenland volledig op elkaar aan. Er zijn afspraken gemaakt over de verdeling van werkzaamheden tussen het CBS en DNB, in het bijzonder over de verzameling van data ten behoeve van elkaars statistieken, de onderlinge uitwisseling van data en de bewerking en integratie daarvan. Als onderdeel van de samenwerking is gewerkt aan een gezamenlijk bedrijvenregister voor het

coördineren van de benadering van bedrijven en productie van statistieken. In 2022 zijn de werkzaamheden voortgezet waarbij met name aandacht uitgaat naar de verdere verbetering van de kwaliteit van de vulling van het Algemeen Bedrijven Register van het CBS waardoor de bedrijven eenduidiger in de juiste sector worden ingedeeld. Daarnaast is gewerkt aan de (verdere) integratie van dit bedrijvenregister in de statistiekketens van beide instituten.

Politie

Sinds 2019 participeert het CBS in het Informatie-analyseteam (IAT) van de Politie en het Directoraat Generaal Politie en Veiligheidsregio's (DGP&V) van het ministerie van JenV. Het CBS draagt bij aan de uitvoering van thema-analyses, de door het Informatie-analyseteam opgezette generieke monitor en de uitvoering van validaties. Daarnaast zijn innovatie en kennisdeling onderwerpen waarop wordt samengewerkt.

Ten behoeve van de generieke monitor van de Politie, getiteld Galileo, stelde het CBS in 2022 maandelijks een datalevering samen met daarin kenmerken van slachtoffers en verdachten van misdrijven. In 2022 werd deze monitor verder uitgebreid met kenmerken van politiepersoneel. In het verlengde daarvan werkten het CBS en de Politie samen aan het in beeld brengen van de arbeidsmarkt rondom de politietaken, met Arbeidsmarkt zorg en welzijn (AZW) als inspiratiebron. Bovendien was er in 2022 in de vorm van nieuw verdiepend onderzoek extra aandacht voor de onderlinge verhoudingen tussen effecten van persoonskenmerken, waarbij ook zorgvuldig gekeken werd naar de interpretatie van migratieachtergrond als een van de gebruikte kenmerken in deze monitor.

6.3 Academische samenwerking

Inleiding

Academische samenwerking bevordert innovatie en de totstandkoming van nieuwe (maatschappelijke) inzichten. Het is bovendien van belang voor personeelsontwikkeling en recruitment. Het CBS werkte in 2022 samen met een groot aantal universiteiten en hogescholen en binnen diverse onderzoeksprojecten – groot en klein. Voor een deel vond de samenwerking plaats in de vorm van personele uitwisseling, zoals bij bijzondere leerstoelen aan universiteiten (zie bijlage D voor een compleet overzicht van de CBS-lector en -hoogleraren). Een aantal voorbeelden van academische samenwerkingen en de bijbehorende (tussen)resultaten in 2022 wordt in deze paragraaf beschreven, waarbij opgemerkt moet worden dat dit zeker geen uitputtend overzicht betreft.

Universiteit Maastricht

De samenwerking met de Universiteit Maastricht is in 2022 gecontinueerd, onder meer in het kader van de CBS-leerstoel "Sociale Statistiek, in het bijzonder de empirische bestudering van sociale samenhang" van prof. dr. Hans Schmeets. Binnen deze leerstoel wordt onderzoek gedaan naar sociaal kapitaal, integratie, migratie, naturalisatie, (beoordelen van) verkiezingen, vertrouwen, welzijn, risicogedrag, taal, duurzaamheid, genderongelijkheid op werkplekken, en sociale cohesie. Over deze onderwerpen zijn in 2022 verschillende artikelen gepubliceerd. In 2022 zijn vier

promotietrajecten begeleid, waarvan er één – over de invloed van de woonomgeving en de naturalisatie van immigranten op hun leefsituatie – succesvol is voltooid.

In het kader van de CBS-leerstoel “Arbeidsmarktflexibilisering vanuit werkgeversperspectief” van prof. dr. Wendy Smits aan de Universiteit Maastricht is onder meer gewerkt aan een aantal verdiepende artikelen over loopbanen, lonen en inkomens van flexibele werknemers en over de motieven voor de inzet van flexwerkers door bedrijven, waarvan er in 2022 twee zijn gepubliceerd in wetenschappelijke tijdschriften.

Het CBS werkte ook in 2022 samen met het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van deze universiteit. Deze samenwerking concentreerde zich op de relatie tussen taken en baan- en werkzekerheid van werknemers, de inzet van flexwerkers door werkgevers, en platformwerk. Binnen deze samenwerking is aan meerdere wetenschappelijke artikelen gewerkt, waarvan er in 2022 drie zijn gepubliceerd

Binnen de samenwerking met de Universiteit Maastricht is de CBS-leerstoel “Survey Methodology” van prof. dr. Jan van den Brakel in 2022 gecontinueerd. In het kader van een promotieonderzoek is gewerkt aan nieuwe algoritmes om patronen in verkeersstromen, gemeten via sensoren, te analyseren. Daarnaast is een nieuw promotieproject gestart dat als doel heeft tijdreeksmodellen te ontwikkelen om snellere betrouwbare schattingen te maken voor officiële statistieken zoals de economische groei. Er zijn nieuwe methoden ontwikkeld om systematische effecten ten gevolge van een herontwerp van de Enquête Beroepsbevolking en een herontwerp van de Veiligheidsmonitor te schatten. Onder meer over deze onderwerpen zijn in 2022 in het kader van deze leerstoel en promotietrajecten diverse publicaties in wetenschappelijke tijdschriften verschenen.

Universiteit van Amsterdam

De samenwerking met de Universiteit van Amsterdam (UvA) is in 2022 herbevestigd met een nieuwe raamovereenkomst.

De samenwerking wordt onder meer vormgegeven via de leerstoel “Complexiteit voor Officiële Statistiek” van prof. dr. Frank Pijpers. In 2022 is de afleiding van een personennetwerk voor alle inwoners van Nederland verder ontwikkeld en voor ruim tien opeenvolgende jaren afgeleid. Hierdoor kunnen nu ook tijdsontwikkelingen in de netwerkstructuur worden geanalyseerd. Dit gebeurde in samenwerking met het door de Universiteit Leiden en de door UvA geleide POPNET³. Ook is verder gewerkt aan de afleiding van een bedrijvennetwerk voor Nederland dat de onderlinge uitwisseling van diensten en goederen beschrijft. Omdat hiervoor minder gedetailleerde registerdata beschikbaar zijn dan voor het personennetwerk, is voor de ontwikkeling van dit bedrijvennetwerk onderzoek verricht naar verschillende geschikte technieken voor het schatten en invullen van ontbrekende data. Dit heeft inmiddels geleid tot het

³ Population-Scale Network Analysis (POPNET): een digitale infrastructuur en onderzoeksgemeenschap met als doel longitudinale sociale netwerkgegevens van de gehele Nederlandse bevolking te ontsluiten voor academische onderzoeksdoeleinden.

beschikbaar komen van een netwerk dat onder andere kan worden gebruikt om de structuur van productieketens te analyseren.

Hiernaast is in het kader van deze leerstoel, mede in samenwerking met het Institute of Advanced Study (IAS) van de UvA en door een promovendus, in 2022 verder gewerkt aan de verkenning van onderliggende mechanismen achter sociale en economische trends met behulp van agent based modeling. Deze modelleringstechniek is, veel meer dan een statisch netwerkmodel, gebaseerd op een dynamisch beeld van het proces van contacten tussen bedrijven of tussen personen. Processen als fysieke en sociale mobiliteit, de economische cyclus of verspreiding van ziekten worden hierdoor veel natuurlijker beschreven. Er is hierbij gewerkt aan implementatie van software, mede bij CERN ontwikkeld, dat het mogelijk maakt om 1-op-1 de gehele populatie van Nederland na te bootsen. Het doel is om de uitkomsten van dergelijke modelleringen te toetsen aan werkelijk waargenomen trends en cross-secties, zodat een gedegen ijking van de modellen wordt uitgevoerd. Dergelijke zogenaamde gekalibreerde modellen zijn dan geschikt als gereedschapskist voor onder andere planbureaus. De eerste basisimplementatie, de zogeheten proof-of-concept is ver gevorderd: een geregionaliseerd en naar verschillende persoonskenmerken uitgesplitst verspreidingsmodel voor COVID-19, dat zodanig is opgebouwd dat verschillende scenario's voor beheersmaatregelen ten behoeve van volksgezondheid kunnen worden getoetst. In het kader van deze leerstoel is tenslotte – samen met de Universiteit Leiden en Technische Universiteit Delft – tevens onderzoek verricht naar het risico op onthulling die door netwerkstructuren of via synthetische populaties op zou kunnen treden, en op welke manieren dat beperkt of voorkomen kan worden.

Ook is in 2022 de samenwerking met de onderzoeksgroep Institutions, inequalities and life courses van de UvA voorgezet, via de CBS-leerstoel "Registeranalyses van Levensloopdynamiek" van prof. dr. Ruben van Gaalen. De focus van deze samenwerking ligt op longitudinaal onderzoek in historisch-demografisch perspectief, dat wil zeggen met gegevens die de verandering over de tijd meten. Het gaat daarbij meestal om het beschrijven en verklaren van sociale ongelijkheid tussen individuele levenslopen, gezinnen en opeenvolgende generaties. In 2022 werden vier wetenschappelijke artikelen gepubliceerd in sociologische en demografische tijdschriften. Verder is een koppeling gerealiseerd met de Historische Steekproef Nederland (HSN) zodat onderzoek naar meerdere opeenvolgende generaties vanaf het einde van de 19^e eeuw mogelijk is (zie 5.3.2).

Erasmus Universiteit

Met het Leiden-Delft-Erasmus Centre for BOLD Cities en de Erasmus School of Social and Behavioural Sciences van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) loopt een samenwerking in het kader van de CBS-leerstoel "Stedelijke statistieken" van prof. dr. Marjolijn Das. Deze leerstoel is in 2022 verlengd voor vijf jaar. De werkzaamheden voor dit hoogleraarschap en de CBS-onderzoeken liggen in elkaars verlengde of vallen samen. In 2022 is onder andere onderzoek verricht naar sociale netwerken en familienetwerken op basis van het hierboven genoemde CBS-persoonsnetwerk. Ook vond onderzoek naar verhuizingen van stellen in, naar en uit steden plaats en in samenwerking met het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) onderzoek naar verhuizingen en levenslopen van jongeren met een migratieachtergrond.

Universiteit Utrecht

De samenwerking met de Universiteit Utrecht is in 2022 herbevestigd met een nieuwe raamovereenkomst. Ook is de CBS-leerstoel “Mixed-mode survey technieken” van prof. dr. Barry Schouten aan de Universiteit Utrecht met vijf jaar verlengd. Hierbij is een expliciet resultaatendocument opgesteld rond onderzoek naar zogenaamde smart surveys, doelgroepenbenadering en mode effecten. Sinds 2016 wordt nauw samengewerkt aan innovatie van dataverzameling binnen het Waarneeminnovatienetwerk (WIN). In 2022 zijn op dit vlak twee proefschriften afgerond, die in 2023 worden verdedigd: één rond doelgroepenbenadering gebaseerd op historische data en één gebaseerd op imputatiemethoden voor gaten in sensordata. Verder is een nieuw promotieonderzoek naar zogenaamde push-to-smart strategieën gestart. Dit zijn benaderstrategieën waarbij personen en huishoudens worden gewezen op de voordelen van deelname via surveys met smart-functies zoals sensormetingen en datadonatie. Samen met de Universiteit Utrecht is een onderzoeksproject over smart surveys ingediend bij Eurostat en gehonoreerd. Dit project loopt van mei 2023 tot en met mei 2025. Het CBS en de Universiteit Utrecht onderzoeken bovendien samen de mogelijkheden van datadonatie als een nieuwe optie in smart surveys. In 2023 wordt de samenwerking op dit terrein verder verkend.

Vrije Universiteit Amsterdam

Ook de samenwerking met de Vrije Universiteit van Amsterdam (VU) is in 2022 herbevestigd met de ondertekening van een nieuwe raamovereenkomst. Bovendien is de samenwerking met het strategisch onderzoeksprogramma en de leerstoel “Methodologie van administratieve en nieuwe databronnen” van prof. dr. Bart Bakker gecontinueerd. Na het stoppen van een promovendus is er een herstart gemaakt van het promotieonderzoek “On the Quality of Big Data and Administrative Data Estimates”. Daarnaast is er samenwerking bij onderzoek naar de beroepsloopbanen van schoolverlaters, oudere werknemers, en naar werkgeversstrategieën met betrekking tot de inzet van flexwerkers. Hieruit zijn verschillende publicaties voortgekomen. In het kader van een afstudeerstage voor de master Sociologie van de VU is in 2022 bij het CBS onderzoek gedaan naar de invloed van werkgeversstrategieën op de loopbanen van werknemers.

Tilburg University

De hoofddoelen van de CBS-leerstoel “Data-integratie” van prof. dr. Ton de Waal aan Tilburg University zijn het beter kunnen ontsluiten van administratieve en big data, en het verhogen van de kwaliteit van CBS-publicaties (deels) gebaseerd op dergelijke data. In het kader van deze leerstoel is in 2022 onderzoek gedaan naar het corrigeren voor selectiviteit in databestanden. In samenwerking met de VU is tevens onderzoek gedaan naar het meten van kwaliteit van schattingen gebaseerd op selectieve data. Verder is onderzoek gedaan naar het combineren van schattingen gebaseerd op meerdere databronnen, het combineren van niet of nauwelijks koppelbare databestanden, het corrigeren voor ontbrekende data, en het corrigeren voor meetfouten. Hiernaast is gewerkt aan het implementeren van resultaten van eerder promotieonderzoek aan de Tilburg University om de kwaliteit van databronnen met meetfouten in te schatten.

Technische Universiteit Eindhoven

Binnen de samenwerking met de Technische Universiteit Eindhoven is in 2022 de CBS-leerstoel “Quantification of Sustainability” van prof. dr. Jan-Pieter Smits met vijf jaar verlengd. In 2022 is een NWO-subsidie toegekend voor het samenwerkingsproject ‘Sustainability Trade-Offs in the Netherlands’ Entangled Modernisation’, waarin Jan-Pieter Smits samenwerkt met onderzoekers van de Technische Universiteit Eindhoven, Universiteit Utrecht en Wageningen University & Research. Onderzocht wordt hoe de brede welvaartsstijging van Nederland van invloed is geweest op de armste landen. Ook wordt door een postdoc kwantitatieve onderzoek gedaan op basis van onder andere internationale handelsstatistieken. Hierbij wordt onder meer gekeken hoe het proces van globalisering in de loop der tijd de brede welvaart en duurzaamheid heeft beïnvloed.

Ook is de samenwerking met de Technische Universiteit Eindhoven in 2022 gecontinueerd via de CBS-leerstoel “Big Data in Official Statistics” van prof. dr. Piet Daas. In het kader van deze leerstoel is in 2022 onder meer een promotieonderzoek gestart waarin wordt gekeken naar het combineren van verschillende type bronnen (administratief, big data en enquête) voor het maken van officiële statistieken. In dit onderzoek wordt een theoretisch fundament gelegd dat het gebruik van de informatie in big databronnen maximaliseert.

Zuyd Hogeschool

Met het lectoraat “Statistiek en Data Science” van bijzonder lector dr. ir. Kees van Berkel is de samenwerking met Zuyd Hogeschool in 2022 voorgezet. Er is onderzoek gedaan naar het combineren van data uit het Informatie- en Volgstelsel voor de Scheepvaart (IVS Next) en het Automatic Identification System (AIS) van de scheepvaart, met als doel nauwkeurigere schattingen te maken voor de Binnenvaartstatistiek. Door een koppeling te maken tussen IVS Next en AIS zijn verschillen tussen vaarbewegingen in deze systemen gevisualiseerd. Het is duidelijk geworden dat IVS Next minder vaarbewegingen bevat dan AIS, voornamelijk in vaarwegen met weinig IVS-registratiepunten.

Rijksuniversiteit Groningen

De samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen in onderzoek naar privacy preserving techniques zoals virtueel datakoppeling en het toepassen van synthetische databestanden is in 2022 voortgezet.

Het CBS is verder nauw betrokken bij het nieuwe initiatief Population Health Data NL, mede geleid door de Rijksuniversiteit Groningen, dat beoogt om gezondheids- en aanverwante data bij elkaar te brengen om daarmee maatschappelijke gezondheidsopgaven meer met gebruik van data te kunnen aanpakken. In dat kader zijn er ook intensieve contacten met Lifelines, een multidisciplinaire bevolkingscohortstudie die in een driegeneratieopzet de gezondheid en gezondheidsgerelateerd gedrag van meer dan 167.000 personen onderzoekt.

Het CBS draagt ook bij aan onderwijs van de Rijksuniversiteit Groningen, bijvoorbeeld door het geven van een gastcollege voor de minor DataWise en lidmaatschap van het

CBS van de adviesraad van de nieuwe opleiding Data Science and Society. Ten slotte werken het CBS en de Rijksuniversiteit Groningen samen in onderzoek op specifieke meer inhoudelijke onderwerpen, zoals globalisering. Ook de samenwerking op het gebied van managementkwaliteit is in 2022 gecontinueerd.

Universiteit Leiden

De samenwerking met de Universiteit Leiden is in april 2022 versterkt door het aantrekken van prof. dr. Paul Nieuwbeerta als affiliated professor. Paul Nieuwbeerta is hoogleraar Criminologie bij het Instituut voor Strafrecht en Criminologie aan de Universiteit Leiden. Met zijn kennis over de strafrechtketen en levensloopcriminologie en affiniteit met statistisch onderzoek heeft Paul Nieuwbeerta in 2022 geholpen de kennis binnen het CBS op het terrein van strafrecht en criminaliteit te versterken. Bovendien heeft hij zich beziggehouden met sociale netwerken en criminaliteit, mede op basis van het eerdergenoemde CBS-persoonsnetwerk.

Samen met de Universiteit Utrecht en de Universiteit Leiden verzorgt het CBS de Europese masteropleiding European Master of Official Statistics (EMOS) (zie ook 6.4). In 2022 startte de zesde editie. Studenten van deze opleiding hebben in 2022 succesvol stagegelopen en hun masterscriptie geschreven bij het CBS. Dat succesvolle stagegelopen en vaak ook het schrijven van een bachelor- of masterscriptie geldt overigens ook voor vele studenten van diverse andere opleidingen en universiteiten en ook van hogescholen.

Grensoverschrijdende samenwerking

Academische samenwerking beperkt zich niet tot de landsgrenzen. Een voorbeeld van internationale academische samenwerking is het aantrekken van prof. dr. Javier Miranda als 'affiliated professor' in de zomer van 2022. Javier Miranda is werkzaam bij de Friedrich Schiller Universität Jena en het Halle Institute for Economic Research. Hij levert bij het CBS een bijdrage aan het onderzoeksthema bedrijvendynamiek en productiviteit binnen het ontwikkelprogramma Globalisering.

6.4 Internationale samenwerking

Europese statistieken

Internationale statistische verplichtingen en toenemende internationale samenwerking maken een onlosmakelijk deel uit van de werkzaamheden van het CBS. Het CBS is op nationaal niveau verantwoordelijk voor de ontwikkeling, productie en verspreiding van Europese statistieken. Deze taak van het CBS op het gebied van de Europese statistiek is vastgelegd in de CBS-wet.

Het CBS maakt deel uit van het Europees statistisch systeem (ESS), een partnerschap tussen de Europese Commissie (Eurostat) en de statistiebureaus van de EU-lidstaten, en van landen van de Europese Economische Ruimte (EER) en de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA). Het Europees statistisch systeem kent op diverse niveaus verschillende overlegstructuren en er zijn op jaarbasis ruim 100 Eurostat-vergaderingen waaraan CBS-collega's deelnemen. Het CBS participeert actief in expertgroepen en task forces van het Europees statistisch systeem.

Het grootste deel van de CBS-begroting wordt besteed aan het maken van Europees verplichte statistieken. Dit onderstreept het belang van een adequate CBS-inbreng bij EU-vergaderingen. Dit begint bij de voorbereiding van nieuwe verordeningen in ESS-expertcomités voorgezeten door de Europese Commissie (Eurostat) in Luxemburg, waarbij de Europese Commissie handelt vanuit haar recht van initiatief. Uiteindelijk beoordelen de Raad (in de Raadswerkgroep statistiek) en het Parlement deze voorstellen, doen voorstellen voor wijzigingen en moeten uiteindelijk akkoord gaan. De raadswerkgroep voor de statistiek bestaat uit vertegenwoordigers van de EU-lidstaten en is onderdeel van de Raad in Brussel.

Modernisatie en innovatie

Op Europees niveau is modernisatie en innovatie cruciaal. Het CBS was samen met Eurostat voorzitter van het uitvoerend comité van de ESS-Visie 2020. De resultaten van de ESS-Visie 2020 dragen bij aan betere kwaliteit en een lagere regeldruk. In 2022 is verder geïnvesteerd in ESS-brede invoering van de resultaten waarvoor de Task Force on Innovation onder voorzitterschap van het CBS een innovatieagenda heeft opgesteld. Het CBS is actief in de vaste overlegorganen op verschillende managementniveaus, en neemt vaak een voortrekkersrol in Europees gefinancierde innovatieve projecten, waaronder Europese projecten op het gebied van Big Data, het verbeteren van datakwaliteit en –beveiliging. Het CBS heeft ook een actieve rol in ontwikkelingen rond het beschikbaar maken van private databronnen. Toegang tot deze data is (nog) niet wettelijk geregeld en zou een enorme meerwaarde hebben in aanvulling op de data uit van overheidswege gefinancierde administraties en registers, waar al wel een wettelijk recht bestaat (zie ook hoofdstuk 5).

Onderzoeksprogramma

In het kader van het CBS-onderzoeksprogramma wordt samengewerkt met verschillende internationale partners, soms uit eigen beweging, en soms onder de vlag van een Europees programma, zoals Horizon2020, het Europese programma voor fundamenteel onderzoek. Voorbeelden van Horizon2020-activiteiten zijn projecten op het gebied van ziekteverspreiding, meten van luchtkwaliteit, en Artificial Intelligence (AI). Het CBS heeft daarnaast samenwerkingsverbanden met externe internationale partners van buiten de wereld van de officiële statistiek. Zo wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van software van het Zwitserse CERN voor het ontwikkelen van een digital twin van Nederland als onderdeel van het bijzonder hoogleraarschap van Frank Pijpers (zie paragraaf 6.3). Tegelijkertijd is het CBS actief betrokken bij het opstellen van de innovatieagenda van het ESS. Modernisatie en innovatie zullen zo stevig verankerd blijven in het ESS.

Europese datastrategie

Het CBS continueerde ook in 2022, samen met Eurostat en andere ESS-partners zijn actieve betrokkenheid bij de Europese datastrategie, die door de Europese Commissie voor de komende jaren tot topprioriteit is bestempeld. In 2022 heeft de Commissie in het kader van de Europese datastrategie een voorstel voor Europese gegevenswet (Data Act) gepresenteerd. Dit wetgevingsvoorstel heeft onder andere tot doel toegang tot en het verdere gebruik van datadeling van bedrijven naar overheden “Business-to-

Government, B2G” te regelen. Duurzame toegang tot en het gebruik van private databronnen voor de productie van betrouwbare onafhankelijke officiële statistieken is een prioriteit om ervoor te zorgen dat de nationale bureaus voor de statistiek tijdig en op een meer efficiënte en kostenbesparende manier officiële statistieken van betere kwaliteit kunnen produceren. In 2022 is het wetgevingstraject tussen het Europees Parlement en de Raad gestart. Het CBS is hierbij betrokken. Het CBS zal zich verder inzetten voor een sterkere rol van de officiële statistiek in Europese besluitvormingsprocessen, en het beter ontsluiten van statistische informatie.

Green deal

De Europese Commissie heeft in 2020 een plan gelanceerd om de EU klimaatneutraal te maken en de duurzaamheid van de economie te vergroten. De ambities worden vertaald naar nationale beleidsprogramma's. Het CBS spant zich met de andere statistiekbureaus in de EU in om ervoor te zorgen dat de indicatoren om voortgang te meten van de doelstellingen van de Europese Green Deal aanwezig zijn. In 2022 heeft het CBS geïnventariseerd welke informatievoorziening nodig is om het Green Deal beleid te kunnen monitoren. Doel is om bestaande informatie in samenhang in beeld te brengen en waar informatie ontbreekt deze te ontwikkelen. Het gaat bij de Green Deal om broeikasgasemissies, klimaatverandering, de voortgang van de energietransitie, milieu en circulariteit, en natuur en biodiversiteit, maar ook om investeringen in duurzame oplossingen door overheid, bedrijven en huishoudens en hoe deze worden gefinancierd. Ook de bereidheid en opvattingen over gevoerd beleid om de Green Deal doelstellingen te realiseren vallen binnen de scope.

Verenigde Naties en Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

Ook buiten de Europese Unie is het CBS op verschillende niveaus een actieve speler in intergouvernementele organisaties als de Verenigde Naties (VN) en de regionale VN Economische Commissie voor Europa (VNECE) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Deze organisaties spelen een steeds grotere rol in de ontwikkeling en vaststelling van statistische normen, concepten en methoden. Met andere landen worden krachten gebundeld om actieplannen op te zetten en voorstellen uit te werken voor nieuwe ontwikkelingen en innovaties in de statistiek.

In 2022 was het CBS voorzitter van de VN-groep die zich richt op het ontwikkelen van een systeem voor milieu-economische rekeningen (System of Environmental Economic Accounts, SEEA). Tevens was het CBS voorzitter van de VNECE Steering Group on Climate Change Related Statistics. Op het gebied van toegang tot data is het CBS voorzitter van het Joint Task Team on Global Facilitation of Access to Privately-held Data for Official Statistics van de VN.

Sinds 2021 is de Directeur-Generaal van het CBS lid van het OESO Bureau van het Comité voor Statistiek en Statistisch Beleid. Het Bureau stond in 2022 onder voorzitterschap van Canada. Ook de Directeuren-Generaal van Polen, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk, Mexico, Chili en Eurostat waren in 2022 lid van het Bureau. Prioriteiten betreffen onder andere digitalisering, globalisering en klimaat.

Kennisuitwisseling

Evenals in voorafgaande jaren heeft het CBS zijn kennis en ervaring ingezet door een bijdrage te leveren aan doelgerichte kennisuitwisseling. Enerzijds investeert het CBS in bilaterale en multilaterale samenwerkingsverbanden. Ook samenwerking met andere landen onder de vlag van de Verenigde Naties vindt plaats, zoals in de “High Level Group on Modernisation of Official Statistics”. Anderzijds draagt het CBS ook actief bij aan de organisatie van internationale opleidingen en trainingen in het Europees Statistisch Trainingsprogramma (ESTP) waarmee de CBS-methodiek in Europees verband verder wordt uitgerold. Het CBS heeft in 2022 onder andere technische assistentie verleend aan Kroatië op het gebied van nationale rekeningen, Roemenië op het gebied van de volkstelling, Marokko op het gebied van het gebruik van big data en governance van innovatie, en Turkije op het gebied van maandelijks indexcijfers van het handelsvolume.

Sinds 2016 verzorgt het CBS samen met de universiteiten van Utrecht en Leiden de Europese masteropleiding European Master of Official Statistics (EMOS). De EMOS leidt op voor functies bij officiële statistiekbureaus en overheden.

Dutch Caribbean Statistical System (DCSS)

Het CBS werkt sinds 2017 samen met de statistische bureaus van Aruba, Sint-Maarten en Curaçao in het Dutch Caribbean Statistical System (DCSS). Het doel van DCSS is door middel van kennisuitwisseling tot kwalitatief nog betere vergelijkbare statistieken te komen. De landen werkten daarom ook in 2022 op verschillende statistische terreinen samen. Naast de reguliere samenwerking in DCSS heeft het CBS in 2022 ook aanvullende dienstverlening voor de eilanden uitgevoerd. Sinds 2018 ondersteunt het CBS het statistiekbureau (STAT) van Sint-Maarten op het gebied van de Consumentenprijzen (CPI), en sinds 2022 ook het CBS Curaçao. Met Aruba werd samengewerkt bij een audit van hun model voor de bevolkingsprognose. Op verzoek van de Tijdelijke Werkorganisatie (onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dat ondersteunt bij en toezicht houdt op de afgesproken hervormingen in Curaçao, Aruba en Sint-Maarten) heeft het CBS in 2022 een peer review op het statistisch systeem van Sint-Maarten in 2022 afgerond. Daarnaast heeft deze Tijdelijke Werkorganisatie het CBS ook gevraagd om voor twee jaar CBS Curaçao te ondersteunen bij de invulling van de landspakketten (pakket maatregelen waarin de hervormingen vorm krijgen), waar het gaat om het werken met gebruik van data.

7. De stand van de uitvoering

7.1 Inleiding

In de kabinetsreactie van 5 maart 2021 op het rapport Werk aan Uitvoering is het opstellen van een stand van de uitvoering opgenomen: 'Om de aandacht voor de uitvoering structureel te versterken en de voortgang op de verschillende domeinen te kunnen volgen, zullen de afzonderlijke uitvoerders jaarlijks een "Stand van de Uitvoering" opstellen. Daarin maken zij de dilemma's inzichtelijk waar professionals mee worstelen en delen ze overzichtelijk signalen met het kabinet en het parlement.'

Dit hoofdstuk bevat de eerste editie van de stand van de uitvoering van het CBS. Daarin wordt een beeld gegeven van de uitvoeringspraktijk van het CBS en de dilemma's en knelpunten waar het CBS zich mee geconfronteerd ziet.

7.2 Algemeen beeld

Het CBS is er in 2022 in geslaagd zijn wettelijke taken naar behoren uit te voeren. Het werkprogramma zoals dat was voorzien, is onverkort gerealiseerd en daarnaast is er op verzoek van met name overheden een groot aantal additionele statistische producten geleverd. In dit jaarverslag is daar in de voorgaande hoofdstukken uitgebreid over gerapporteerd. Het CBS signaleert mogelijkheden en een aantal knelpunten en dilemma's, die in verschillende mate een bedreiging vormen voor de taakuitoefening.

7.3 Mogelijkheden

In de loop van 2023 treedt de Europese datagovernanceverordening (Data Governance Act, DGA) in werking. Deze verordening heeft tot doel de beschikbaarheid van gegevens en het vertrouwen in gegevensdeling te vergroten en de technische belemmeringen door gegevensdeling te verminderen. Dit moet leiden tot meer en beter hergebruik van beschermde data die in handen zijn van openbare lichamen. Om dat te faciliteren worden een of meer bevoegde organen aangewezen. Het ministerie van BZK heeft het CBS gevraagd om een rol als bevoegd orgaan te gaan vervullen. Gebrekkige gegevensuitwisseling wordt in de Staat van de Uitvoering 2022 als knelpunt genoemd. Er wordt opgeroepen om de gegevensuitwisseling tussen publieke dienstverleners nu echt op gang te brengen. Via een rol als bevoegd orgaan in de zin van de datagovernanceverordening zou het CBS daar een belangrijke bijdrage aan kunnen leveren.

Het CBS staat welwillend ten opzichte van het verzoek, met een aantal voorwaarden en restricties. De rol als bevoegd orgaan sluit aan bij wat het CBS reeds doet. Via de remote access voorziening verleent het CBS, onder strikte voorwaarden, aan daartoe gemachtigde organisaties toegang tot beveiligde microdata voor statistisch onderzoek. Dat voorziet in een grote en toenemende behoefte (zie ook 3.2 en 7.4.2). Het CBS werd diverse malen benaderd door overheidsorganisaties en wetenschappelijke instellingen met de vraag om gegevens op een beveiligde manier te ontsluiten voor statistisch onderzoek. Het CBS is in gesprek met het ministerie van BZK en het ministerie van EZK over het verzoek om een rol te vervullen als bevoegd orgaan.

7.4 Knelpunten en dilemma's

7.4.1 Toegang tot noodzakelijke private databronnen

Om de veranderingen in de maatschappij te kunnen beschrijven, tegemoet te komen aan wensen ten aanzien van statistische informatie en daarbij de regeldruk te beperken, is het CBS steeds op zoek naar nieuwe databronnen. In toenemende mate zijn databronnen die daarvoor nodig zijn alleen beschikbaar bij private partijen. Het CBS heeft bij wet kosteloos toegang tot alle overheidsregistraties. Dat geldt echter niet voor databronnen van private partijen.

Aanvullende regelgeving kan alle partijen duidelijkheid bieden over de noodzakelijkheid van deze gegevensverstrekking. Dit betekent niet dat het CBS ongelimiteerd toegang wil verkrijgen tot data van private bronhouders; het gaat uitsluitend om de informatie die nodig is voor de productie van statistieken. Het gaat hierbij op dit moment onder andere om ov-data, data van slimme meters, test- en vaccinatiedata met betrekking tot COVID-19, en data over energiecontracten.

7.4.2 Toegankelijkheid van microdata

De toegang tot beveiligde microdata van het CBS voorziet in een grote behoefte van onderzoekers en draagt bij aan een grotere maatschappelijke benutting van de data van het CBS. Het gebruik van deze voorziening is de afgelopen jaren fors gestegen en brengt nieuwe wensen en uitdagingen met zich mee. Het CBS heeft aandacht voor de ervaren belemmeringen bij het gebruik van de beveiligde microdata en gaat de komende jaren investeringen doen om de dienstverlening te verbeteren zonder op het huidige beveiligingsniveau in te boeten. Een bekende belemmering, vooral voor minder kapitaalcrachtige organisaties, betreft de kosten. De benodigde investeringen in de voorziening zullen leiden tot een aanmerkelijke stijging van de kosten voor gebruikers. Daardoor komt de toegankelijkheid onder druk. [Op basis van artikel 5 van de Beleidsregel taakuitoefening CBS van de minister van EZK moet het CBS voor toegang tot microdata via de remote accessvoorziening de integrale kostprijs in rekening brengen.](#) Het CBS beschouwt de toegang tot microdata als publieke voorziening waarvan de toegankelijkheid niet door hoge kosten belemmerd zou mogen worden. Het CBS gaat in gesprek met het ministerie van EZK over de vraag hoe de toegankelijkheid tot deze voorziening kan worden gewaarborgd.

7.4.3 Bevolkingsstatistieken

De Europese Commissie bereidt een initiatiefvoorstel voor inzake de bevolkingsstatistieken. Dit voorstel betreft onder meer de afbakening van de populatie: wie moet tot de bevolking van een lidstaat worden gerekend en wie niet? Dat lijkt het CBS niet alleen een statistische maar ook een politieke vraag, die niet via een statistiekverordening beantwoord moet worden. Bovendien houdt het voorstel in dat voor de volkstelling een aantal nieuwe kenmerken moet worden verzameld, die niet in bestaande overheidsregistraties zijn opgenomen. Indien het voorstel van de Commissie wordt overgenomen door het Europees Parlement en de Raad, betekent dit dat het CBS weer een fysieke volkstelling moet gaan uitvoeren. Dit levert een enorme kostenpost op en een grote belasting voor burgers. Het CBS heeft zich openlijk verzet

tegen het commissievoorstel, maar tot op heden lijkt de commissie niet gevoelig voor de argumenten. Via de Raadswerkgroep Statistiek blijft het CBS zich inzetten voor aanpassing van het commissievoorstel.

7.4.4 Geslachtsvermelding “X” in Basisregistratie Personen

Op 30 november 2021 is door het Tweede Kamerlid Van Ginneken (D66) een amendement ingediend bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Transgenderwet. Dit amendement betrof de mogelijkheid om de vermelding van het geslacht in de geboorteakte te wijzigen van een “m” of “v” naar een “x”. In de akte van wijziging van de vermelding van het geslacht wordt dan het non-binaire geslacht “x” opgenomen. Inmiddels is duidelijk geworden dat er een afzonderlijke wet nodig is om de beoogde veranderingen door te voeren.

Het CBS is via het ministerie van BZK gevraagd om een uitvoeringstoets ter zake. Voor het CBS zou een dergelijke wijziging in de Basisregistratie Personen (BRP) gevolgen hebben voor het voldoen aan Europese statistiekverplichtingen en bovendien impact hebben op alle stadia van het statistiekproces: van gegevensverzameling en verwerking tot publicatie. Het CBS onderkent de behoefte om geslacht “x” te onderscheiden van “m” en “v”, maar wijst erop dat invoering op de voorgestelde wijze tot informatieverlies in publicaties zou kunnen leiden. Bij specificaties naar geslacht kan het zijn dat x een zodanig kleine groep vormt dat het risico op onthulling van individuele personen te groot wordt om over deze groep afzonderlijk te publiceren. In dat geval zullen de gegevens over geslacht x moeten worden samengevoegd met m of v, of kan er minder ver worden gespecificeerd naar andere kenmerken. Een door het CBS voorgestelde alternatieve oplossing heeft deze bezwaren niet, maar die is niet overgenomen. Wat betreft de kosten gaat het naar schatting om 7 miljoen euro. Bovendien is tijd nodig om de aanpassingen in de werkwijze en verwerkingsystemen door te voeren. Het CBS wacht de ontwikkelingen rond het wetgevingsproces af en zal afhankelijk van de uitkomsten een nadere inschatting maken van de consequenties en de tijd en kosten die gemoeid zijn met de invoering van de wet.

8. Bedrijfsvoering

8.1 Personeel

8.1.1 Het personeel in cijfers

Bezetting

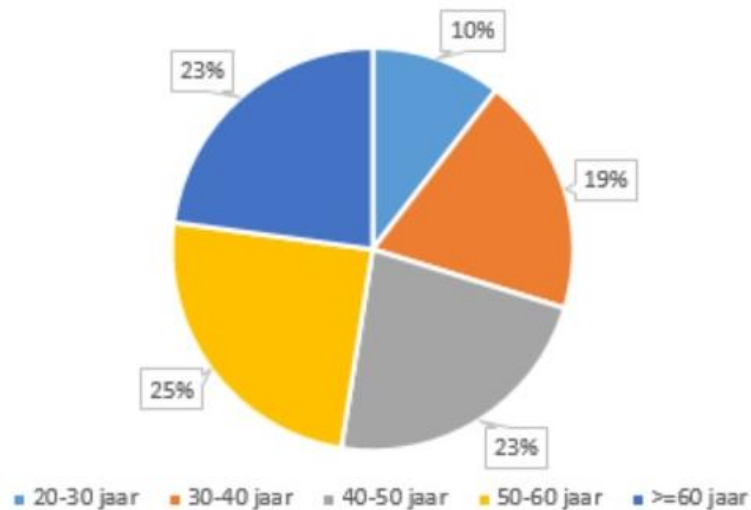
Eind 2022 waren 2015 medewerkers in dienst van het CBS. De gemiddelde operationele bezetting in 2022 is 1838 vte, ten opzichte van 1803 vte in 2021. De gemiddelde bezetting per hoofddirectie staat vermeld in tabel 8.1.

EBN Economie, bedrijven en nationale rekeningen	494
SER Sociale en ruimtelijke statistieken	455
DRI Dataservices, research en innovatie	391
BIM Bedrijfsvoering, IT en Methodologie	367
CCN CBS Communicatie en Nieuws	78
Overig	53

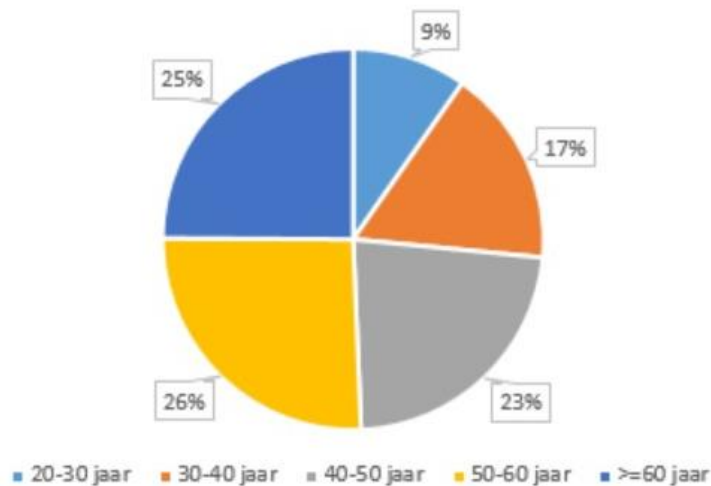
Tabel 8.1 Gemiddelde bezetting (in vte) 2022 per hoofddirectie

Leeftijd

Eind 2022 was de gemiddelde leeftijd bij het CBS 47,4 jaar, een daling van gemiddeld 0,9 jaar ten opzichte van 2021. Eind 2022 was 47 procent van de medewerkers 50 jaar of ouder (zie figuur 8.1). In het boekjaar 2021 lag dit aandeel op 51 procent (zie figuur 8.2).

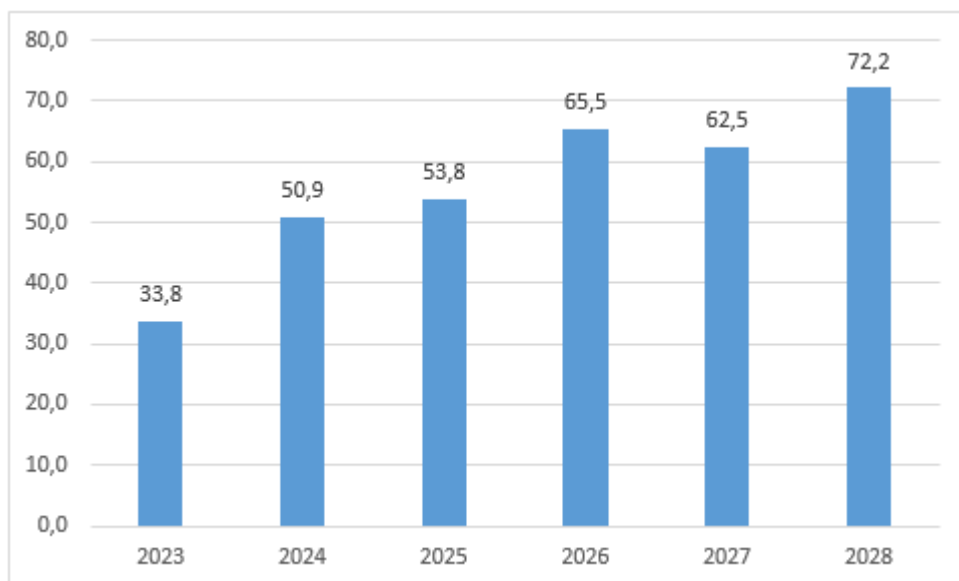
Figuur 8.1: CBS-bezetting 2022 naar leeftijdscategorie (percentages)

Figuur 8.2: CBS-bezetting 2021 naar leeftijdscategorie (percentages)

AOW-gerechtigde leeftijd

Eind 2022 is geprognostiseerd dat 359,9 vte tussen 2023-2028 het CBS verlaten omdat zij de AOW-gerechtigde leeftijd bereiken (zie figuur 8.3). Hieronder vallen ook 21,2 vte die de AOW-gerechtigde leeftijd al bereikt hebben, maar nog werkzaam zijn bij het CBS. Naar schatting zullen deze 21,2 vte uitstromen in 2023 of 2024. Deze 21,2 vte zijn niet opgenomen in figuur 8.3.

Figuur 8.3: Geprognostiseerd aantal werknemers van het CBS dat uitstroomt door pensionering (2023-2028) excl. 21 vte die momenteel doorwerkt na het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd.

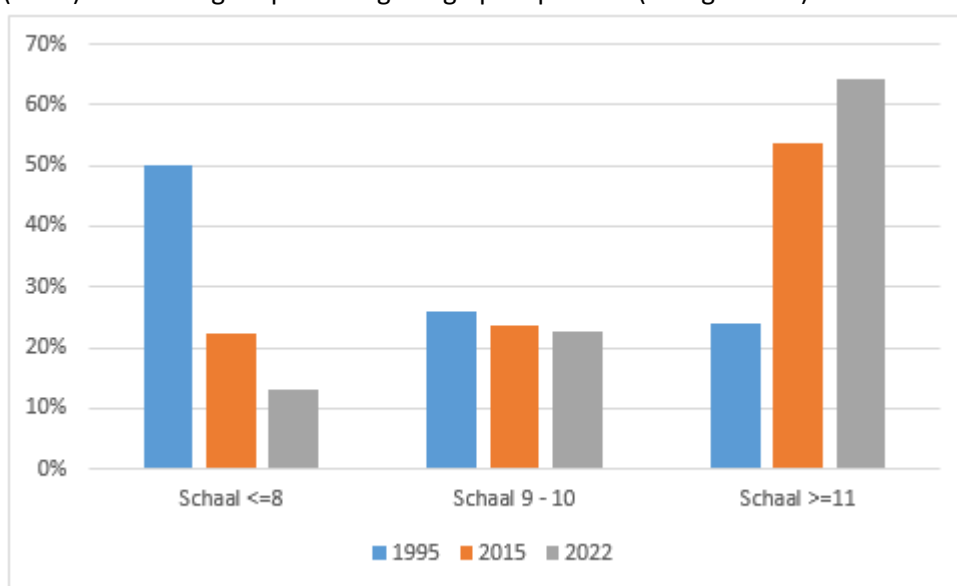
Een groot deel van de uitstroom wordt vervangen. Het CBS speelt hierop in door tijdig en herkenbaar op de arbeidsmarkt aanwezig te zijn (zie 8.1.2).

Ziekteverzuim

In 2022 is het ziekteverzuim gestegen. Eind 2022 bedroeg het ziekteverzuim 4,9 procent. Dit is hoger dan eind 2021, toen het verzuim 4,2 procent was. Voor het eerst in drie jaar is het verzuimpercentage boven de vastgestelde norm van 4,1 procent uitgekomen. Het verzuimpercentage van het CBS ligt onder het landelijke gemiddelde van 5,4 procent en iets onder het gemiddelde van de sector openbaar bestuur & overheidsdiensten van 5,0 procent.

Personele ontwikkeling

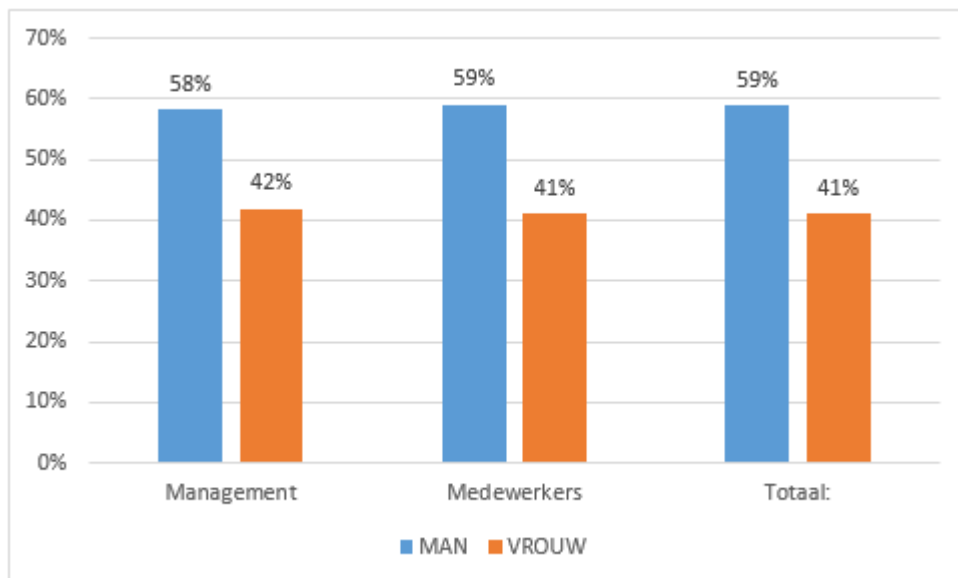
De toename van het aandeel hoger opgeleid personeel zet door als gevolg van de toename van de complexiteit en automatisering van de statistische processen. Eind 2022 was 87 procent van de medewerkers werkzaam in functieschaal 9 of hoger (hbo+). In 1995 lag dit percentage nog op 50 procent (zie figuur 8.4).

Figuur 8.4: Personele ontwikkeling op schaalniveau (1995, 2015 en 2022).

Verhouding geslacht

In 2022 lag de verhouding man/vrouw bij het CBS op respectievelijk 59 procent en 41 procent (zie figuur 8.5).

Figuur 8.5 Verhouding man vrouw met een splitsing in management en medewerkers.

In absolute aantallen zag de verdeling bij het CBS er in 2022 als volgt uit (zie tabel 8.2)

	Man	Vrouw	Eindtotaal
Managers	78	56	134
Medewerkers	1109	772	1881
Eindtotaal	1187	828	2015

Tabel 8.2: Verdeling naar geslacht, uitgesplitst naar management en medewerkers, 2022.

In de loop der jaren is de verdeling man-vrouw als volgt gewijzigd bij het CBS (zie tabel 8.3)

Jaartal	% Mannen	% Vrouwen
1995	70	30
2007	63	37
2012	62	38
2015	63	37
2022	59	41

Tabel 8.3: Overzicht van de verdeling man-vrouw bij het CBS door de jaren heen.

8.1.2 Personeelsontwikkeling

Het CBS investeert in het verder opleiden en ontwikkelen van de medewerkers. Dit draagt bij aan de groei en het innovatief vermogen van het CBS. Deze investering is noodzakelijk, omdat de ontwikkelingen op het gebied van data, informatietechnologie, techniek, de arbeidsmarkt en externe samenwerkingen steeds sneller gaan. Dat vraagt om medewerkers die innovatie omarmen, graag met elkaar samenwerken en

doorzettingsvermogen hebben als het een keer tegenzit. Medewerkers die er gezamenlijk voor zorgen dat het CBS een innovatief kennisinstituut blijft.

Met het oog hierop zijn in de HR-strategie 2020-2025 zes strategische thema's opgenomen die aandacht krijgen en tot vernieuwingen leiden.

- **Vooruitstrevend recruitment:** het CBS wil topkandidaten binnenhalen om een toporganisatie te blijven. Dat vraagt om een goede positionering van het CBS op de arbeidsmarkt, een aantrekkelijke werving met een uitdagend selectieproces, en een goede introductie. In 2022 zijn er ondanks een krappe arbeidsmarkt 222 nieuwe collega's gerekruteerd, meer dan in 2021. Door beperkte capaciteit van het recruitmentteam zijn niet alle vernieuwingswensen in 2022 ingevuld. Wel heeft het CBS het onboardingsproces van nieuwe collega's vernieuwd. Ook zijn de voorbereidingen getroffen om begin 2023 de pre-boarding vorm te geven. Hierbij worden nieuwe medewerkers van het CBS al voor hun eerste werkdag betrokken en klaargemaakt voor een vliegende start.
- **Continu leren als standaard:** continue ontwikkeling van medewerkers is belangrijk voor de ontwikkeling en wendbaarheid van het CBS. Formeel en informeel leren moet vanzelfsprekend zijn. Ook in 2022 ondersteunde de CBS Academy medewerkers en leidinggevenden bij hun verdere ontwikkeling. Dit gebeurde bijvoorbeeld met een toolkit voor loopbaangesprekken en een passend curriculum op het gebied van persoonlijke, vak- en managementontwikkeling. In 2022 hebben CBS-medewerkers 2413 opleidingen gevolgd. Hiermee is het opleidingsbudget vrijwel volledig benut.
- **CBS-brede managementontwikkeling:** goed functionerende en goed opgeleide managers zijn cruciaal voor het functioneren van het CBS. In 2022 zijn er voor alle managementlagen leiderschapsprogramma's gestart. Er is een groeiende groep managementpotentials die worden opgeleid om toekomstige managementfuncties te vervullen. Er zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd voor managers om het interne managementnetwerk te verstevigen.
- **Fit voor de toekomst door mobiliteit:** goede medewerkers aantrekken is belangrijk, goede mensen behouden en met plezier aan het werk hebben is nog belangrijker. Een randvoorwaarde voor mobiliteit is transparantie op taken, verantwoordelijkheden en competenties in de vorm van een actueel functiehuis. Sinds 2022 volgt het CBS de functie-indeling van het Functiegebouw Rijk. Dit vergemakkelijkt de uitwisseling en overstap tussen Rijksorganisaties. Daarnaast maakt het Functiegebouw Rijk het opstellen van een strategische/meerjarige personeelsplanning (SPP), werven en selecteren van nieuwe medewerkers en het vergelijken van functies en salarisniveaus gemakkelijker. Ook biedt het handvatten voor leertrajecten, loopbaanontwikkeling en personeelsgesprekken.
- **Vitaliteit:** het CBS wil graag dat medewerkers hun huidige en toekomstige werk goed kunnen uitvoeren, dat ze gemotiveerd en gekwalificeerd zijn en een gezonde balans tussen werk en privé hebben. De focus van de aandacht die het CBS hier structureel aan besteedt, ligt op interventies die zijn terug te leiden tot vier dimensies: mentale vitaliteit, fysieke vitaliteit, sociaal-emotionele vitaliteit en zingeving. Begin 2022 stond 'terug naar kantoor' centraal. Dit betrof onder andere het met elkaar vormgeven van het hybride werken, de faciliteiten die hiervoor nodig zijn en de wijze waarop deze operationeel worden aangeboden. In 2022

vond een CBS-brede risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E) plaats en is de rol van preventiemedewerker geëvalueerd en anders vormgegeven en gepositioneerd.

- **Uitstroom als kans:** door uitstroom van personeel gaat jaarlijks deskundigheid verloren. Daarom bekijkt het CBS op welke wijze de organisatie strategische instroom van medewerkers met de juiste kennis en vaardigheden kan organiseren. Ook wil het CBS op een goede en effectieve wijze afscheid nemen van medewerkers. Conform planning werkt het CBS dit thema uit in een latere fase van de HR-strategieperiode 2020-2025.

Naast bovenstaande punten heeft het CBS in 2022 ook de HR-processen verder geprofessionaliseerd. Dit betreft onder andere het eerder genoemde proces van onboarding voor nieuwe medewerkers, en het proces van het toekennen van periodieke salarisstappen. De verzuimmodule voor managers is uitgebreid waardoor het CBS beter de stappen in de Wet verbetering poortwachter kan uitvoeren en opvolgen.

8.2 Werkomgeving

Zoals bij veel organisaties is bij het CBS thuiswerken een onderdeel van de gangbare praktijk. Het CBS gaat er op dit moment vanuit dat een verhouding van 50/50 goed past bij het type organisatie en het soort werkzaamheden dat de medewerkers uitvoeren. In 2022 heeft het CBS werkenderwijs verder invulling gegeven aan hybride werken. Dat ging zowel over gedragsaspecten als over de fysieke elementen, zoals huisvesting en IT.

Het programma 'Nieuwe werkomgeving' heeft zich gericht op het realiseren van het nieuwe huisvestingsconcept en op de uitlevering van IT-apparatuur. In 2022 is in beide vestigingen de verbouwing van de eerste verdieping afgerond, waarin het concept 'van reuring naar rust' is geïmplementeerd. Dit houdt in dat de verdieping in zones is opgesplitst die in intensiteit van reuring naar rust gaan. Op iedere verdieping is een centraal hart: de huiskamer. Daaromheen zijn onder andere overleg- en samenwerkingsruimtes gesitueerd. Aan het einde van de gangen zijn stiltegebieden voor rust en concentratie op de werkplek. Na de verbouwing heeft het CBS de effecten van de nieuwe werkomgeving gemonitord en deze uitgebreid geëvalueerd met de medewerkers en managers die gebruikmaken van de eerste verdieping. De evaluatie laat een positief beeld zien met een aantal aandachtspunten. In 2023 wordt besloten hoe het vervolg eruit gaat zien.

Vrijwel alle CBS-medewerkers beschikken eind 2022 over een beveiligde laptop en een bedrijfstelefoon met vooraf geïnstalleerde software die op afstand beheerd kan worden. Daarmee zijn de vaste miniPC's op kantoor vervangen door laptops en dockingstations. De mogelijkheden tot videovergaderen waren in 2020 en 2021 al sterk uitgebreid. In 2022 is dit verder uitgebreid met videovergadermogelijkheden voor grotere groepen en zijn er kleine verplaatsbare zoomcellen geplaatst als pilot.

8.3 Medezeggenschap

Het CBS hecht grote waarde aan constructief overleg met de ondernemingsraad. In 2022 zijn in zowel formeel als informeel overleg onder meer de volgende onderwerpen aan de orde gekomen in de overleggen met de ondernemingsraad en het

Georganiseerd Overleg met de vakbonden: de implementatie van het Functiegebouw Rijk, het beleid rondom logging en monitoring (waaronder de gedragsregels rondom de digitale werkomgeving), bewust belonen, sociale veiligheid, het rookbeleid, het onderbrengen van de taken van de preventiemedewerker bij de Arbo-coördinator, de inschaling van starters, het beleid rondom vacaturevervulling, de reorganisatie bij de directie Strategie en bestuursadvisering de reorganisatie bij de hoofddirectie CBS Communicatie en Nieuws, en het instellen van een tijdelijke werkorganisatie bij zowel de Auditdienst als bij het CIO-Office, wat in 2023 kan leiden tot een reorganisatie bij die bedrijfsonderdelen. Daarnaast is het tot stand komen van het meerjarenprogramma 2024-2028 uitvoerig met de ondernemingsraad besproken.

8.4 Maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering

Verschillende thema's

Het CBS levert een maatschappelijke bijdrage door het uitvoeren en publiceren van onderzoeken. In de bedrijfsvoering van het CBS staan mens en milieu centraal. Daarom heeft het CBS in 2021 een visie, ambitie en doelstellingen geformuleerd op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) om in 2030 klimaatneutraal te zijn, meer aandacht te geven aan inclusie en diversiteit en dit te laten ondersteunen door een aanpassing van het inkoopbeleid en het betrekken van de medewerkers. Deze zijn vertaald in een aantal thema's, die het CBS in 2022 verder heeft geconcretiseerd.

Duurzaam

In 2022 heeft het CBS voor het thema 'Het CBS is een duurzame instelling' een CO₂-voetafdruk opgemaakt als 0-meting. Deze 0-meting is gehouden over de jaren 2019, 2020 en 2021. Uit deze meting is gebleken dat na energie, het woon-werkverkeer een flinke impact heeft. In 2022 zijn verschillende kleine initiatieven uitgevoerd zoals 'Fiets naar je werkdag' en een E-bike uitleenpool. In 2023 zal een groter plan worden uitgevoerd om het woon-werkverkeer te verduurzamen. Hierbij houdt het CBS rekening met de veranderende wetgeving.

Uit de Europese Energie-Efficiëntie Richtlijn-meting van 2021 bleek dat het bewustzijn van energieverbruik in de kantoren aandacht behoeft. In 2022 heeft het CBS een begin gemaakt met een bewustwordingscampagne op het gebied van energieverbruik. Het doel is om gebruikers van de kantoren bewust te maken van de eigen mogelijkheden voor het besparen van energie. Tevens heeft het CBS stappen gezet, ingegeven door de energiecrisis en het programma 'De knop om' vanuit de Rijksoverheid, om energiebesparingsinitiatieven te ontwikkelen en uit te voeren. Dit heeft onder meer geresulteerd in het sluiten van bepaalde bouwdelen in de kantoren op de vrijdagen. Deze werkwijze heeft niet alleen een positief effect op het energieverbruik, maar zorgt er ook voor dat de op vrijdag aanwezige medewerkers elkaar gemakkelijker kunnen ontmoeten. Deze werkwijze wordt ook in 2023 gecontinueerd.

Duurzaamheidsaspecten hebben steeds meer aandacht gekregen bij de verschillende aanbestedingen, zoals een uitgebreide MVO-paragraaf in de aanbesteding van de schoonmaak. In 2022 heeft het verminderen van papierverbruik heeft beperkt aandacht gekregen, omdat het CBS de focus heeft gelegd op het beperken van

inktverbruik bij het printen en het ontmoedigen van in kleur printen. Een proef om met een lettertype te printen dat minder inkt verbruikt, is geslaagd en wordt in 2023 in productie genomen.

Het CBS heeft gekozen om nog geen nieuwe aanbesteding te starten voor een cateraar, maar het laatste optiejaar in het huidige contract te gebruiken. Hierdoor kan het CBS ervaring op doen met wat de wensen en eisen zijn op het gebied van catering in de situatie na COVID-19. In samenwerking met de cateraar is gezocht naar een structurele aanpassing naar een meer duurzaam assortiment. Om voedselverspilling tegen te gaan, worden Too Good To Go-pakketten aangeboden met daarin producten met een beperkte houdbaarheidsdatum.

Inclusief en divers

Op het gebied van het thema 'Het CBS is een diverse en inclusieve werkgever' heeft het CBS in 2022 werkzaamheden verricht om te komen tot een nieuwe aanpak. Het CBS heeft hiertoe een regiegroep opgericht met daarin medewerkers vanuit verschillende lagen van de organisatie. Deze regiegroep is begin 2023 gestart.

In 2022 is vooral aandacht gegeven aan interne communicatie om de relevantie van dit onderwerp binnen het CBS te benadrukken. Zo besteedde het CBS aandacht aan verschillende feestdagen en gebeurtenissen die belangrijk zijn voor zijn medewerkers, zoals het Suikerfeest, oftewel Eid-al-Fitr. Ook bracht het CBS de positie, emancipatie en acceptatie van LHBTIQ+ gemeenschap onder de aandacht van de medewerkers via een uitgebreid artikel op intranet over de Pride-week. Daarnaast organiseerde het CBS 2022 voor medewerkers een week van autisme om de kennis rondom autisme op de werkvloer en daarbuiten te vergroten.

Om de diversiteit van de huidige populatie in kaart te brengen, voert het CBS in 2023 een diversiteitsonderzoek uit. Dit onderzoek doet het CBS in de vorm van de Barometer Culturele Diversiteit (zie ook 2.2.1). In 2022 stelde het CBS voor dit onderzoek een Data Protection Impact Assessment (DPIA) op om eventuele privacyrisico's in kaart te brengen.

Op het gebied van externe communicatie heeft het CBS onder andere oog voor de benadering van genders bij enquêtes. Voor laaggeletterden heeft het CBS een nieuwe serie folders ontwikkeld met meer foto's, minder tekst en toegankelijk taalgebruik. Ook heeft het CBS brieven voor externe doelgroepen meer aansprekend gemaakt.

Diversiteit en inclusie omvatten echter meer dan het bovenstaande. De Participatiewet beoogt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan een baan te helpen. Dit gebeurt door te focussen op hun talenten en te kijken waar deze van toegevoegde waarde kunnen zijn. Het CBS continueerde de ingezette koers voor het werven van medewerkers uit het doelgroepenregister. De mogelijkheden van jobcarving – het aanpassen van een bestaande functie in deeltaken - werden actief en meer onder de aandacht gebracht bij de vacaturehouders. Het doel was om in 2022 minimaal tien medewerkers te plaatsen op functies. Daarbij streefde het CBS naar plaatsing op reguliere functies, maar de mogelijkheid om tijdelijk werk te bieden - en daarmee een opstap te creëren naar een vervolgbaan – is net zo waardevol. De goede intenties ten spijt zijn er in 2022 vier nieuwe collega's gestart behorende tot het doelgroepenregister. Het CBS heeft besloten het staande beleid en de uitvoering

hiervan te evalueren en waar nodig te herijken. In 2023 worden de resultaten van deze evaluatie en de bijbehorende verbetervoorstellen besproken.

Inkoop

Het thema 'Het CBS koopt zijn producten en diensten op een maatschappelijk verantwoorde manier' is generiek van aard en raakt diverse onderdelen. In 2022 heeft het CBS aan de hand van een spendanalyse⁴ bepaald dat de meeste mogelijkheden om impact te maken op het gebied van Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) liggen op het vlak van de beperking uitputting grondstoffen (inclusief verpakkingen), de beperking van CO₂-uitstoot en de beperking van milieuvervuiling. Het CBS heeft een begin gemaakt met het opstellen van een plan om maatschappelijk verantwoord inkopen beter te bestendigen. Dit zal in 2023 worden afgerond.

In aanbestedingen waar dit mogelijk is, worden standaard de Social Return On Investment (SROI)-elementen opgenomen. Dit krijgt met behulp van het te vormen MVI-beleid meer draagvlak in de gehele organisatie en helpt helpen te focussen op die aanbestedingen waar de meeste impact te behalen valt.

Inbreng door medewerkers

Het CBS hecht op het gebied van MVO waarde aan het betrekken van medewerkers bij initiatieven en de uitwerking daarvan. Het CBS wil medewerkers vooral oproepen en uitnodigen om vanuit hun eigen rol en taak na te denken over mogelijkheden om MVO binnen het CBS te versterken. Een van de plannen was om minder vlees aan te bieden in de catering. Dit plan is uitgevoerd in 2022, onder andere door de 'Maandag met minder vlees-dag'. Ook is het standaard printen in kleur omgezet naar het duurzamere standaard printen in zwart/wit. Dit zijn beide initiatieven van medewerkers.

8.5 IT-ontwikkeling

Algemeen

Een goed beveiligde, beschikbare en schaalbare IT-omgeving is voor het maken van statistieken en het veilig omgaan met (bron) data van groot belang. Daarnaast wordt de IT-omgeving van het CBS steeds complexer. In 2022 heeft het CBS extra middelen aangevraagd en gekregen opdat de veiligheid en betrouwbaarheid van de IT-omgeving nu en in de komende jaren kan blijven voldoen aan de, deels strenger wordende, eisen.

IT-beveiliging

Net als andere organisaties heeft het CBS te maken met steeds groter wordende cyberdreigingen, zoals hacks of ransomware aanvallen. Om deze het hoofd te kunnen bieden moet het CBS zijn IT-security daarop aanpassen. Een gevolg is dat de IT-securityorganisatie flink wordt uitgebreid. De eerste fase hiervan heeft in 2022

⁴ Een spendanalyse geeft inzicht in de volumes van inkopen naar soort categorie, zoals leveranciers. Het is een middel om de inkoopvolumes te analyseren, in dit kader om het MVO-potentieel inzichtelijk te maken.

plaatsgevonden, namelijk het verkrijgen van de beschikbare middelen. Deze middelen stelden het CBS in staat om eind 2022 de benodigde uitbreidingen voor het rekencentrum en uitwijk-rekencentrum te financieren. Het updaten van de IT-security blijft een continu proces, waar ook in de komende jaren aandacht voor zal blijven. Daarnaast brengen leveranciers van hard- en software in een steeds hogere frequentie (security-) patches uit voor hun producten. Deze dienen door de IT-beheerorganisatie getest en geïmplementeerd te worden. Voor dit extra beheerwerk zijn structureel meer uren nodig. Inmiddels heeft het CBS enkele nieuwe medewerkers geworven. De werving gaat in 2023 door.

Data delen

Innovatie op het gebied van datadeling binnen het CBS, om beter fenomeengericht te kunnen werken, sneller tot nieuwe output te kunnen komen en efficiëntievoordelen te behalen, vraagt om verdere ontwikkeling van functionaliteiten als data-abstractie (het ontsluiten van brondata-sets voor verder gebruik in het statistische proces door middel van zogeheten koppelvlakken), metadata management, en zoeken en vinden. In 2022 concentreerde het CBS zich op het plaatsen van de juiste mensen op de juiste plekken. Het hoofddoel hierbij was om de basis op orde te krijgen. In 2023 zal het CBS werken om een update van het business landschap te realiseren, waarbij oude werkwijzen verder uitgefaseerd zullen worden.

In 2022 is binnen het CBS meer gebruik gemaakt van de programmeertalen R en Python. Dit was met name het geval bij oudere statistieken, die voorheen veelal met programma's zoals SPSS en Excel samengesteld werden. Bij veel van deze statistieken worden nu Python en R gebruikt. Dit heeft een hogere efficiëntie en kwaliteit als gevolg.

IT research

Om CBS-doelen te realiseren is het niet altijd mogelijk om gebruik te maken van IT-technologie die 'op de plank ligt'. Afgelopen jaar zijn er verscheidene projecten gestart met synthetische data, waarbij privacy preserving technologies de grootste focus hadden (zie ook 5.2). Hierbij heeft het CBS de rol vervuld van externe expert voor verscheidene instellingen. Deze inzet heeft ervoor gezorgd dat het CBS zich een grotere mate van kennis eigen heeft kunnen maken.

IT-architectuur

Veel uitdagingen waar het CBS voor staat, zoals fenomeengericht werken of het realiseren van efficiencydoelstellingen, vragen een CBS-brede, ketengerichte aanpak waarbij processen en IT over domeinen en divisies heen optimaal op elkaar aansluiten. IT-architectuur vult deze aanpak concreet in waarmee het de schakel is tussen strategie en kaders op CBS-niveau en proces- en systeeminnovatie op lokaal niveau binnen de organisatie. Met het steeds complexer worden van de IT-omgeving van het CBS neemt het belang van deze schakel alleen maar toe. Het CBS heeft in 2022 zijn capaciteit op dit gebied vergroot. Drie architecten zijn aangenomen en werken sinds de tweede helft van 2022 aan het implementeren van een overkoepelende IT-architectuur bij het CBS. Daarnaast heeft het CBS in november 2022 een interne informatievoorziening (IV)-raad

opgericht om informatievoorziening, IT en methodologie beter op elkaar af te stemmen. De IV-raad bestaat uit vertegenwoordigers van informatiemanagement, enterprise architecten en IT-architecten.

Rationalisatie IT-landschap

Het CBS maakt gebruik van een diversiteit aan tools, zowel zelfbouw als aangekocht, om het proces van het verzamelen van data tot en met de publicatie van het eindproduct mee te realiseren. In 2022 onderzocht het CBS hoe het CBS-applicatielandschap zowel op het gebied van IT als security-technisch zo optimaal mogelijk ingericht kan worden. Hierbij is onder andere gekeken hoe door het gebruik van minder verschillende werkwijzen toch hetzelfde resultaat bereikt kan worden en wat de gevolgen daarvan zijn.

Modernisering applicaties

In 2022 heeft het CBS met de door het ministerie van EZK beschikbaar gestelde middelen een start gemaakt met de afbouw van “legacy” applicaties. Dit wordt in 2023 voortgezet.

8.6 Prestatie-indicatoren

Tevredenheid van onderzoekers over microdataservices (prestatie-indicator 1.2)

De streefwaarde van het gemiddelde van rapportcijfer dat onderzoekers geven voor microdataservices (remote access) is groter dan of gelijk aan 7,8.

In 2022 was het gemiddelde 7,5 ten opzichte van 7,6 in 2021. In 2019 en in 2020 was dat 7,7. Aspecten die een negatieve invloed uitoefenen op de score betreffen onder andere de IT performance. Het beleid voor de toegang tot microdata is in 2021 herijkt naar aanleiding van een externe risicoanalyse. Het kernpunt van het aangescherpte beleid is dat de veiligheid centraal staat. Dit heeft dit een weerslag op gebruikersgemak. Zo is de geldigheidsduur van een machtiging verkort. Door toegenomen administratie en toegenomen vraag ontstond een hoge werkdruk. Daardoor was in 2022 enige tijd sprake van een wachtlijst voor projecten. In 2022 heeft het CBS geïnvesteerd in extra personeel en in de verbetering van IT-faciliteiten en daarmee ook in de performance.

Open Data (prestatie-indicator 2.1) en Gebruik van StatLine (prestatie-indicator 2.2)

De indicatoren **Open Data** (prestatie-indicator 2.1) en **Gebruik van StatLine** (prestatie-indicator 2.2) betreffen het gebruik van CBS-data. De streefwaarde voor het gebruik van Open Data is 400 duizend gebruikers per kwartaal. In 2022 lag het aantal daarvan op 2,02 miljoen gebruikers per kwartaal. Sinds de introductie zo’n vijf jaar geleden heeft het gebruik van Open Data een grote vlucht genomen en is het gebruik van StatLine gedaald. De streefwaarde voor het maandbezoek van StatLine is 250 duizend per maand. In 2022 waren er 234 duizend unieke bezoekers per maand.

Gebruik van website (prestatie-indicator 2.3)

De streefwaarde voor het aantal unieke bezoekers van de CBS-website van 400 duizend per maand is in 2022 opnieuw overschreden. Het websitebezoek kent al enkele jaren een gestage groei.

Steeds meer gebruikers die op zoek zijn naar antwoorden op specifieke feitelijke vragen weten de CBS-website te vinden. De inspanningen die enkele jaren geleden zijn ingezet om de gebruiker sneller het juiste antwoord te geven op zijn vraag, dragen daar mogelijk aan bij.

Juistheid van de berichten (prestatie-indicator 5.1)

De streefwaarde was dat minder dan 0,5% van de berichten is vervangen door een gecorrigeerd bericht. In 2022 was dat percentage 0,8%.

Het aantal correcties is enigszins gedaald ten opzichte van 2021 toen het 1,1% bedroeg. Het gaat overwegend om getalsmatige correcties en een enkele keer een tekstuele en grafische.

Juistheid van de cijfers (prestatie-indicator 5.2)

De streefwaarde was dat minder dan 1,5% van het aantal StatLineleveringen gecorrigeerd was. In 2022 was dat percentage 3,5%.

De streefwaarde is ambitieus en er is continue aandacht om het aantal correcties te beperken. Ten opzichte van 2021 is er een grote stijging, veroorzaakt doordat een enkele correctie vaak doorwerkte in veel andere tabellen, en veelal ook in de vertaalde versies van die tabellen.

Ziekteverzuim (prestatie-indicator 7.2)

De streefwaarde was 4,3% ziekteverzuim. In 2022 was het ziekteverzuim 4,9%.

Het ziekteverzuim is boven de streefwaarde, maar niet onverwacht gezien landelijke verzuimcijfers met een gemiddelde van 5,4%. Het verzuim ligt bij overheidsorganisaties op 5,0%.

Instroom (prestatie-indicator 7.3)

De streefwaarde was dat er minimaal 5% nieuwe medewerkers zijn aangenomen in 2022. Dat waren er 222.

Deze grotere aanwas is het resultaat van inspanningen van recruitment en vooruitkijkend aannamebeleid met oog op de hoge natuurlijke uitstroom.

Innovatieve producten (prestatie-indicator 10.1)

In 2022 zijn er 11 artikelen gepubliceerd op de innovatie pagina van het CBS, gerelateerd aan onderzoek met big data (technieken). De streefwaarde is 18.

Het CBS legt de laatste jaren meer nadruk op het implementeren van eerder ontwikkelde experimentele producten tot officiële statistiek. Het aantal nieuwe experimentele producten loopt daarmee iets terug.

Aantal bij de Autoriteit Persoonsgegevens gemelde datalekken (prestatie-indicator 11.2)

De streefwaarde voor het aantal gemelde datalekken was 0. In 2022 is 1 datalek gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Het datalek betrof een kwetsbaarheid in het bedrijfsadministratiesysteem. Een beperkte groep CBS-medewerkers zou die kwetsbaarheid kunnen gebruiken om loonstroken van collega's in te zien. Er is geen aanwijzing dat dit ook daadwerkelijk is gebeurd. Het CBS heeft besloten om dit als datalek aan de Autoriteit Persoonsgegevens te melden. De toegang tot de loonstroken is direct volledig geblokkeerd en het CBS heeft contact met de leverancier van de software om rechtenbeheer en beveiliging te verbeteren.

9. Governance

9.1 Taken raad van advies

Met ingang van 1 januari 2017 is de raad van advies van het CBS bij wet ingesteld. In het bestuursreglement CBS is een en ander met betrekking tot de raad van advies geregeld.

De raad van advies heeft onder andere tot taak de directeur-generaal desgevraagd of uit eigen beweging te adviseren over de uitvoering van de taken en bevoegdheden van de directeur-generaal. De raad van advies adviseert de directeur-generaal in ieder geval over:

- Het meerjarenprogramma en het werkprogramma van het CBS;
- De wijze waarop de nauwkeurigheid en de volledigheid van de van overheidswege openbaar te maken statistieken kunnen worden bevorderd zodat deze voorzien in de behoeften van praktijk, beleid en wetenschap;
- De bedrijfsvoering van het CBS en een efficiënte besteding van middelen.

Wanneer de positie van directeur-generaal vacant komt, stelt de raad van advies een profielschets op, selecteert de raad van advies kandidaten op basis van een procedure die transparant is en uitsluitend gebaseerd op professionele criteria, en doet de raad van advies aan de minister een aanbeveling.

De raad van advies kan met het oog op het voorbereiden van een advies uit zijn midden commissies vormen, waarvan ook anderen dan leden van de raad van advies deel uit kunnen maken. Adviezen worden door de raad van advies vastgesteld. De adviescommissies worden voorgezeten door een lid van de raad van advies:

- een audit comité dat de adviezen aan de directeur-generaal voorbereidt over de bedrijfsvoering, inclusief de financiële verslaglegging en het risicomanagementbeleid;
- een commissie ICT die de adviezen aan de directeur-generaal voorbereidt over de strategie, het beleid en de implementatie daarvan op het gebied van informatiebescherming en ICT.

9.2 Samenstelling raad van advies

Leden van de raad van advies worden conform de CBS-wet benoemd door de minister. Leden van de subcommissies worden benoemd door de DG. Conform het bestuursreglement is de schadeloosstelling voor de leden door de DG vastgesteld.

Op de CBS-website⁵ zijn de andere functies van de leden van de raad van advies en zijn subcommissies vermeld. Ook is een overzicht opgenomen van de benoemingstermijnen van de leden⁶.

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/organisatie/raad-van-advies/functies-leden-raad-van-advies-en-subcommissies>

⁶ <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/organisatie/raad-van-advies>

De samenstelling van de raad van advies/programmaraad is eind 2022:

Dr. G. (Gerrit) Zalm (voorzitter raad van advies)
Dr. M. (Martijn) Dekker (voorzitter commissie ICT)
Dr. F.J.H. (Henk) Don
Mr. C.M. (Charlotte) Insinger MBA (plaatsvervangend voorzitter raad van advies, voorzitter auditcomité)
A.M.A.E. (Anne-Marie) Rakhorst
Prof. dr. E.A. (Liesbet) van Zoonen

Leden van het auditcomité zijn eind 2022:

Mr. C.M. (Charlotte) Insinger MBA (voorzitter)
Drs. P.J.C.M. (Peter) van den Berg
Dr. E.M.A. (Ellen) van Schoten RA

De commissie ICT wordt eind 2022 gevormd door:

Dr. M. (Martijn) Dekker (voorzitter)
Prof. dr. B. (Bibi) van den Berg
J.J.W. (Jaap) Haenen
Prof. dr. D. (Diego) Kuonen
Ir. F.K. (Karel) van Lambalgen
Prof. dr. B. (Barbara) Ubaldi

Per 1 januari 2023 eindigde de wettelijke (eerste) zittingstermijn mevrouw Rakhorst en van mevrouw Van Zoonen. De minister van EZK heeft mevrouw Rakhorst per 1 januari 2023 voor een termijn van drie jaar herbenoemd. Mevrouw van Zoonen ambieerde geen tweede termijn. De raad van advies zal in 2023 een aanbeveling doen aan de minister van EZK voor de benoeming van een nieuw lid van de raad van advies. De heer Van den Berg is per 1 januari 2023 gestopt als lid van het audit comité. De directeur-generaal heeft de heer V.G. (Vincent) Moolenaar per 1 januari 2023 benoemd als lid van het audit comité.

9.3 Raad van advies in 2022

In 2022 heeft de raad van advies een aanbeveling gedaan aan de minister van EZK voor herbenoeming van een van de leden van de raad van advies. De minister heeft deze aanbeveling gevolgd en Anne-Marie Rakhorst herbenoemd.

In 2022 heeft de raad van advies viermaal vergaderd, het audit comité vier keer en de commissie ICT driemaal. Daarnaast vond een gezamenlijk overleg plaats. De voorzitter van de raad van advies heeft gesproken met de ondernemingsraad.

In de vergaderingen van de raad van advies stonden de jaarstukken op de agenda. Het onderzoeksbureau KWINK heeft voor de raad van advies het eindrapport van de evaluatie naar de doelmatigheid, doeltreffendheid, onafhankelijkheid van het CBS gepresenteerd. Het strategisch meerjarenprogramma is in verschillende vergaderingen aan bod gekomen. De voorzitter van de raad van advies en de voorzitter van het audit comité zijn geïnterviewd in het kader van de peer review. De raad van advies heeft de uitkomsten van de peer review en het actieplan met maatregelen ter opvolging van de aanbevelingen besproken. Daarnaast is gesproken over de evaluatie van het afwegingskader voor een uitsplitsing van uitkomsten naar migratieachtergrond. De lessen en successen van het succesvol afgeronde programma Phoenix+ voor een nieuw

applicatielandschap voor dataverzamelingenprocessen zijn gepresenteerd aan de raad van advies. De samenstelling en werkwijze van de ethische commissie zijn besproken. De doorlichting van de huidige set met prestatie-indicatoren is behandeld in een vergadering van de raad van advies.

In iedere vergadering heeft de raad de naleving van de Regeling Werkzaamheden derden en de Beleidsregel Taakuitoefening CBS besproken aan de hand van een voortgangsrapportage van de competitive neutrality officer.

In het audit comité is uitgebreid gediscussieerd over de jaarstukken, ook in aanwezigheid van de openbare accountant, en de financiële stand van zaken. In iedere vergadering is de betreffende kwartaalrapportages besproken. Ook is onder andere gesproken over risicomanagement, de voortgang van de audits, het controleplan, inkoop, de verzekeringsportefeuille en de HR-agenda.

De commissie ICT heeft onder andere gesproken over de visie en strategie voor informatievoorziening, beveiliging, de organisatie van IT bij het CBS, het programma Phoenix+ en de benodigde investeringen in IT.

In het gezamenlijk overleg stonden de resultaten van het imago-onderzoek CBS, inflatie, oversterfte en het programma Leren met het CBS op de agenda.

De raad van advies heeft in 2022 positief geadviseerd over het jaarverslag en de jaarrekening 2021, en over het jaarplan en de begroting 2023. De adviezen van de raad van advies zijn voorbereid door het audit comité en de commissie ICT. In 2022 heeft de raad van advies een advies uitgebracht over het strategisch meerjarenprogramma 2024-2028. Dit advies is gepubliceerd op de website van het CBS.

9.4 Advies jaarverslag en jaarrekening

Conform zijn wettelijke taken adviseert de raad van advies over het jaarverslag en de jaarrekening.

Mededeling raad van advies CBS

De raad van advies heeft kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening van CBS over 2022. Op grond van zijn bevoegdheid neergelegd in de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek adviseert de raad van advies de directeur-generaal van de statistiek het jaarverslag 2022 en de jaarrekening 2022 vast te stellen.

Den Haag, 29 maart 2023

Gerrit Zalm, voorzitter

10. Financiën

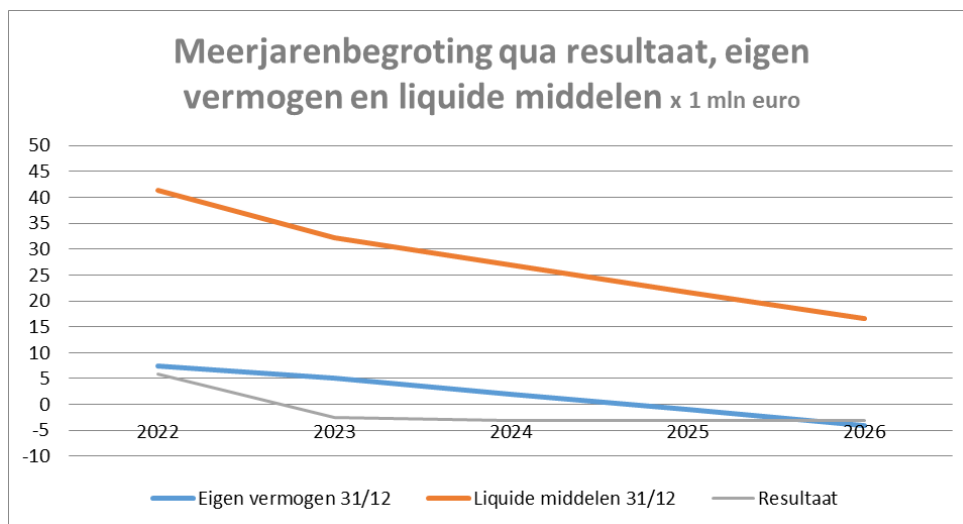
10.1 Financieel toekomstbeeld

Door besparingen en verdere efficiency zijn de afgelopen jaren positieve resultaten gerealiseerd. Het eigen vermogen is hierdoor weer licht positief, de financiële ruimte is echter nog beperkt. Een eventuele vermindering in het budgettaire kader kan slechts worden opgevangen wanneer aanpassingen worden gedaan in het meerjarenprogramma of wanneer voor een deel van de statistieken alternatieve financiering wordt gevonden. Ook onvolledige compensatie van cao-loonstijgingen, pensioenkosten of prijsstijgingen kunnen niet zonder gevolgen voor het statistiekprogramma worden opgevangen. Wanneer dit risico zich voordoet, zal het CBS in overleg treden met het ministerie van EZK om te komen tot passende oplossingen.

Het CBS heeft eind 2022 een bedrag van 6,5 miljoen euro aan personele voorzieningen op de balans staan. Dit betreffen voorzieningen ter dekking van wachtgelduitkeringen aan voormalige medewerkers van het CBS, toekomstige jubileumuitkeringen, en voor door te betalen salarissen aan medewerkers die langdurig ziek zijn aangezien het CBS voor maximaal twee jaar het eigen risico draagt. Verder moet het CBS in de jaarrekening een verplichting opnemen voor openstaande vakantiedagen. Het grootste deel van het verlofsaldo bestaat uit spaarverlofuren, die meestal worden opgenomen of worden uitbetaald aan het einde van het dienstverband. Eind 2022 is deze verplichting opgelopen tot 15 miljoen euro. Vanwege de verruimde verlofmogelijkheden die de nieuwe cao Rijk 2022-2024 daarvoor biedt, is de verwachting dat het verlofsaldo in de jaren 2024 tot en met 2028 fors zal toenemen. Dit geeft een extra druk op het financiële resultaat en het eigen vermogen van naar schatting 2 – 3 miljoen euro per jaar. Het resultaat en het eigen vermogen blijven daardoor de komende jaren onder druk staan. Het CBS zal in overleg treden met het ministerie van EZK om te komen tot passende oplossingen.

In figuur 10.1 worden de verwachte ontwikkelingen qua eigen vermogen, resultaat en stand liquide middelen weergegeven.

figuur 10.1: Verwachte ontwikkelingen CBS resultaat, eigen vermogen, liquide middelen (2022 t/m 2026)

10.2 Extern verantwoordingsmodel (kosten statistieken)

In het CBS-verantwoordingsmodel zijn de totale integrale kosten over 2022 toegerekend aan de statistische activiteiten binnen het CBS. Deze kosten bedragen in totaal 214,2 miljoen euro (exclusief de dotatie minus de vrijval aan de WW-voorzieningen). In tabel 10.2 is het overzicht van integrale kosten over 2022 weergegeven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de kosten voor het vaste programma (betaald uit het basisbudget EZK) en de kosten voor aanvullende statistische diensten. De kosten voor aanvullende statistische diensten zijn gebaseerd op de integrale kostprijs die het CBS hiervoor in rekening brengt.

tabel 10.2: Kosten van het Vaste programma CBS en kosten Aanvullende statistische diensten en overige baten

Kosten statistiegroep x 1.000 euro	Vast programma 2022 betaald uit basisbudget EZK	Aanvullende statistische diensten en overige baten 2022	Totale kosten 2022	Vast programma 2021 betaald uit basisbudget EZK	Aanvullende statistische diensten en overige baten 2021	Totale kosten 2021
Arbeid Inkomen en Leefsituatie	9,5	3,5	13,0	8,3	4,0	12,3
Bedrijfsstatistieken	36,1	2,7	38,8	32,3	3,1	35,4
Dataverzameling	32,8	8,8	41,6	34,5	8,2	42,7
Demografische en sociaal-economische statistieken	8,7	5,2	13,9	8,1	4,8	12,9
Beleidsstatistiek en dataservices	0,0	9,6	9,6	0,0	9,7	9,7
Leefomgeving	8,9	4,6	13,5	9,1	4,1	13,2
Nationale rekeningen	16,2	1,8	18,0	14,1	1,9	16,0
Overheidsfinanciën en Consumptieprijzen	14,3	1,2	15,5	13,1	1,0	14,1
Quartaire Sector	6,2	6,5	12,7	7,1	5,5	12,6
Register Bedrijven	8,1	0,1	8,2	7,9	0,1	8,0
Verkeer en Vervoer	5,4	0,6	6,0	5,0	0,5	5,5
Overige statistiegroepen	7,1	4,5	11,6	7,2	3,9	11,1
Blaise	0	4,1	4,1	0	3,8	3,8
Presentatie CBS-cijfers	7,9	0	7,9	8,0	0	8,0
Totalen	161,2	53,2	214,4	154,7	50,6	205,3

Uit tabel 10.2 kan worden afgeleid dat de kosten voor het vaste programma (betaald uit het basisbudget van EZK) in 2022 161,2 miljoen euro (2021: 154,7 miljoen euro) bedroegen. De stijging wordt met name veroorzaakt door de cao-loonstijging en

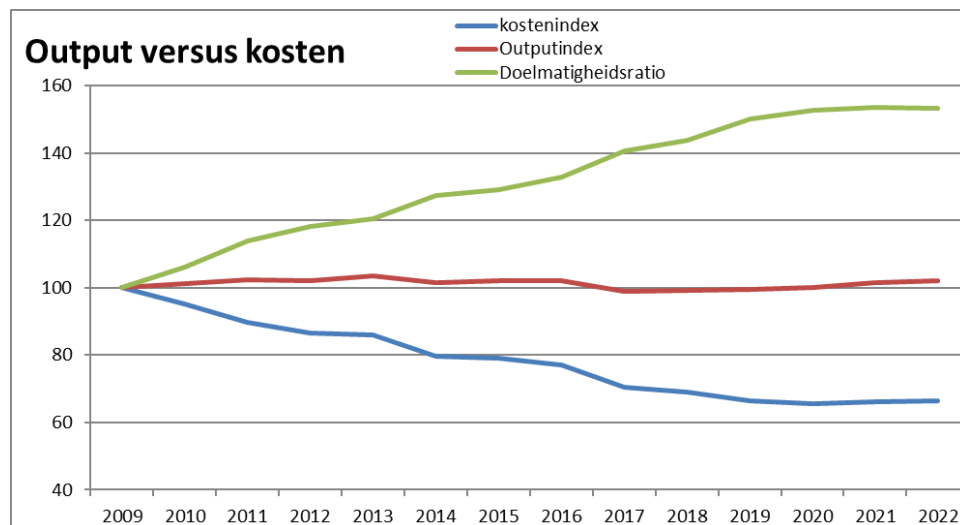
stijgende prijzen. De kosten voor aanvullende statistische diensten en overige baten bedroegen 53,2 miljoen euro in 2022 (2021: 50,6 miljoen)

In tabel 10.3 zijn de financiële kengetallen van het CBS periode 2009 t/m 2022 beschreven.

tabel 10.3: Financiële kengetallen van het CBS in de periode 2009 t/m 2022

Jaar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>(bedragen x 1 miljoen euro)</i>														
Lonen en salarissen	113,0	112,9	110,0	106,8	104,4	101,7	103,7	111,0	111,3	114,1	114,7	122,6	124,8	127,5
Pensioenlasten en sociale lasten	25,1	26,0	26,2	27,7	28,5	28,1	26,4	28,4	29,7	31,0	33,0	34,3	36,5	37,4
Ingeleend personeel	16,0	15,6	11,8	11,0	11,7	8,5	12,1	9,6	7,9	7,8	9,3	8,3	7,3	6,2
Overige bedrijfslasten	41,0	39,0	39,3	39,1	39,4	36,9	39,2	36,7	35,5	34,1	35,0	30,7	32,6	38,3
Afschrijvingen	9,4	12,5	9,1	9,3	9,3	7,4	6,4	5,9	5,8	4,7	2,6	3,2	4,1	5,0
Totale kosten	204,5	206,0	196,4	193,9	193,3	182,6	187,8	191,6	190,2	191,7	194,6	199,1	205,3	214,4
Aanvullende statistische diensten en overige opbrengsten	-17,9	-21,4	-22,0	-25,0	-22,3	-22,9	-27,3	-29,5	-39,2	-41,4	-45,6	-48,1	-50,6	-53,2
Kosten vast programma (betaald uit basisbudget EZK)	186,6	184,6	174,4	168,9	171,0	159,7	160,5	162,1	151,0	150,3	149,0	151,0	154,7	161,2
Kosten vast programma exclusief mutaties 2009-2022	184,9	182,2	170,1	164,6	163,9	156,5	156,2	157,5	153,3	152,3	149,9	150,9	151,0	156,5
Extra EU-verplichtingen vanaf 2019	1,7	2,4	4,3	4,3	7,1	7,2	8,3	8,6	8,7	9,0	10,1	11,1	14,7	15,7
Reductie niet verplichte statistieken	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-4,0	-4,0	-4,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0
Kosten vast programma inclusief mutaties 2009-2022	186,6	184,6	174,4	168,9	171,0	159,7	160,5	162,1	151,0	150,3	149,0	151,0	154,7	161,2
Prijsstijging tov voorgaand jaar		3,80%	0,30%	0,60%	2,00%	0,60%	1,60%	4,00%	2,00%	2,00%	3,50%	3,00%	2,00%	4,50%
Kosten statistisch programma exclusief mutaties 2009-2022 gecorrigeerd voor prijsstijgingen	184,9	175,5	163,4	157,2	153,4	145,6	143,1	138,7	132,3	128,9	122,6	119,8	117,5	116,6
Gemiddeld aantal vte	2.140	2.059	1.964	1.875	1.833	1.777	1.780	1.864	1.816	1.776	1.784	1.780	1.803	1.838
Loonkosten per vte x € 1.000	64,5	67,5	69,3	71,7	72,5	73,0	73,1	74,8	77,6	81,7	82,8	88,1	89,5	89,7

Per saldo zijn de kosten van het vaste programma (betaald uit het basisbudget EZK) in de periode 2009-2022 gedaald van 184,9 miljoen euro in 2009 naar 161,2 miljoen euro in 2022. Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen (totaal circa 30% over de periode 2009-2022) zijn de totale kosten gedaald naar 116,6 miljoen euro in 2022. De verhouding output versus kosten wordt weergegeven in figuur 10.4.

10.3 In Control verklaring

Het besturingssysteem van het CBS is een wezenlijk onderdeel van de bedrijfsvoering. Het ondersteunt het management om de gestelde doelen te realiseren. De opzet en werking van het besturingssysteem wordt periodiek geëvalueerd. Naast de Code Goed Bestuur Publieke Dienstverleners ziet het CBS het Gemeenschappelijk normenkader voor financieel beheer, verantwoording en intern toezicht als belangrijke uitgangspunten voor het in control zijn van het CBS. Belangrijkste elementen hierbij zijn:

- Strategische planningsproces;
- Risicomanagement;
- Interne beheersingsmaatregelen en een adequaat planning- en controlsysteem;
- Governancesysteem;
- In control statement.

In deze paragraaf worden deze onderwerpen toegelicht en ook hoe hiermee voldaan wordt aan het Gemeenschappelijk normenkader voor financieel beheer, verantwoording en intern toezicht.

a. Strategisch planningsproces

Het strategisch planningsproces is een essentieel onderdeel van het besturingssysteem. De strategie wordt uitgewerkt in een meerjarenprogramma conform artikel 14 van de Wet op het CBS. In het meerjarenprogramma wordt op hoofdlijnen vastgelegd welke werkzaamheden het CBS zal uitvoeren in de komende jaren. Het meerjarenprogramma bevat een beschrijving van de op middellange termijn en lange termijn te realiseren doelstellingen, de hoofdlijnen van het daarop te richten beleid en de financiële en organisatorische voorwaarden die daartoe vervuld zullen worden.

Het CBS vertaalt het meerjarenprogramma in jaarlijkse werkprogramma's waarin is vastgelegd welke werkzaamheden het CBS in een bepaald jaar zal uitvoeren binnen de vastgestelde jaarbegroting. In de interne directiejaarplannen wordt vervolgens beschreven hoe de verschillende CBS-directies bijdragen aan het realiseren van het CBS-werkprogramma.

b. Risicomanagement

Om de doelstellingen te bereiken, wil het CBS zicht hebben op de risico's die de realisatie van deze doelen kunnen belemmeren. Risicomanagement heeft als doel het beheersen dan wel reduceren van risico's die de doelstellingen van het CBS bedreigen. Om risicomanagement goed in te bedden in de planning- & controlcyclus van het CBS is een Control Framework opgesteld op basis van het COSO-model. De directeur-generaal heeft samen met het directieberaad twaalf risico's geïnventariseerd binnen het CBS en deze gescoord als hoog, medium of laag. Deze twaalf risico's van het CBS zijn ondergebracht in vijf categorieën: strategische risico's, financiële risico's, compliance risico's, operationele risico's en frauderisico's. Tevens is bepaald wat de

risicoacceptatie is en wanneer risico's niet meer acceptabel gevonden worden. De directeur-generaal heeft tevens samen met het directiebestuur een inschatting gemaakt van de zes belangrijkste risico die van toepassing zijn op het CBS. Dit betreffen de risico's die een risicoscore van medium of hoog hebben. Het gaat om de volgende risico's:

- Continuïteit IT;
- Onvoldoende beschikbaarheid van databronnen/dalende respons;
- Financiële continuïteit;
- Continuïteit personeel;
- Inbreuken in de informatiebeveiliging;
- Inbreuken in privacy.

Voor alle twaalf geïdentificeerde risico's is een risico-eigenaar benoemd. Risico-eigenaren actualiseren en rapporteren per kwartaal het gescoorde risico (hoog, medium of laag) op basis van de risicokans en de risico-impact inclusief de maatregelen die genomen zijn. De uitkomsten van de geactualiseerde en gescoorde risico's worden weergegeven in een risicomatrix die onderdeel is van de CBS-kwartaalrapportage ter bespreking in het directiebestuur. De directeur-generaal houdt kwartaalgesprekken met iedere hoofd directeur over de kwartaalrapportage van zijn/haar directie. In deze gesprekken wordt ingegaan op de voortgang van het jaarplan, de voortgang ten aanzien van HR en de financiën, de risico's die binnen de betreffende directie spelen en de mitigerende maatregelen die genomen zijn. Om de werking van de mitigerende maatregelen vast te stellen, worden onder andere prestatie-indicatoren gebruikt.

c. Interne beheersingsmaatregelen en een adequaat planning- en controlsysteem

De bevoegdheden van de diverse managementlagen zijn vastgelegd in het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Centraal Bureau voor de Statistiek. In deze mandaatregeling is onder andere opgenomen voor welke bedragen de verschillende directeuren overeenkomsten mogen afsluiten en wat de bevoegdheden zijn met betrekking tot personele aangelegenheden.

Het bedrijfsinformatiesysteem ondersteunt het CBS om te voldoen aan de rechtmatigheidseisen. De betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking is daarbij van belang. Daarnaast zijn de functiescheiding en de interne beheersingsmaatregelen ingeregeld in het systeem en sluit het systeem aan op de organisatiestructuur en toegekende bevoegdheden. De directeur-generaal sluit jaarlijks met alle hoofd directeurs afzonderlijk een managementcontract af. Dit managementcontract bevat een overzicht van de verantwoordelijkheden van de hoofd directeur, waaronder het uitvoeren van de taken binnen het toegekende budget en rapporteren over knelpunten, afwijkingen en de realisatie van de afgesproken output. Het tussentijds verantwoording afleggen over de voortgang en risico's en achteraf over de daadwerkelijk geleverde prestaties en resterende risico's, gebeurt door middel van kwartaalrapportages waar prestatie-indicatoren onderdeel van uitmaken. Ten behoeve van de kwartaalrapportages zijn procedures van kwartaalafsluitingen ingebouwd binnen de organisatie. Naast de kwartaalrapportages wordt zowel op CBS-niveau, als op hoofd directieniveau en sectorniveau een financiële maandrapportage opgesteld. In deze interne maandrapportages wordt de realisatie van de begroting gerapporteerd en wordt een prognose opgesteld.

d. Governancesysteem (cultuur, adequaat HRM en structuur)

Het fundament van interne sturing en beheersing zijn heldere taken en verantwoordelijkheden en aandacht voor cultuur en integriteit. Integriteit is een centraal thema in het werkgeverschap van het CBS. Het CBS heeft conform het bestuursreglement het beleid inzake integriteit vastgelegd in een gedragscode. De Gedragscode Integriteit biedt de kaders voor het integer gedrag van werkgever en werknemer zoals nevenwerkzaamheden, omgang met koersgevoelige informatie, het aannemen van geschenken en het publicatiebeleid. De Gedragscode bevat daarnaast de handvatten om melding te doen van ongewenste omgangsvormen en/of schending van gedragscodes. Het CBS moedigt medewerkers aan te rapporteren over vermeende onregelmatigheid of schending van gedragscodes en wet- en regelgeving en wil daarvoor een veilige omgeving bieden. Daartoe kent het CBS vertrouwenspersonen, ombudsfunctionarissen en bedrijfsmaatschappelijk werkers.

Ook beschikt het CBS over een interne klachtenregeling voor ongewenste omgangsvormen. In 2022 heeft het CBS door middel van een gerichte vragenlijst en diverse bijeenkomsten extra aandacht besteed aan de integriteitsregels, met als doel de bewustwording over het onderwerp te vergroten.

Investeren in medewerkers draagt bij aan de groei en innovatie van het CBS. Ontwikkelingen op het gebied van data, IT en techniek, de arbeidsmarkt en samenwerkingen met de omgeving gaan zo snel dat vernieuwing noodzakelijk is. Met het oog hierop zijn in de HR-strategie 2020-2025 zes strategische thema's opgenomen die aandacht krijgen en tot vernieuwingen leiden: 1) vooruitstrevend recruitment, 2) continu leren, 3) CBS-brede managementontwikkeling, 4) fit voor de toekomst door mobiliteit, 5) vitaliteit, en 6) uitstroom als kans.

De hoofdstructuur van CBS bestaat uit de directeur-generaal, de plaatsvervangend directeur-generaal, hoofddirecteuren voor statistiek, voor bedrijfsvoering, voor communicatie, en voor dataservices, research en innovatie, en de directeur strategie en bestuursadvisering. De concerncontroller kan ongeacht zijn plaats in de CBS-organisatie rechtstreeks aan de directeur-generaal rapporteren. Ter uitvoering van haar wettelijke taken en bevoegdheden en de aansturing van de dagelijkse bedrijfsvoering, voert de directeur-generaal wekelijks overleg in het directiebestuur. In het directiebestuur worden thema's behandeld die de individuele directies overstijgen. Deze onderwerpen betreffen onder ander beleid(ontwikkeling), strategie, bedrijfsvoering, communicatie, kwaliteit, en het statistisch programma.

Checks & balances op het functioneren van de directeur-generaal vinden voornamelijk plaats op grond van de Wet op het CBS, de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen en het Bestuursreglement CBS. Het toezicht door het ministerie van EZK vindt plaats op basis van een protocol werkafspraken tussen het CBS en het ministerie van EZK. De raad van advies adviseert de directeur-generaal in ieder geval over het meerjarenprogramma en het werkprogramma van het CBS, de wijze waarop de nauwkeurigheid en de volledigheid van de van overheidswege openbaar te maken statistieken kunnen worden bevorderd zodat deze voorzien in de behoeften van praktijk, beleid en wetenschap en de bedrijfsvoering van het CBS en een efficiënte besteding van middelen. Naast de *checks & balances* die wettelijk zijn vastgelegd, is een aantal aanvullende controlemechanismen van kracht, zoals de jaarlijkse accountantscontrole (waarbij de openbare accountant bij zijn werkzaamheden onder andere gebruik maakt van de interne risicobeheersings- en controlesystemen), het

toezicht van de Autoriteit Persoonsgegevens op de gegevensbescherming, internationale audits op de kwaliteit van statistieken, en de periodieke *peer review* van Eurostat.

e. In control statement

De directeur-generaal is verantwoordelijk voor de op CBS toegesneden interne risicobeheersings- en controlesystemen. Deze systemen zijn ingericht om de belangrijke risico's te beheersen en om de realisatie van strategische, compliance, financiële, operationele en frauderisico's te waarborgen. De directeur-generaal is van mening dat de risicobeheersings- en controlesystemen toereikend zijn geïmplementeerd conform de elementen uit het Gemeenschappelijk normenkader voor financieel beheer, verantwoording en intern toezicht en een voldoende mate van zekerheid geven dat de kwaliteit van de bedrijfsvoering adequaat is en de financiële verslaggeving aan de daaraan te stellen eisen voldoet.

Jaarrekening 2022

De jaarrekening van het CBS over 2022 laat een resultaat zien van 5,9 miljoen euro positief.

De jaarrekening en de toelichting daarop zijn verderop in dit jaarverslag opgenomen. De jaarrekening is gecontroleerd door Ernst & Young Accountants LLP en voorzien van een goedkeurende controleverklaring, die na de jaarrekening in dit jaarverslag is opgenomen.

Balans per 31 december 2022
(na resultaatbestemming)

		31-12-2022		31-12-2021
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>				
VASTE ACTIVA				
1) Materiële vaste activa				
Nieuwbouw (cascomodificaties)	5.831		3.079	
IT-middelen	9.622		10.575	
Machines en installaties	1.503		1.685	
Andere vaste bedrijfsmiddelen	<u>1.534</u>		<u>1.276</u>	
		18.490		16.615
Totaal vaste activa		18.490		16.615
VLOTTENDE ACTIVA				
2) Vorderingen				
Debiteuren	5.498		2.898	
Overlopende activa en overige vorderingen	<u>13.326</u>		<u>14.786</u>	
		18.824		17.684
3) Liquide middelen				
Liquide middelen		<u>41.417</u>		<u>21.721</u>
Totaal vlottende activa		<u>60.240</u>		<u>39.405</u>
TOTAAL ACTIVA		<u>78.730</u>		<u>56.020</u>
PASSIVA				
4) Eigen vermogen				
Egalisatiereserve	2.491		1.640	
Bestemmingsreserve	<u>5.000</u>		<u>0</u>	
		7.491		1.640
5) Voorzieningen				
WW-verplichtingen	3.106		4.965	
Reorganisatie 2000	0		19	
Ambtsjubilea	3.105		3.338	
Langdurig zieken	<u>292</u>		<u>760</u>	
		6.503		9.082
6) Langlopende schulden				
Langlopende schulden	<u>16.250</u>		<u>0</u>	
		16.250		0
7) Kortlopende schulden				
Belastingen en premies sociale verzekeringen	13.441		13.426	
Crediteuren	3.163		2.539	
Overlopende passiva en overige schulden	<u>31.882</u>		<u>29.332</u>	
		48.486		45.298
TOTAAL PASSIVA		<u>78.730</u>		<u>56.020</u>

Staat van baten en lasten 2022

	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>			
BATEN			
8) BATEN			
Ministerie van Economische Zaken & Klimaat	166.619	161.761	159.070
Aanvullende statistische diensten	51.474	49.239	49.448
	<u>218.093</u>	<u>211.000</u>	<u>208.518</u>
Overige baten	1.693	1.300	1.101
TOTALE BATEN	<u>219.786</u>	<u>212.300</u>	<u>209.618</u>
9) LASTEN			
Lonen en salarissen	133.199	133.813	132.050
Pensioenlasten en sociale lasten	37.418	36.566	36.551
Afschrijvingen materiële vaste activa	4.977	5.011	4.051
Overige bedrijfslasten	38.527	36.910	32.614
TOTALE LASTEN	<u>214.122</u>	<u>212.300</u>	<u>205.266</u>
Saldo van baten en lasten	<u>5.664</u>	<u>0</u>	<u>4.352</u>
10) Financiële baten en lasten			
Rentebaten	187	0	0
Rentelasten	0	0	0
	<u>187</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
RESULTAAT BOEKJAAR	<u>5.851</u>	<u>0</u>	<u>4.352</u>

Bestemming resultaat

Het resultaat 2022 van 5,9 miljoen euro positief is voor € 5,0 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsreserve en voor € 0,9 miljoen aan de egalisatiereserve.

Kasstroomoverzicht over 2022

	2022		2021	
Bedragen in duizenden euro's				
Saldo van baten en lasten		5.664		4.352
Aanpassingen voor:				
Dotatie minus vrijval voorzieningen	-203		1.204	
Afschrijvingen	4.977		4.051	
Mutatie financiële vaste activa	0		0	
Ontrekking voorzieningen	-2.376		-2.186	
Boekresultaat afstoting vaste activa	192		20	
Vooruitvangen bedragen EZK	19.500			
Mutatie debiteuren	-2.600		318	
Mutatie overige vorderingen	1.460		-1.873	
Mutatie crediteuren	624		-221	
Mutatie overige schulden/belastingen en premies SV	-684		5.335	
Mutatie werkkapitaal, exclusief liquide middelen	-1.200		3.558	
		20.890		6.647
Ontvangen rente		187		0
Kasstroom uit operationele activiteiten		26.740		10.998
Investerings in materiële vaste activa	-7.044		-3.786	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-7.044		-3.786
Mutatie liquide middelen		19.696		7.212
Stand liquide middelen				
stand per 31 december	41.417		21.721	
stand per 1 januari	-21.721		-14.509	
		19.696		7.212

Toelichting behorende tot de jaarrekening 2022

Algemeen

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), gevestigd te Den Haag, Heerlen en Bonaire, is een Zelfstandig Bestuursorgaan (ZBO). Het CBS is statutair gevestigd in Den Haag (inschrijvingsnummer handelsregister: 51197073). In de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS-wet) zijn de taken, bevoegdheden en werkwijze vastgelegd.

Het CBS heeft tot taak het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap en het openbaar maken van de op grond van zodanig onderzoek samengestelde statistieken.

Het CBS heeft één bestuursorgaan, te weten de Directeur-Generaal.

De jaarrekening van het CBS is opgesteld met inachtneming van de Kaderwet ZBO, de CBS-wet en de overige met het ministerie van EZK gemaakte afspraken betreffende de jaarrekening (zoals neergelegd in het op 2 oktober 2017 ondertekende protocol van werkafspraken EZK-CBS). De jaarrekening van het CBS wordt binnen de hiervoor genoemde kaders met overeenkomstige toepassing van titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek opgesteld. Verder past het CBS de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT) toe. De jaarrekening is opgemaakt op 29 maart 2023.

De jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2022, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2022. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de organisatie. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. Naar aanleiding van de bezuinigingen Rutte I en Rutte II heeft het CBS afspraken gemaakt met het ministerie van EZK over een toekomstbestendig budget voor het uitvoeren van het meerjarenprogramma waarbij de continuïteit van het CBS gewaarborgd blijft. CBS heeft een positief eigen vermogen doordat de jaren 2021 en 2022 financieel zijn afgesloten met een positief resultaat. Het resultaat en het eigen vermogen zullen de komende jaren nog wel onder druk blijven staan door meer dan proportioneel stijgende ICT-kosten en door oplopende verplichtingen aan niet opgenomen verlofuren als gevolg van ruimere verlofspaarmogelijkheden.

Het CBS beschikt over voldoende liquiditeiten en heeft een aanvullende kredietfaciliteit van 10 miljoen euro.

Alles beschouwend ziet het CBS derhalve geen significante onzekerheden die gereede twijfel kunnen doen ontstaan over het vermogen van de entiteit om haar continuïteit te handhaven.

Grondslagen algemeen

De grondslagen voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen. Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. Verder wordt een actief of een verplichting niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip dat niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben en verliezen worden genomen zodra deze te voorzien zijn.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De waarderingsgrondslagen met betrekking tot de economische levensduur van de (im)materiële vaste activa en de voorzieningen zijn naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen.

Transacties luidend in vreemde valuta's worden in euro's omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum. In vreemde valuta's luidende monetaire activa en verplichtingen worden op balansdatum in euro's omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoersen. Valutakoersverschillen die voortkomen uit de

afwikkeling van monetaire posten, dan wel voortkomen uit de omrekening van monetaire posten in vreemde valuta, worden verwerkt in de staat van baten en lasten in de periode dat zij zich voordoen.

Als het CBS inschat dat sprake is van economische veroudering of beduidend lagere economische prestaties dan verwacht, is sprake van een duurzame waardevermindering. Hiervan kan onder meer sprake van zijn als de dienstverlening van het CBS wijzigt als gevolg van wetsaanpassingen en het actief daardoor niet meer of in mindere mate ondersteunend zal zijn aan de gewijzigde dienstverlening. De realisatie kan afwijken van deze schattingen. Bijzondere waardeverminderingen worden opgenomen in de staat van baten en lasten. Als in een latere periode de waarde van het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzondere waardevermindering, wordt het bedrag uit hoofde van het herstel (tot maximaal de oorspronkelijke kostprijs) opgenomen in de staat van baten en lasten. Financiële instrumenten omvatten financiële vaste activa, vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden. Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan. Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Als instrumenten niet zijn gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering. De financiële instrumenten worden gewaardeerd conform de hierna opgenomen grondslagen voor de waardering van de activa en passiva. Het CBS maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten).

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Het CBS voert continu softwareontwikkeling uit. Hier is jaarlijks een vast budget voor beschikbaar. Het CBS heeft enkele jaren geleden Agile werken geïntroduceerd bij IT en softwareontwikkeling. Dit houdt in dat gewerkt wordt met vaste teams, waarin medewerkers van de statistische afdelingen en IT nauw samenwerken. Deze teams doen zowel het beheer als de ontwikkeling van maatwerksoftware. Het onderscheid tussen uitgaven voor ontwikkeling, doorontwikkeling en beheer is hierdoor diffuus. De kosten voor ontwikkeling zijn hierdoor niet betrouwbaar in te schatten en komen hiermee niet in aanmerking om te activeren (conform RJ 210.224). De uitgaven voor IT-ontwikkeling worden ineens gefinancierd als onderdeel van de Rijksbijdragen van het ministerie van EZK, als onderdeel van de lumpsum. De uitgaven worden op een bestendige wijze direct ten laste van de staat van baten en lasten verantwoord.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op bedrijfsterreinen en op materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering, alsmede vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering. In onderstaande tabel is de afschrijvingsduur per categorie weergegeven.

<i>Vaste activa</i>	<i>Afschrijvingsduur</i>
Nieuwbouw (cascomodificaties)	5-10 jaar
IT-middelen	3-5 jaar
Machines en installaties	5-10 jaar
Andere vaste bedrijfsmiddelen	5 jaar

Het CBS bepaalt het af te schrijven bedrag rekening houdend met een eventuele restwaarde.

Vervreemding van vaste activa

Voor verkoop beschikbare activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde, onder aftrek van verkoopkosten.

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa wordt gewaardeerd op (geamortiseerde) kostprijs of lagere marktwaarde. Een afwaardering naar lagere marktwaarde wordt verwerkt in de staat van baten en lasten. Financiële activa die worden gewaardeerd op (geamortiseerde) kostprijs, worden op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of objectieve aanwijzingen bestaan dat de activa een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. De grondslagen voor de financiële vaste activa zijn opgenomen onder het kopje Financiële instrumenten.

Vorderingen

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen. De grondslagen voor vorderingen zijn opgenomen onder het kopje Financiële instrumenten. De onder de vorderingen opgenomen post "nog te factureren" betreft het nog niet gefactureerde deel van aanvullende

statistische diensten op basis van de werkvoortgang per einde boekjaar. Het vooruitgefactureerde deel van projecten voor aanvullende statistische diensten is opgenomen onder de overige schulden onder de post 'vooruitgefactureerde baten'.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Tenzij anders vermeld, staan deze vrij ter beschikking.

Financiële instrumenten

Vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen. Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen van financiële activa worden zowel op individuele basis als op collectieve basis in aanmerking genomen. Van alle individueel significante financiële activa wordt beoordeeld of deze specifiek onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering. Bijzondere waardeverminderingsverliezen en terugnemingen daarvan worden opgenomen in de staat van baten en lasten. Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd indien de rechtspersoon beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de organisatie het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen.

Eigen vermogen

Volgens artikel 33 van de kaderwet zelfstandige bestuursorganen vormt een zelfstandig bestuursorgaan een egaliseringsreserve. Het verschil tussen de gerealiseerde baten van een zelfstandig bestuursorgaan en de gerealiseerde lasten van de activiteiten komt ten gunste onderscheidenlijk ten laste van de egaliseringsreserve.

Artikel 32 van de kaderwet zelfstandige bestuursorganen stelt dat de minister kan bepalen dat er voorafgaande instemming nodig is voor het vormen van andere fondsen en reserveringen dan de egaliseringsreserve. In wet- en regelgeving of andere afspraken is niet bepaald dat het CBS voorafgaande instemming behoeft voor het vormen van (in dit geval) een bestemmingsreserve.

Voorzieningen

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

De voorzieningen worden gewaardeerd op basis van de best mogelijke schatting van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. De personeelsvoorzieningen zijn opgenomen tegen contante waarde.

De voorziening voor WW-verplichtingen is gevormd ter dekking van wachtgelduitkeringen aan voormalige medewerkers van het CBS. Aangezien het CBS eigen risicodragers is, wordt voor de te verwachten uitkeringen een voorziening gevormd.

De voorziening ambtsjubilea betreft het geschatte bedrag van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd.

De voorziening langdurig zieken betreft het in de toekomst voor maximaal twee jaar doorbetalen van salarissen aan werknemers die naar verwachting blijvend door ziekte (gedeeltelijk) niet in staat zijn om hun werkzaamheden te verrichten.

Kortlopende en langlopende schulden

De grondslagen voor kortlopende en langlopende schulden zijn opgenomen onder het kopje Financiële instrumenten.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Verantwoording baten

Als opbrengsten worden de bedragen verwerkt die het CBS voor eigen rekening ontvangt. Bedragen die CBS voor derden ontvangt worden niet als opbrengsten verwerkt. De vooruitontvangen bedragen (zowel kort- als langlopend) worden onder de overlopende passiva opgenomen.

De bijdrage van het ministerie van EZK wordt in de staat van baten en lasten verantwoord in het boekjaar waarin de bijbehorende (wettelijke) taken zijn uitgevoerd.

De opbrengst uit aanvullende statistische diensten wordt in de staat van baten en lasten verantwoord wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de werkzaamheden op balansdatum zijn verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de werkzaamheden te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Indien het resultaat van bepaalde werkzaamheden tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening dat wordt gedekt door de opbrengsten.

Opbrengsten uit aanvullende statistische diensten worden in de staat van baten en lasten als baten opgenomen naar rato van het stadium van voltooiing van de werkzaamheden op verslagdatum. Het stadium van voltooiing wordt bepaald aan de hand van de tot dat moment gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten werkzaamheden waarbij geen rekening gehouden wordt met indexaties. Opbrengsten uit verkochte licenties worden in de staat van baten en lasten opgenomen naar rato van de looptijd van de licentie.

Verwachte verliezen op onderhanden werkzaamheden worden onmiddellijk in de staat van baten en lasten verwerkt. Het bedrag van het verlies wordt bepaald ongeacht of het project reeds is aangevangen, het stadium van realisatie van het project of het bedrag aan winst dat wordt verwacht op andere, niet gerelateerde projecten. Overige opbrengsten worden in de staat van baten en lasten opgenomen na voltooiing van de uitgevoerde werkzaamheden.

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Eventuele winsten of verliezen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Indien de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de organisatie.

De verplichting uit hoofde van beloningen tijdens dienstverband wordt gewaardeerd tegen nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening voor langdurig zieken opgenomen. De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting per balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomst). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

De pensioenregeling is ondergebracht bij het ABP (Stichting Pensioenfonds ABP). Dit betreft een bedrijfstakpensioenfonds en het CBS heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het voldoen van eventuele hogere toekomstige premies.

Ontslagvergoedingen

Ontslagvergoedingen zijn vergoedingen die worden toegekend in ruil voor de beëindiging van het dienstverband. Een uitkering als gevolg van ontslag wordt als verplichting en als last verwerkt als de organisatie zich aantoonbaar onvoorwaardelijk heeft verbonden tot betaling van een ontslagvergoeding. Als het ontslag onderdeel is van een reorganisatie, worden de kosten van de ontslagvergoeding opgenomen in een reorganisatievergoeding. Zie hiervoor de grondslag onder het kopje Voorzieningen.

Ontslagvergoedingen worden gewaardeerd met inachtneming van de aard van de vergoeding. Als de ontslagvergoeding een verbetering is van de beloningen na afloop van het dienstverband, vindt waardering plaats volgens dezelfde grondslagen die worden toegepast voor pensioenregelingen. Andere ontslagvergoedingen worden gewaardeerd op basis van de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

Verantwoording lasten

De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. (Voorzienbare) verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

Belastingen

Het CBS was in 2022 niet belastingplichtig voor de omzetbelasting met uitzondering van inkomsten uit detachering voor een periode langer dan 1 jaar. Daarnaast is het CBS niet belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de indirecte methode opgesteld. Kasstromen in buitenlandse valuta's zijn herleid naar euro's met gebruikmaking van de gewogen gemiddelde omrekeningskoersen voor de betreffende periodes. Dit houdt voor de weergave van de kasstromen in dat het gerapporteerde resultaat over het boekjaar wordt aangepast voor mutaties in balansposten die geen betrekking hebben op ontvangsten en uitgaven in het boekjaar en mutaties in financieringen, voorzieningen en werkkapitaal.

Verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen het CBS en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met het CBS. Dit betreffen onder meer de relaties tussen het CBS en de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

Toelichting op de balans per 31 december 2022

1) Materiële vaste activa

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Nieuwbouw (cascomodificaties)	IT-middelen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Totaal
Stand per 31-12-2021					
Aanschafwaarde	30.121	20.708	5.450	14.418	70.697
Cumulatieve afschrijvingen	27.042-	10.133-	3.765-	13.142-	54.082-
Boekwaarde per 31-12-2021	3.079	10.575	1.685	1.276	16.615
Mutatie boekwaarde					
Investeringen	3.477	2.806	114	647	7.044
Desinvesteringen	-570	2.801-	148-	882-	4.401-
Afschrijvingen boekjaar	718-	3.617-	272-	370-	4.977-
Cumulatieve afschrijving desinvesteringen	563	2.659	124	863	4.209
Mutatie boekwaarde	2.752	953-	182-	258	1.875
Stand per 31-12-2022					
Aanschafwaarde	33.028	20.713	5.416	14.183	73.340
Cumulatieve afschrijvingen	27.197-	11.091-	3.913-	12.649-	54.850-
Boekwaarde per 31-12-2022	5.831	9.622	1.503	1.534	18.490

Vlottende activa

2) Vorderingen

Debiteuren

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Debiteuren	5.699	3.029
Voorziening dubieuze debiteuren	-200	-131
Totaal	5.498	2.898

De voorziening dubieuze debiteuren heeft grotendeels betrekking op vorderingen op bedrijven die responsverplichtingen niet zijn nagekomen en waaraan een dwangsom en/of bestuursrechtelijke boete is opgelegd.

Overlopende activa en overige vorderingen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Vooruitbetaalde kosten	5.937	6.766
Nog te factureren projecten	7.084	7.686
Overige vorderingen	304	334
Totaal	13.326	14.786

De post "vooruitbetaalde kosten" bestaat voornamelijk uit vooruitbetaalde onderhoudscontracten en vooruitbetaalde huur.

De onder de vorderingen opgenomen post "nog te factureren" betreft het nog niet gefactureerde deel van aanvullende statistische diensten op basis van de werkvoortgang per einde boekjaar.

De overige vorderingen hebben een looptijd van minder dan één jaar.

3) Liquide middelen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Bank	41.417	21.721
Totaal	41.417	21.721

In het kasstroomoverzicht is het verloop van de liquide middelen toegelicht. Het saldo van de bank staat vrij ter beschikking. Er zijn geen zekerheden gesteld. Het rentepercentage is nihil.

CBS heeft een debet limiet bij de rekening-courant bij het Ministerie van Financiën van 10 miljoen euro.

4) Eigen vermogen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Egalisatie- reserve	Bestemmings reserve	Eigen vermogen
Stand per 1/01/2021	-2.712	0	-2.712
Resultaat 2021	4.352	0	4.352
Stand per 1/01/2022	1.640	0	1.640
Resultaat 2022	851	5.000	5.851
Stand per 31/12/2022	2.491	5.000	7.491

Van het resultaat over 2022 wordt een bedrag van 5 miljoen euro toegevoegd aan de bestemmingsreserve voor investeringen ten behoeve van het meerjarenprogramma 2024-2028. Deze toevoeging aan de bestemmingsreserve is conform het besluit van de

directeur-generaal van de statistiek. Het restant van het resultaat wordt toegevoegd aan de egaliseringsreserve.

5) Voorzieningen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>					
	WW-verplichtingen	Reorganisatie 2000	Jubileum uitkeringen	Langdurig zieken	Totaal*
Stand per 31/12/2021	4.965	19	3.338	760	9.082
Dotatie in 2022	168	7	306	264	745
Ottrekking in 2022	-1.332	-26	-417	-601	-2.376
Vrijval in 2022	-695	0	-122	-131	-948
Stand per 31/12/2022	3.106	0	3.105	292	6.503

* De dotatie/vrijval van de voorzieningen wordt in de lasten verantwoord ("dotatie/vrijval voorzieningen") onder de lonen en salarissen

WW-verplichtingen

De voorziening voor WW-verplichtingen is gevormd ter dekking van wachtgelduitkeringen aan voormalige medewerkers van het CBS. Ook zonder reorganisatie kan er sprake zijn van een niet-vrijwillige beëindiging van de arbeidsrelatie met het CBS. Dit betreft met name ontslagtrajecten, eervol ontslag en expiratie van tijdelijke aanstellingen. Deze kunnen leiden tot wettelijke en bovenwettelijke uitkeringen bij werkloosheid. Aangezien het CBS eigen risicodrager is, wordt voor de te verwachten uitkeringen centraal een voorziening gevormd.

In de onderstaande tabel is de verwachte looptijd van de WW-verplichtingen weergegeven:

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>				
	2024 tm			Totaal
	2023	2026	2027 e.v.	
WW-verplichtingen	889	1.454	763	3.106
Totaal	889	1.454	763	3.106

Reorganisatie 2000

De voorziening is gevormd ter dekking van de uitstroombaten van de medewerkers die bij de reorganisatie 2000 zijn aangewezen als herplaatsingskandidaat, maar die niet vóór 3 januari 2004 zijn ontslagen. Het ministerie van EZK heeft toen een bedrag van circa 10,8 miljoen euro toegezegd ter dekking van de uitstroombaten. De uitstroombaten zijn het totaal van de personele kosten gedurende de

herplaatsingsperiode van 18 maanden en de daarna door het CBS te verstrekken wachtgelduitkeringen en andere uitkeringen. De verplichting is in 2022 afgewikkeld.

Jubileum uitkeringen

Deze voorziening betreft toekomstige verplichtingen bij 12,5-, 25-, 40- of 50-jarige ambtsjubilea. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans, overlevingskans en leeftijd en is gewaardeerd tegen contante waarde.

De looptijd van de voorziening is overwegend langer dan 5 jaar.

Langdurig zieken

Deze voorziening betreft het in de toekomst voor maximaal twee jaar (het CBS draagt hierover het eigen risico) doorbetalen van salarissen aan werknemers die naar verwachting blijvend door ziekte (gedeeltelijk) niet in staat zijn om hun werkzaamheden te verrichten. De voorziening heeft een looptijd korter dan 1 jaar.

6) Langlopende schulden

Het CBS heeft in 2022 een bedrag van 19,5 miljoen euro ontvangen van het ministerie van EZK. Met deze bijdrage kan het CBS in 2023 tot en met 2028 jaarlijks een bedrag van maximaal 3,25 miljoen euro aanwenden voor de versterking en beveiliging van de IT. Een bedrag van 16,25 miljoen euro dat bestemd is voor de jaren 2024 tot en met 2028 is als langlopende schuld gepresenteerd. Het resterende bedrag van 3,25 miljoen euro dat bestemd is voor 2023 is als kortlopende schuld gepresenteerd.

7) Kortlopende schulden

Belastingen en premies sociale verzekeringen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Loonheffing en sociale lasten	10.992	11.062
Pensioenen	2.450	2.364
Totaal	13.441	13.426

Crediteuren

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Crediteuren	3.163	2.539
Totaal	3.163	2.539

De crediteuren betreffen de per jaareinde nog niet betaalde inkoopfacturen.

Overlopende passiva en overige schulden

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	31-12-2022	31-12-2021
Vooruitontvangen bedrag Ministerie EZK	3.250	0
Vooruitgefactureerde baten	10.686	13.073
Nog te betalen kosten	2.177	2.107
Nog te betalen vakantiedagen	14.951	13.256
Ontslagkosten	608	730
Overige schulden	210	166
Totaal	31.882	29.332

De vooruitgefactureerde baten betreffen het vooruitgefactureerde deel van aanvullende statistische diensten op basis van de werkvoortgang per einde boekjaar.

De nog te betalen kosten bestaan vooral uit periodieke kosten waarvan per jaareinde de facturen nog niet waren ontvangen.

De schuld voor nog te betalen vakantiedagen is gevormd voor openstaande vakantiedagen en betreft een schatting van het bedrag dat noodzakelijk zou zijn om de

verplichting per balansdatum uit te betalen. De schatting betreft de vermenigvuldiging van het aantal openstaande verlofuren met het uurtarief. Bij de bepaling van het uurtarief is rekening gehouden met het brutoloon, sociale lasten en het Individueel Keuzebudget.

De schuld voor ontslagkosten betreffen de nog te betalen salariskosten voor medewerkers met wie een ontslag is overeengekomen.

De schulden hebben overwegend een looptijd van minder dan één jaar.

Financiële instrumenten

Het CBS maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die het CBS blootstellen aan markt-, krediet-, en/of liquiditeitsrisico's. Het betreft financiële instrumenten die in de balans zijn opgenomen.

Het CBS handelt niet in deze financiële instrumenten en heeft procedures en gedragslijnen om de omvang van deze risico's te beperken. Bij het door een tegenpartij niet nakomen van aan het CBS verschuldigde betalingen blijven eventuele daaruit voortvloeiende verliezen beperkt tot de marktwaarde van de desbetreffende instrumenten. Het CBS maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten.

Treasurybeleid

Het CBS neemt verplicht deel aan schatkistbankieren bij de Rijkshoofdboekhouding conform de Regeling baten-lastendiensten. De Rijkshoofdboekhouding is onderdeel van het ministerie van Financiën en is verantwoordelijk voor de administratie van de schatkist.

Schatkistbankieren houdt in dat de liquide middelen alléén gestald mogen worden op een rekening-courant bij de Rijkshoofdboekhouding en dat leningen alléén bij de Rijkshoofdboekhouding afgesloten mogen worden. Het CBS sluit zelf met de Rijkshoofdboekhouding het contract met de voorwaarden van het deposito of van de lening af.

Schatkistbankieren kan gezien worden als een centrale treasury voor publieke middelen. Het principe van schatkistbankieren is dat publiek geld de schatkist niet eerder verlaat dan noodzakelijk is voor de uitvoering van de publieke taak. Het CBS voert met het schatkistbankieren een zo risicoloos mogelijk kasgeldbeheer.

Dagelijks wordt het rekening-courantsaldo (maximaal 2 miljoen euro) met de huisbankier afgeroomd op nihil.

Kredietrisico

Het CBS loopt kredietrisico over de in de balans opgenomen vorderingen. De vorderingen zijn geconcentreerd bij overheidsinstellingen waardoor het kredietrisico beperkt is.

Liquiditeitsrisico

Het CBS bewaakt de liquiditeitspositie door middel van de meerjarenbegroting. Het CBS ziet erop toe dat voor het CBS steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Het CBS heeft een debet limiet bij de rekening-courant bij het Ministerie van Financiën van 10 miljoen euro.

Reële waarde

De reële waarde van de in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder financiële vaste activa, vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Meerjarige financiële verplichtingen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	2023	2024 tm 2028	2029 e.v.
Huur panden Den Haag en Heerlen	8.000	42.800	45.300
Totaal	8.000	42.800	45.300

Huurpanden

De huur van het pand te Den Haag is tot en met 2033 afgesloten. De huur van het pand te Heerlen is tot en met 2034 afgesloten.

Financiële afspraken

Naar aanleiding van de bezuinigingen Rutte I en Rutte II heeft het CBS afspraken gemaakt met het ministerie van EZK over een toekomstbestendig budget voor het uitvoeren van het meerjarenprogramma. Ter versterking van het eigen vermogen van het CBS, heeft het CBS in 2017 een additionele bijdrage van 12 miljoen euro ontvangen. Dit bedrag is gerelateerd aan het restant van de taakstelling Rutte II, te weten 4 miljoen euro in 2016, 2 miljoen euro in 2017, 4 miljoen euro in 2018 en 2 miljoen euro in 2019. Daarna wordt de EZK-bijdrage aan het CBS tijdelijk voor de duur van 6 jaar met 2 miljoen euro verlaagd, van het jaar 2021 tot en met 2026.

Het CBS heeft in 2022 een bedrag van 19,5 miljoen euro vooruit ontvangen van het ministerie van EZK. Met deze bijdrage kan het CBS in 2023 tot en met 2028 jaarlijks een bedrag van maximaal 3,25 miljoen euro aanwenden voor de versterking en beveiliging van de IT.

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2022

8) Baten

De baten zijn het totaal van:

- bijdrage van het ministerie van EZK;
- aanvullende statistische diensten;
- overige baten.

Bijdrage ministerie van Economische Zaken en Klimaat

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2022	2022	2021
Budgettaire bijdrage	158.561	158.561	154.210
Loon en prijsbijstelling	5.143	3.200	3.438
Extra gelden Werk Aan Uitvoering	1.700	0	0
Bijdrage voor extra werkzaamheden	1.215	0	1.422
Totaal	166.619	161.761	159.070

De bijdrage van EZK betreft de door het ministerie van EZK verstrekte budgettaire bijdrage. Het CBS ontvangt deze bijdrage op basis van het Meerjarenplan 2019 – 2023.

De loon- en prijsbijstelling betreft de compensatie voor de gestegen lonen en pensioenlasten.

Het CBS heeft extra middelen ontvangen om de dienstverlening te verhogen bij het aanleveren van gegevens aan het CBS en het gebruik van de informatie van het CBS. Dit is onderdeel van het programma Werk aan Uitvoering.

Bij Voorjaarsnota heeft het CBS een aanvullende bijdrage ontvangen voor extra werkzaamheden.

Aanvullende statistische diensten

Onder de aanvullende statistische diensten zijn de gerealiseerde baten voor verrichte werkzaamheden verantwoord. Hieronder zijn mede begrepen werkzaamheden waaraan de overheid een specifieke financiële bijdrage levert, baten uit hoofde van het beschikbaar stellen van data en de vergoeding voor licenties Blaise (een door het CBS ontwikkeld softwaresysteem voor computergestuurde onderzoeksmethoden).

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2022	2022	2021
Aanvullende statistische diensten	41.860	37.329	37.349
Werkzaamheden waaraan de overheid een specifieke financiële bijdrage levert	1.215	4.328	4.303
Baten uit hoofde van het beschikbaarstellen van data	4.283	3.800	3.914
Vergoedingen voor licenties Blaise	4.116	3.782	3.882
Totaal	51.474	49.239	49.448

De verdeling van de opbrengsten per categorie naar type gebruiker is als volgt:

Aanvullende statistische diensten	Realisatie	Begroting	Realisatie
<i>Bedragen in duizenden euros's</i>	2022	2022	2021
3.1 Rijksoverheid	27.197	24.652	24.665
3.2 Overige centrale overheid	7.802	4.849	4.852
3.3 Decentrale overheid	2.355	2.806	2.808
3.4 Onderwijs en Wetenschappen	513	562	562
4.1 Eurostat	2.250	2.327	2.328
4.2 Europese commissie en overige EU-instellingen	235	541	541
5.1 Private organisaties Nederland	1.010	1.058	1.059
5.2 Private organisatie buitenland	333	346	346
5.3 Overheidsinstellingen buitenland	44	39	39
5.4 Onderwijs en Wetenschappen buitenland	37	0	0
5.5 Buitenlandse statistische bureaus (NSI)	84	149	149
Totaal	41.860	37.329	37.349

Werkzaamheden waaraan de overheid een specifieke financiële bijdrage levert	Realisatie	Begroting	Realisatie
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	2022	2022	2021
3.1 Rijksoverheid	1.215	4.328	4.303
Totaal	1.215	4.328	4.303

Baten uit hoofde van het beschikbaarstellen van data	Realisatie	Begroting	Realisatie
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	2022	2022	2021
3.1 Rijksoverheid	588	498	513
3.2 Overige centrale overheid	439	312	321
3.3 Decentrale overheid	279	282	290
3.4 Onderwijs en Wetenschappen	1.671	1.654	1.704
4.2 Europese commissie en overige EU-instellingen	11	10	10
5.1 Private organisaties Nederland	1.085	907	934
5.2 Private organisatie buitenland	1	2	2
5.4 Onderwijs en Wetenschappen buitenland	209	136	140
Totaal	4.283	3.800	3.914

Vergoedingen voor licenties Blaise	Realisatie	Begroting	Realisatie
<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	2022	2022	2021
3.4 Onderwijs en Wetenschappen	4	7	7
5.1 Private organisaties Nederland	58	46	47
5.2 Private organisatie buitenland	1.612	1.513	1.553
5.3 Overheidsinstellingen buitenland	71	58	60
5.4 Onderwijs en Wetenschappen buitenland	291	259	266
5.5 Buitenlandse statistische bureaus (NSI)	2.080	1.899	1.949
Totaal	4.116	3.782	3.882

Overige baten

De overige baten bestaan uit opgelegde dwangsommen en/of bestuursrechtelijke boetes aan bedrijven die responsverplichtingen niet zijn nagekomen. De baten zijn gestegen ten opzichte van 2021 doordat er meer wordt gehandhaafd.

9) Lasten

Lonen en salarissen

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2022	2022	2021
Lonen en salarissen eigen personeel	126.654	123.101	122.186
Dotatie reserering nog te betalen vakantiedagen	572	1.000	1.380
Dotatie minus vrijval voorzieningen	-203	2.000	1.204
Ingeleend personeel	6.176	7.712	7.280
Totaal	133.199	133.813	132.050

De lonen en salarissen eigen personeel zijn hoger dan in 2021. Dit is met name het gevolg van de toename van aanvullende statistische diensten en de cao-loonstijging.

Onder de dotatie reserering nog te betalen vakantiedagen wordt de toename van de schuld van nog niet opgenomen vakantiedagen verantwoord.

Onder de dotatie minus vrijval voorzieningen wordt de dotatie (0,7 miljoen euro) minus de vrijval (0,9 miljoen euro) aan de personele voorzieningen verantwoord.

In 2022 waren gemiddeld 1.838 vte werkzaam voor het Centraal Bureau voor de Statistiek (2021: 1.803 vte's) waarvan 2 medewerkers werkzaam in het buitenland waren.

De verdeling naar hoofddirectie is als volgt:

<i>Gemiddeld aantal vte per hoofddirectie</i>	2022	2021
Economie, bedrijven en nationale rekeningen	495	492
Sociaal-economische en ruimtelijke statistieken	455	445
Bedrijfsvoering en IT	366	352
Dataservices, research en innovatie	391	390
Overige	131	124
	1.838	1.803

Bezoldiging Directeur-Generaal

Vermelding in het kader van de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Leidinggevende topfunctionarissen 2022

Bedragen x € 1,-	drs. A. Berg	dr. A.H. Kroese	drs. W. van Nunspeet
Functie(s)	Directeur-Generaal	Plaatsvervangend Directeur-Generaal	Plaatsvervangend Directeur-Generaal
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1 – 31/12	1/1 – 31/7	15/7 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1	1	1
Gewezen topfunctionaris	nee	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	181.685	95.019	68.838
Beloningen betaalbaar op termijn	23.746	13.472	10.342
Totaal bezoldiging	205.431	108.491	79.180
Toepasselijk WNT-maximum	216.000	125.458	100.603
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Leidinggevende topfunctionarissen 2021

Bedragen x € 1,-	drs. A. Berg	dr. A.H. Kroese
Functie(s)	Directeur-Generaal	Plaatsvervangend Directeur-Generaal
Aanvang en einde functievervulling in 2021	1/1 – 31/12	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1	1
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	176.849	156.849
Beloningen betaalbaar op termijn	23.299	22.863
Totaal bezoldiging	200.148	179.712
Toepasselijk WNT-maximum	209.000	209.000
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.

Bezoldiging Raad van Advies

De Raad van advies heeft onder andere tot taak de directeur-generaal desgevraagd of uit eigen beweging te adviseren over de uitvoering van de taken en bevoegdheden van de directeur-generaal. De Raad van Advies adviseert de directeur-generaal in ieder geval over:

- Het meerjarenprogramma en het werkprogramma van het CBS;

- De wijze waarop de nauwkeurigheid en de volledigheid van de van overheidswege openbaar te maken statistieken kunnen worden bevorderd zodat deze voorzien in de behoeften van praktijk, beleid en wetenschap;
- De bedrijfsvoering van het CBS en een efficiënte besteding van middelen.

De Raad van Advies bestaat eind 2022 uit 6 leden, de gezamenlijke schadeloosstelling van de Raad van Advies over 2022 bedroeg 47.500 euro. De schadeloosstellingen komen ten laste van het budget van het CBS.

Functionarissen Raad van Advies 2022

Raad van Advies leden	Functie	Beloning 2022	Periode benoeming	Beloning 2021
dr. G. Zalm	Voorzitter Raad van Advies	12.500	van 1-1-2018 tot 1-1-2026	12.500
J. van Hall RA RE	Lid Raad van Advies	0	van 1-4-2014 tot 1-1-2022	10.000
dr. M. Dekker	Lid Raad van Advies	10.000	van 1-1-2022 tot 1-1-2026*	0
mr. C.M. Insinger MBA	Lid Raad van Advies	10.000	van 1-1-2021 tot 1-1-2025	10.000
A.M.A.E. Rakhorst	Lid Raad van Advies	5.000	van 1-1-2019 tot 1-1-2026	5.000
prof. dr. E.A. van Zoonen	Lid Raad van Advies	5.000	van 1-1-2019 tot 1-1-2023	5.000
dr. F.J.H. Don	Lid Raad van Advies	5.000	van 1-6-2020 tot 1-6-2024*	5.000

* herbenoembaar

De vergoeding voor de Raad van Advies-leden is conform de “Regeling vaststelling schadeloosstelling leden Raad van Advies”.

Pensioenlasten en sociale lasten

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie 2022	Begroting 2022	Realisatie 2021
Pensioenlasten	21.405	20.493	20.780
Sociale lasten	16.014	16.074	15.771
Totaal	37.418	36.566	36.551

De pensioenregeling is ondergebracht bij het ABP (Stichting Pensioenfonds ABP). Dit betreft een bedrijfstakpensioenfonds en het CBS heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het voldoen van eventuele hogere toekomstige premies. De dekkingsgraad (marktwaarde van de beleggingen uitgedrukt in een percentage van de voorziening pensioenverplichtingen volgens de grondslagen van DNB) van het ABP bedroeg ultimo 2022 118,6% (114% van de vereiste dekkingsgraad van 104% volgens DNB). Een pensioenfonds dat onder de minimale dekkingsgraad komt, moet een herstelplan afspreken met de toezichthouder.

De kenmerken van de pensioenregeling in 2022 zijn als volgt:

Pensioen systeem	Middelloonregeling
Pensioenrekenleeftijd	68 jaar
Pensioengrondslag	Pensioengevend salaris minus franchise
Nabestaande pensioen	70% van het ouderdomspensioen bij overlijden
Wezenpensioen	14% van het ouderdomspensioen
Franchise (2022)	14.850 euro

Opbouwpercentage

Variërend van 1,701% tot 1,875% van de

pensioengrondslag afhankelijk van de hoogte van het pensioengevend inkomen

Afschrijvingen materiële vaste activa

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2022	2022	2021
Afschrijvingslasten	4.977	5.011	4.051

De afschrijvingskosten bestaan uit afschrijvingen op cascomodificaties en afschrijvingen op IT-middelen. De afschrijvingen zijn gestegen ten opzichte van 2021 door toenemende investeringen in IT-middelen en verbouwingen.

Overige bedrijfslasten

<i>Bedragen in duizenden euro's</i>	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2022	2022	2021
Huisvesting	10.692	10.335	9.959
Overig personeel	3.588	3.001	2.499
Bureau	4.283	4.249	3.939
Dienstreizen	1.977	1.707	580
Advies externen	2.361	1.583	1.707
Automatisering	12.273	11.939	10.531
Overig	3.353	4.096	3.399
Totaal	38.527	36.910	32.614

Huisvesting

In de huisvestingskosten zijn naast de huur ook de kosten voor energie en gebouwgerelateerde kosten zoals bewaking, schoonmaak en exploitatie van het bedrijfsrestaurant, opgenomen.

Overig personeel

In de overige personele kosten zijn onder andere de kosten voor opleidingen, arbeidsmarktcommunicatie, arbodiensten en catering opgenomen. De overige personele kosten zijn hoger dan in 2021 doordat vanwege de COVID-19-crisis in 2021 minder gebruik is gemaakt van opleidingen.

Bureau

De bureaunkosten hebben betrekking op telecommunicatie, porti, uitbesteed drukwerk voor publicatie en kosten bibliotheek.

Dienstreizen

De reis- en verblijfskosten bestaan uit kosten voor woon-werkverkeer, reis- en verblijfskosten binnenland en reis- en verblijfskosten buitenland. De kosten zijn hoger dan in 2021 doordat als gevolg van de COVID-19-crisis er veel minder reis- en verblijfskosten in 2021 zijn gemaakt.

Advies externen

De advieskosten bestaan onder andere uit juridisch advies, fiscaal advies, jaarlijkse accountantskosten, en IT-advies.

Automatisering

Dit betreffen kosten voor uitbesteed beheer, onderhoud hardware en licenties. De kosten zijn gestegen om de continuïteit en informatiebeveiliging te kunnen waarborgen.

Overige

De overige kosten bestaan uit projectgebonden kosten, kosten voor inkoop statistisch grondmateriaal en incentives.

De volgende ingediende declaraties zijn in het boekjaar uitbetaald aan de Directeur-Generaal, Plaatsvervangend Directeur-Generaal en de hoofddirecteuren:

Declaraties (bedragen x 1 euro)	2022	2021
Directeur Generaal	1.633	436
Plaatsvervangend Directeur Generaal (tot 1/8/2022)	89	162
Plaatsvervangend Directeur Generaal (vanaf 15/7/2022) en Hoofddirecteur Bedrijfsvoering en IT	43	226
Hoofddirecteur Economie, bedrijven en nationale rekeningen	807	40
Hoofddirecteur Sociale en ruimtelijke statistieken	120	22
Hoofddirecteur Dataservices, research en innovatie (vanaf 1/2/2021)	2.529	850
Hoofddirecteur Communicatie en Nieuws (tot 1/8/2022)	632	623
Hoofddirecteur Communicatie en Nieuws (vanaf 1/12/2022)	0	0
	<u>5.853</u>	<u>2.367</u>

De volgende honoraria inclusief btw van de accountants zijn ten laste gebracht van het CBS:

Bedragen in duizenden euro's	Ernst & Young Accountants 2022	Overig Ernst & Young netwerk 2022	Totaal Ernst Young 2022
Onderzoek van de jaarrekening	130	0	130
Andere controleopdrachten	21	0	21
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	0	0
Andere niet-controle-opdrachten	0	0	0
	<u>152</u>	<u>0</u>	<u>152</u>

Bedragen in duizenden euro's	Ernst & Young Accountants 2021	Overig Ernst & Young netwerk 2021	Totaal Ernst Young 2021
Onderzoek van de jaarrekening	137	0	137
Andere controleopdrachten	11	0	11
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	1	1
Andere niet-controle-opdrachten	0	0	0
	<u>148</u>	<u>1</u>	<u>149</u>

De honoraria zijn toegerekend aan het boekjaar waarover de werkzaamheden zijn verricht.

10) Financiële baten en lasten

Rentebaten

Onder de post rente zijn de renteopbrengsten over het rekening-couranttegoed bij Financiën opgenomen.

Den Haag, 29 maart 2023

Directeur-Generaal van de Statistiek

drs. A. Berg

Overige gegevens

Bepalingen inzake resultaatbestemming

Volgens artikel 33 van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen vormt een zelfstandig bestuursorgaan een egalisatiereserve. Het verschil tussen de gerealiseerde baten van een zelfstandig bestuursorgaan en de gerealiseerde lasten van de activiteiten komt ten gunste onderscheidenlijk ten laste van de egalisatiereserve.

Artikel 32 van de kaderwet zelfstandige bestuursorganen stelt dat de minister kan bepalen dat er voorafgaande instemming nodig is voor het vormen van andere fondsen en reserveringen dan de egalisatiereserve. In wet- en regelgeving of andere afspraken is niet bepaald dat het CBS voorafgaande instemming behoeft voor het vormen van (in dit geval) een bestemmingsreserve.

Van het resultaat over 2022 van 5,9 miljoen euro wordt, vooruitlopend op de goedkeuring van de minister van EZK op basis van artikel 34 lid 2 van de kaderwet zelfstandige bestuursorganen, een bedrag van 5 miljoen euro toegevoegd aan een bestemmingsreserve voor investeringen ten behoeve van het meerjarenprogramma 2024-2028. Deze toevoeging aan de bestemmingsreserve is conform het besluit van de directeur-generaal van de statistiek. Het restant van het resultaat (0,9 miljoen euro) wordt toegevoegd aan de egalisatiereserve.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de directeur-generaal (hierna: het bestuur) van het Centraal Bureau voor de Statistiek

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2022

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2022 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (hierna: het CBS) te Den Haag (hierna: de jaarrekening) gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van het CBS per 31 december 2022 en van het resultaat over 2022 in overeenstemming met de Wet op het CBS, het Protocol van werkafspraken EZK-CBS en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2022 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 1.4 Wettelijk kader van het Accountantsprotocol voor het jaarverslag van het Centraal Bureau voor de Statistiek 2020.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2022;
- de winst-en-verliesrekening over 2022; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, Accountantsprotocol voor het jaarverslag van het Centraal Bureau voor de Statistiek 2020 en de Regeling Controleprotocol WNT 2022 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Centraal Bureau voor de Statistiek zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2022 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude en dat de baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het CBS en zijn omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar hoofdstuk 10.3, onderdeel b 'Risicomanagement' van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Zoals in al onze controles houden wij rekening met het risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in 'Grondslagen algemeen' in de jaarrekening. Ook hebben wij data analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties.

Wij zijn bij het identificeren en inschatten van frauderisico's uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de verantwoording van baten frauderisico's bestaan. Volgens onze inschatting geven met name onjuiste afgrenzing van de kosten van onderhanden Aanvullende statistische diensten waarmee baten in het verkeerde boekjaar worden verantwoord aanleiding tot deze risico's. Wij hebben in reactie op het veronderstelde frauderisico onze werkzaamheden inzake de verantwoording van baten bepaald en uitgevoerd. Deze risico's vereisten echter geen significante aandacht in onze controle.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, management, de interne accountantsdienst, juridische zaken, compliance afdeling en personeelszaken.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening, op basis van onze ervaring in de sector, door afstemming met het bestuur, het lezen van notulen, het kennismaken van rapporten van de interne accountant en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

Wij hebben verder kennisgenomen van advocatenbrieven en zijn door het bestuur geïnformeerd dat er geen correspondentie is geweest met toezichthouders. Wij zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in de toelichting behorende tot de jaarrekening 2022, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het CBS om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het CBS zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlagen bij het jaarverslag 2022.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Wet op het CBS en het Protocol van werkafspraken EZK-CBS zijn vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in paragraaf 2.1 "Eisen voor de controleaanpak" van het Accountantsprotocol voor het jaarverslag van het Centraal Bureau voor de Statistiek 2020 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Wet op het CBS en het Protocol van werkafspraken EZK-CBS.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Wet op het CBS, het Protocol van werkafspraken EZK-CBS en de bepalingen bij en krachtens de WNT.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het CBS in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het voornemen bestaat om het CBS te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het CBS zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol voor het jaarverslag van het Centraal Bureau voor de Statistiek 2020, de Regeling Controleprotocol WNT 2022, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter

ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op de ingeschatte risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het CBS;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 29 maart 2023

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. A.W. Slagboom-de Ruiters MSc RA

Bijlagen

Bijlage A. Prestatie-indicatoren

PI nr.	Aandachtsgebied	Definitie	Streef- of referentiewaarde 2022	Uitkomst 2022	Uitkomst 2021
1.1	Tevredenheid van de gebruiker/opdrachtgever over het aanvullend statistisch onderzoek van het CBS	Gemiddelde van rapportcijfers die gebruikers/opdrachtgevers geven na afloop van de levering van het aanvullend statistisch onderzoek	Groter dan of gelijk aan 8,0	8,4	8,3
1.2	Tevredenheid van onderzoekers over microdataservices	Gemiddelde van rapportcijfers die onderzoekers geven over microdataservices (remote access)	Groter dan of gelijk aan 7,8	7,5	7,6
1.3	Tevredenheid infoservice	Gemiddelde van rapportcijfers over de tevredenheid van de infoservice	Groter dan of gelijk aan 7,5	8,6	8,6
2.1	Gebruik van open data	Aantal unieke gebruikers van StatLine open data webservices (voor gebruik via apps en voor bulkgebruik)	Groter dan of gelijk aan 400k per kwartaal	2,02 miljoen per kwartaal	2,35 miljoen per kwartaal
2.2	Gebruik van StatLine	Aantal unieke bezoekers StatLine	Groter dan of gelijk aan 250k per maand	234k per maand	226k per maand
2.3	Gebruik van website	Aantal unieke bezoekers website	Groter dan of gelijk aan 400k per maand	696k per maand	649k per maand
2.4	Gebruik in de media	Aantal berichten in de media waarin het CBS wordt genoemd	Groter dan of gelijk aan 72k per jaar	73,2k per jaar	63k per jaar
2.5	Gebruik in de Kamer	Aantal keren dat het CBS in Kamerstukken wordt genoemd	Niet van toepassing	3.243	2.985

PI nr.	Aandachtsgebied	Definitie	Streef- of referentiewaarde 2022	Uitkomst 2022	Uitkomst 2021
3.1	Punctualiteit van nieuwsberichten	Percentage op de geplande datum gepubliceerde berichten	Groter dan of gelijk aan 99%	99,75%	100%
3.2	Punctualiteit verplichte leveringen aan Eurostat	Percentage op of voor de voorgeschreven c.q. afgesproken deadline gerealiseerde leveringen van EU-verplichtingen aan Eurostat.	Groter dan of gelijk aan 99%	99,6%	99,5%
4.1	Afwijking voorlopige en definitieve cijfers BBP	Het aantal keer dat de definitieve kwartaalcijfers voor de volumeraming BBP van een jaar meer dan 0,75 procentpunt afwijken van de flash-ramingen	Voor minimaal drie kwartalen van een jaar moet de afwijking kleiner zijn dan 0,75 procentpunt.	4 kwartalen o.k.	4 kwartalen o.k.
5.1	Juistheid van de berichten	Percentage berichten dat is vervangen door een gecorrigeerd bericht.	Kleiner dan of gelijk aan 0,5%	0,8%	1,1%
5.2	Juistheid van de cijfers op StatLine	Aantal correcties op StatLine	Maximaal 1,5% van het aantal StatLineleveringen	3,5%	2,1%
6.1	Hoogte van de regeldruk	Uitkomst van de jaarlijkse regeldruk zoals gemeten met de overheidsbrede meetwijze	P.M.	Nog niet bekend	€ 22,4 miljoen
7.1	Tevredenheid van de medewerkers	Algemene tevredenheid van CBS-medewerkers met hun werksituatie	Groter dan of gelijk aan 7,3	In 2022 heeft dit onderzoek niet plaatsgevonden.	In 2021 heeft dit onderzoek niet plaatsgevonden
7.2	Ziekteverzuim	Een verhoudingscijfer dat aangeeft welk percentage van de contracturen van medewerkers niet productief was wegens	Maximaal Verbaannorm minus 0,2% in het betreffende	4,9%	4,2%

PI nr.	Aandachtsgebied	Definitie	Streef- of referentiewaarde 2022	Uitkomst 2022	Uitkomst 2021
		ziekte binnen de periode waarover wordt gerapporteerd.	verslagjaar (in 2022: 4,3%)		
7.3	Instroom	Aantal medewerkers met nieuwe aanstelling	Minimaal 5% nieuwe medewerkers per jaar (in 2022: 90)	222	200
8.1	Getrouwheid van de jaarrekening	Toestand van het financiële beheer	Financieel beheer op orde blijkend uit een goedkeurende accountantsverklaring	Op orde	Op orde
8.2	Doelmatigheid van het CBS	Outputindex / kostenindex	Minimaal 1,5% doelmatiger dan t-1	Lager dan 1,5%	Hoger dan 1,5%
8.3	Financiële kerncijfers van het CBS	De conformiteit van de financiële kerncijfers (exploitatieresultaat, stand liquide middelen en eigen vermogen) met de meerjarenbegroting	Een waarde per einde van het boekjaar gelijk aan de meerjarenbegroting of positiever.	Positiever dan begroot	Positiever dan begroot
9.1	Beschikbaarheid IT-infrastructuur	100% minus 100% (downtijd als gevolg van prioriteit -1-infraverstoringen in de periode / totale 7 x 24 uur timeframe minus geplande serviceweekend tijdbeslag per periode)	Groter dan of gelijk aan 99,7%	99,9%	98,1%
9.2	Stabiliteit IT productie	Aantal incidenten met prioriteit 1 of daarbinnen prioriteit 0. Prioriteit 1 (P1) betreft incidenten met hoge impact op de dagelijkse operatie waarbij (bedrijfskritische) systemen, applicaties of grote aantallen mensen geraakt worden,	Maximaal 50 P1-incidenten per jaar, waarvan niet meer dan 4 P0-incidenten*	18 P1-incidenten waarvan 2 P0-incidenten	33 incidenten waarvan 4 P0-incidenten

PI nr.	Aandachtsgebied	Definitie	Streef- of referentiewaarde 2022	Uitkomst 2022	Uitkomst 2021
		daarbinnen worden incidenten als prioriteit 0 (P0) aangemerkt als het gaat om storingen in het proces van dataverzameling, extern geleverde dienst(en) of kritieke processen/imagobepalende statistieken waarbij sprake is van minimaal één van onderstaande voorwaarden: oplostijd is dusdanig lang dat kritieke timing in het geding komt (deadlines); er is sprake van (potentiële) imagoschade; of betreft een continuïteitsprobleem dat zich kenmerkt door meerdere kortstondige P1-storingen binnen korte periode.			
9.3	Effectiviteit IT-afdeling	Percentage van het aantal meldingen dat binnen de afgesproken tijd is opgelost	Groter dan of gelijk aan 90%	94,3%	93,4%
10.1	Innovatieve producten	Aantal innovatieve producten op het gebied van big data op het Innovatieportaal van de CBS-website (bèta-site) in de verslagperiode	Groter dan of gelijk aan 18	11	6
11.1	Conformiteit met erkende toetsingskaders	Gecertificeerd voor de toetsingskaders: ja/nee	Antwoord = ja	Ja	Ja
11.2	Aantal bij de AP gemelde datalekken	Aantal bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) gemelde datalekken	0	1	1

Bijlage B. Organisatie eind 2022

Directeur-Generaal

Drs. A. (Angelique) Berg

Hoofddirectie CBS Communicatie en Nieuws

L.M. (Lara) Ankersmit MSc

Hoofddirectie Bedrijfsvoering en IT

Drs. W. (Wim) van Nunspeet (tevens plaatsvervangend directeur-generaal, CIO)

Hoofddirectie Dataservices, research en innovatie

R. (Rob) van Kan MCI, BSc

Hoofddirectie Economie, bedrijven en nationale rekeningen

Drs. M.J.M. (Marleen) Verbruggen

Hoofddirectie Sociaal-economische en ruimtelijke statistieken

Drs. J.C.M. (Hanneke) Imbens

Directie Strategie en bestuursadvisering

Mr. drs. S.W.F.H. (Erik) Bruinsma

Blaise

Drs. H.J.A. (Harry) Wijnhoven

Bijlage C. Gebruikersraden

Om de hoofddirecteuren van het CBS te adviseren over specifieke thema's en onderwerpen zijn diverse raden ingesteld.

Eind 2022 zijn de voorzitters van deze raden:

J.J. (Jan) Meerman	Berichtgeversraad
Drs. E.E. (Eduard) van de Lustgraaf	Gebruikersraad bedrijfseconomische statistieken
Ir. M. (Michel) van Baal	Communicatieraad
Dr. ir. D. (Debby) Lanser	Gebruikersraad macro-economische statistieken
Prof. dr. P.G.M. (Peter) van der Heijden	Methodology Advisory Board
Dr. M.J. (Michiel) Bijlsma	Gebruikersraad microdata
Dr. V.C.M. (Véronique) Timmerhuis	Gebruikersraad sociale statistieken en statistieken van de leefomgeving

Bijlage D. CBS-hoogleraren en -lectoren

naam	leerstoel / lectoraat	universiteit / hogeschool	faculteit / vakgroep
Prof. Dr. B.F.M. (Bart) Bakker	Methodologie van registerdata voor sociaal wetenschappelijk onderzoek	Vrije Universiteit Amsterdam	Sociale Wetenschappen / Sociologie
Dr. ir. C.A.M. (Kees) van Berkel	Bijzonder Lectoraat Statistiek en Data Science voor Fact Based Finance and Control	Zuyd Hogeschool	Academie voor Financieel Management
Prof. Dr. J.A. (Jan) van den Brakel	Survey Methodology	Maastricht University	Quantitative Economics
Prof. Dr. P.J.H. (Piet) Daas	Big data in Official Statistics	Technische Universiteit Eindhoven	Wiskunde & Informatica / Stochastics
Prof. Dr. M. (Marjolijn) Das	Urban Statistics	Erasmus Universiteit Rotterdam	Public Administration and Sociology / Sociology
Prof. Dr. I.A. (Ruben) van Gaalen	Registeranalyses van levensloopdynamiek	Universiteit van Amsterdam	Maatschappij- en Gedragwetenschappen
Prof. dr. F.P. (Frank) Pijpers	Complexiteit voor Officiële Statistiek	Universiteit van Amsterdam	Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica

naam	leerstoel / lectoraat	universiteit / hogeschool	faculteit / vakgroep
Prof. Dr. J.J.G. (Hans) Schmeets	Sociale Statistiek, in het bijzonder de empirische bestudering van sociale samenhang	Maastricht University	Cultuur- en Maatschappijwetenschappen / Capaciteitsgroep Politieke Wetenschap
Prof. Dr. J.G. (Barry) Schouten	Methoden en Technieken, in het bijzonder mixed mode survey designs	Utrecht University	Sociale Wetenschappen / Maatschappijwetenschappen / Methoden en Statistiek
Prof. Dr. J.P. (Jan Pieter) Smits	Quantification of Sustainability	Technische Universiteit Eindhoven	Industrial Engineering & Innovation Sciences
Prof. Dr. W. (Wendy) Smits	Labour market flexibility: the employer's perspective	Maastricht University	Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)
Prof. Dr. A.G. (Ton) de Waal	Methodologie voor de officiële Statistiek, in het bijzonder m.b.t. integratie van data bronnen	Tilburg University	Methodology and Statistics

Bijlage E. Wegwijzer

Het CBS verzamelt gegevens bij personen, bedrijven en instellingen. Het CBS stelt de uitkomsten van de onderzoeken zo snel mogelijk op verschillende manieren voor iedereen tegelijkertijd gratis beschikbaar.

CBS-website (www.cbs.nl)

De CBS-website geeft toegang tot resultaten van CBS-onderzoeken en biedt themagerichte informatie over kerncijfers van Nederland. Alle verschenen publicaties staan overzichtelijk gerangschikt op de website en gedetailleerde cijfers zijn te raadplegen via de gratis databank StatLine. Op de website staan ook een actuele publicatiekalender en een productencatalogus.

Daarnaast biedt het CBS nog vier doelgroepenwebsites aan. Kijk hiervoor op:

- www.werkenbijhetCBS.nl;
- www.cbsinuwbuurt.nl;
- www.cbsvooruwbedrijf.nl;
- www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/leren-met-het-cbs.

Naast de website verspreidt het CBS zijn output ook via

- YouTube (<http://www.youtube.com/statistiekCBS>);
- Twitter (<http://www.twitter.com/statistiekCBS>);
- Facebook (<https://www.facebook.com/statistiekCBS>);
- Instagram (<https://www.instagram.com/statistiekCBS>);
- LinkedIn (<https://www.linkedin.com/company/centraal-bureau-voor-de-statistiek/>).

Open data

Sinds 2014 biedt het CBS alle tabellen in StatLine als open data aan in de vorm van datasets (<http://opendata.cbs.nl/dataportaal/portal.html>). Ook is een webapplicatie ontwikkeld die gebruik maakt van Open data en die alle tabellen uit StatLine in grafiek- of kaartvorm laat zien (<https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/open-data/StatLine-als-open-data>). De webapplicatie is geoptimaliseerd voor tablets.

Corporate nieuws

CBS Corporate nieuws (<http://www.cbs.nl/corporate>) bevat actuele achtergrondartikelen over onder andere samenwerking met externe partijen, gebruikers en relaties van het CBS, nieuwe producten en diensten, evenementen en internationale ontwikkelingen.

Innovatieportaal

Op het innovatieportaal (<https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/innovatie>) presenteert het CBS zijn diensten en producten in ontwikkeling op het gebied van innovatie.

Infoservice

Het centrale informatiepunt voor algemene vragen over het CBS en zijn producten is te bereiken via telefoon (088) 570 70 70 en infoservice@cbs.nl

CBS Contact Center

Het centrale informatiepunt voor bedrijven, instellingen en personen bij vragen over CBS-vragenlijsten of ander enquêtemateriaal is te bereiken via telefoon (045) 570 64 00, of via het contactformulier op de CBS-website: www.cbs.nl/vooruwbedrijf.

Persdienst

Het centrale informatiepunt voor de media is te bereiken via telefoon (070) 337 44 44 of e-mail: persdienst@cbs.nl.

Meer informatie staat op de CBS-website: www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/contact/pers.

Centrum voor Beleidsstatistiek

Het Centrum voor Beleidsstatistiek biedt verschillende diensten aan:

- Het verrichten van aanvullend statistisch onderzoek op beschikbare brongegevens;
- Het adviseren van gebruikers zoals departementen, planbureaus, gemeenten en andere overheidsinstellingen bij het vinden, het gebruik en het opstellen van de benodigde informatie voor beleidsvoorbereiding en de evaluatie daarvan;
- Het toegankelijk maken van microdatabestanden waarmee onderzoekers die door de directeur-generaal gemachtigd zijn onder strikte beveiligingsvoorwaarden zelf de gewenste analyses kunnen uitvoeren op deze microdatabestanden. Zie voor meer informatie: <https://www.cbs.nl/microdata>

Aan de diensten van het Centrum voor Beleidsstatistiek zijn kosten verbonden. Nadere informatie is verkrijgbaar via telefoon (088) 570 70 70 of via: <https://www.cbs.nl/maatwerk> of maatwerk@cbs.nl of microdata@cbs.nl.